

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Bc. Daria Murzina

Heinrich Schliemann: autobiografie.

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

Praha 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Daria Murzina

Ráda bych vyjádřila své nejhlubší poděkování profesoru Jaroslavu Čechurovi za citlivé vedení při psaní diplomové práce, za cenné rady a zároveň za to, že mi dal svobodu v mé práci.

Ráda bych vyjádřila své poděkování pracovníkům archivu knihovny Gennadion za to, že vyhověli mým požadavkům a pomohli mi při práci se Schliemannovým archivem.

Chci vyjádřit své srdečné poděkování paní Sylvii Ulmer z “Projekt Juden in Mecklenburg” za její pomoc při prohledávání církevních archivů m.Neubukow a paní Kirsty McHugh z National Library of Scotland za nalezení nezbytných archivních informací.

Velké díky za trpělivost patří Angelice Bolotové, pamětnici všech malých vítězství a porážek v boji s psáním diplomky.

Bibliografická citace

Heinrich Schliemann: autobiografie [rukopis] : diplomová práce / Daria Murzina ; vedoucí práce: prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc. -- Praha, 2022. -- 110 s.

Anotace

6. ledna 2022 uplyne 200 let od narození Heinricha Schliemanna. Říká se mu zakladatel mykénské archeologie, je to archeolog samouk, zlatokop, podvodník, a dokonce i šarlatán. Schliemann se narodil v malém pruském městečku a žil neobyčejně jasným životem, jehož vrcholným úspěchem byly vykopávky starověké Tróje a Mykén. Sám Heinrich Schliemann to považoval nejen za osud, ale měl pocit, že se pro tento účel doslova narodil. Ale je tomu skutečně tak? Má “sen o Tróji” svůj původ v Heinrichově dětství? Čemu z toho, co o sobě Schliemann napsal, lze věřit, a co je podvod, přehánění nebo výpůjčka?

Práce se věnuje historické a filologické analýze všech autobiografií Heinricha Schliemanna s cílem přivést všechny známé autobiografické informace ke společnému jmenovateli, odfiltrovat mystifikace a zjevné výpůjčky a oddělit skutečná fakta od příkras a hyperbol.

Klíčová slova

Heinrich Schliemann, autobiografie, literatura, cestování, Trója, podvod

Abstract

On January 6, 2022, is 200 years have passed since the birth of Heinrich Schliemann. He is called the Founder of Mycenaean archeology, archaeologist-amateur, gold digger, impostor, and even a charlatan. Schliemann was born in a small Prussian township but lived an extraordinarily bright life, the ultimate success of which was the excavations of ancient Troy and Mycenae. Heinrich Schliemann considered himself this not only fate but he felt that he was born for this purpose. Is it so? Does the “Dream of Troy” have its roots in Heinrich's childhood? Which of what Schliemann wrote about himself can be trusted, and which is deception, exaggeration, or adoption?

The thesis dedicates to the historical and philological analysis of all autobiographies of Heinrich Schliemann to bring all known biographical information to a common denominator, filtering out mystifications and obvious borrowings, separating real facts from embellishments and hyperbole as well.

Keywords

Heinrich Schliemann, Autobiography, Literature, traveling, Troy, Fraud

Počet znaků (včetně mezer): 223 235

Obsah.

Úvod.	10
Kapitola 1. Schliemannforschung.	12
1.1. Vlastnosti vědeckého směru.	12
1.2. První generace Schliemanových vědců.	12
1.3. Druhá generace.	14
1.4. Třetí generace.	15
1.5. Filmy o Heinrichovi Schliemannovi.	16
1.6. Současnost.	16
Kapitola 2. Autobiografie z osobního deníku.	19
2.1. Parametry textu.	19
2.1.1. Umístění autobiografie.	19
2.1.2. Deník, nebo sešit?	19
2.1.3. Datování zápisu.	20
2.1.4. Obecná charakteristika textu, transkripce a publikace.	22
2.2. Historický a biografický kontext: 1850–1851.	23
2.2.1. Ruské impérium.	23
2.2.2. Evropa.	24
2.2.3. Severní Amerika: Kanada, USA, Panama.	25
2.3. Analýza textu.	27
2.3.1. Název.	27
2.3.2. Struktura a složení.	27
2.3.3. Téma, děj, výpůjčky, rozpory.	27
2.3.3.1. Dětství a mládí.	27
2.3.3.2. Ztroskotání “Dorothey”.	29
2.3.3.3. Amsterdam.	30
2.3.3.4. Sebevzdělávání.	31

2.3.3.5. Nezávislost a stěhování do Ruska.	32
2.3.4. Obraz autora, hlavních a vedlejších postav.	33
2.3.5. Umělecké detaily textu.	34
2.4. Souhrn.	36
Kapitola 3. Autobiografie z knihy <i>Ithaque, le Peloponnese, Troie</i>.	38
3.1. Parametry textu.	38
3.1.1. Umístění autobiografie.	38
3.1.2. Obecná charakteristika textu, transkripce a publikace.	38
3.1.3. Vědecká hodnota knihy <i>Ithaque, le Peloponnese, Troie</i> .	39
3.1.4. Datování zápisu.	41
3.2. Historický a biografický kontext: 1866-69.	41
3.2.1. Paříž.	42
3.2.2. Rok 1867.	43
3.2.3. Rok 1868.	44
3.2.4. 1869: začátek nového života.	45
3.3. Analýza textu.	47
3.3.1. Název.	47
3.3.2. Struktura a složení.	47
3.3.3. Téma, děj, výpůjčky, rozpory.	47
3.3.3.1. Dětství a mládí.	47
3.3.3.2. Amsterdam.	48
3.3.3.3. Úplná nezávislost.	49
3.3.3.4. Vědec.	51
3.3.4. Obraz autora, hlavních a vedlejších postav.	51
3.3.5. Umělecké detaily textu.	52
3.4. Souhrn.	54

Kapitola 4. Autobiografie z knihy <i>Ilios: The city and country of the Trojans</i>.	56
4.1. Parametry textu.	56
4.1.1. Umístění autobiografie.	56
4.1.2. Obecná charakteristika textu, transkripce a publikace.	56
4.1.3. Vědecká hodnota a kritika knihy <i>Ilios: The city and country of the Trojans</i> .	57
4.1.4. Datování zápisu.	61
4.2. Historický a biografický kontext: 1871-1881.	61
4.2.1. Evropa.	62
4.2.2. Amerika.	63
4.3. Analýza textu.	63
4.3.1. Název.	63
4.3.2. Struktura a složení.	64
4.3.3. Téma, děj, výpůjčky, rozpory.	65
4.3.3.1. Rané dětství a pohádky.	66
4.3.3.2. Minna Meinke – dětská láska.	69
4.3.3.3. Mládí.	71
4.3.3.4. Amsterodam a sebevzdělávání.	72
4.3.3.5. Ruské období.	82
4.3.3.6. Na cestě do Tróji.	85
4.3.4. Obraz autora, hlavních a vedlejších postav.	87
4.3.5. Umělecké detaily textu.	88
4.4. Souhrn.	91
Kapitola 5. Autobiografie po redakci Sophií Schliemannové.	93
5.1. Obecná charakteristika textu.	93
5.2. Historický a biografický kontext.	94
5.3. Analýza textu.	95

5.3.1. Redakční změny.	95
5.4. Souhrn.	97
Kapitola 6. Co vlastně víme o Heinrichu Schliemannovi?	98
Závěr.	118
Příloha č.1. Překlad latinské autobiografie.	120
Příloha č.2. Krátká chronologie některých událostí v životě Heinricha Schliemanna.	125
Příloha č.3. Rodina a potomci Heinricha Schliemanna.	129
Obrazová příloha.	135
Seznam vyobrazení.	147
Seznam použitých pramenů a literatury.	151

Úvod.

6. ledna 2022 uplyne 200 let od narození archeologa samouka Heinricha Schliemanna. A rok 2023 bude rokem 150. výročí objevení slavného, takzvaného Priamova pokladu nebo Helenina pokladu, jak se mu někdy říká.

Pokud věříme různým Schliemannovým autobiografiím a jeho prohlášením v denících a dopisech rodině, přátelům a mnoha vysoce postaveným osobám, pak byl celý Heinrichův život od nejtělejšího dětství podřízen cíli najít a otevřít světu velkou Homérovu Tróju. Má ale tato myšlenka skutečně původ v naivních letech Heinrichova dětství? Nebo se objevila později a jde spíše o velmi promyšlený podnikatelský záměr, kterých bylo v Schliemannově rušném obchodním životě hodně.

Hlavním zdrojem informací o Schliemannově osobnosti je jeho autobiografie. Ale dá se jí věřit? Do jaké míry se rozšiřují mystifikace, výpůjčky a příkrášlování? Tyto otázky jsou pro tuto práci zásadní, tj. mají určit míru důvěry v materiál a fakta prezentovaná Schliemannem v jeho autobiografiích.

K dosažení tohoto cíle bude provedena historická a filologická analýza autobiografií Heinricha Schliemanna s důsledným zjištěním všech nesrovnalostí jak mezi nimi, tak srovnáním s jinými nezávislými zdroji.

Metody a nástroje:

- studium kontextu: historického a biografického, což je nezbytné pro úplnější pochopení podstaty autobiografie a krajiny událostí, ve kterých Heinrich Schliemann žil a psal své autobiografie;

- analýza struktury, kompozice autobiografií stejně jako definice témat, problémů a konfliktů;

- analýza obrazu autora a definice jeho role;

- analýza uměleckých detailů, míry výpůjček a použitých technik.

Struktura práce.

První kapitola je věnována komornímu interdisciplinárnímu vědnímu oboru dějin 19. století – Schliemannforschung.

Druhá kapitola pojednává o Schliemannově nejslavnější autobiografii na světě z knihy *Ilios: Město a země Trójanů*.

Třetí kapitola je věnovaná německé autobiografii vydané posmrtně a upravené Sophií Schliemannovou.

Čtvrtá kapitola zkoumá vlastnoručně psanou deníkovou autobiografii Heinricha Schliemanna.

Pátá kapitola probírá dvě autobiografie najednou: francouzskou a latinskou, protože předběžné studie prokázaly jejich téměř úplnou identitu.

Šestá kapitola shrnuje všechny podobnosti a rozdíly autobiografií. Všechna fakta, mystifikace a kontroverzní detaily jsou shromážděny do jediného celku, aby byl jasně a důsledně objasněn jejich původ a vývoj.

V závěru podám konečný výsledek analyzovaných autobiografií a souhrn odpovědí na všechny otázky položené v průběhu práce.

Přílohy obsahují: překlad Schliemannovy latinské autobiografie; pomocnou periodizaci života Heinricha Schliemanna; skeny a obrázky originálů deníků, dopisů a různých dokumentů z archivů.

Kapitola 1. Schliemannforschung.

1.1. Vlastnosti vědeckého směru.

Zvláštní rozsah práce Heinricha Schliemanna nutí badatele, který se zabývá jeho životem a dílem, ať už jde o obchodní transakce, archeologické vykopávky nebo publicistiku, k interdisciplinárnímu přístupu. Schliemann si okamžitě získal velkou pozornost svým dílem, protože otevřeně a velmi široce oznámil objevení Homérovy Tróje. Kontroverze kolem Schliemannových děl a nálezů se postupem času nahromadila a zformovala do zvláštní podsektory antické vědy spojené s komorní větví v dějinách moderní evropské kultury, která plně odráží německý termín – Schliemannforschung.

Pointa je, že tak vysoce aktivní člověk, jakým byl Heinrich Schliemann, který procestoval celý svět, cestoval celou Evropou a několikrát navštívil Ameriku, který se zabýval různými druhy obchodu v zemích Evropy, Ruska, Ameriky a Asie, zanechal po sobě působivý archiv v nejméně osmnácti jazycích světa. Rozmanitost archivního materiálu, široký záběr Schliemannových zájmů nelze podrobně a do hloubky obsáhnout a prostudovat jednomu učenici na jeden pokus. Práce vyžaduje kolektivní vědecký přístup historiků, archeologů, historiků umění a filologů z celého světa.

Kolem osoby Heinricha Schliemanna se postupem času vytvořil určitý okruh vědců, kteří se hluboce zabývají studiem různých problémů souvisejících jak se samotným Schliemannem, tak s jeho archeologickými vykopávkami. Okruh Schliemannových vědců se tvořil postupně, skládá se z několika generací a je podmíněně rozdělen na dva tábory: na ty, kdo hájí čest a důstojnost Heinricha Schliemanna v otázkách pravdivosti jeho výroků k tématům vykopávek, archeologických nálezů a dalších, více osobních problémů. Druhý tábor tvoří ti, kdo takřkajíc považují za nutné odhalit až příliš nehorázné, přehnaně nafouknuté, někdy bezostyšně vypůjčené příběhy od třetích stran a prohlášení jak o osobním životě, tak o archeologických pracích, a kdo sledují cíl vrhnout pochybnosti na vše, co Schliemann kdy napsal, ať už v soukromé korespondenci, nebo ve veřejné formě.

1.2. První generace Schliemannových vědců.

Schliemannovým prvním badatelem byl on sám, tvořil i psal vlastní biografii. Ke konci svého života po sobě zanechal několik autobiografií v angličtině, francouzštině, němčině a latině, z nichž většina byla vydána jako přílohy Schliemannových cestovníků nebo jako zprávy o vykopávkách. Totéž platí pro “novinářskou válku”, která se vedla o několik otázek

najednou: pravdivosti skutečnosti, že Trója byla skutečně nalezena na kopci Hisarlik; kolik má Hisarlik archeologických vrstev a která z nich je homérská Trója; Priamův poklad, Heleniny diadémy a zlaté královské masky z Mykén. Není žádným tajemstvím, že Schliemann objednával články od konkrétních lidí nebo platil za série článků z konkrétních novin. Jde o běžnou obchodní praktiku, jako by si Schliemann objednal inzerát. Tady je ale problém, že se Schliemann choval jako obchodník, který svůj produkt chválí, aby se lépe prodával, ne jako zodpovědný vědec, který se potřebuje řídit fakty a jejich interpretacemi.

Kritické články a studie o Schliemannových vykopávkách a nálezech se objevily hned po Heinrichových publikacích. Diskuse se zúčastnili vědci z Anglie, Francie, Ruska a Německa. Bylo to dáno nejen rozsahem a významem Schliemannových nálezů, ale také tím, že Heinrich mezi těmito zeměmi vedl určitou soutěž o držení tzv. Priamova pokladu. A je naprosto logické, že poté, co Schliemann zlato a některé další nálezy přesto převezl do Berlína, němečtí učenci převládali v diskusi ve vědeckém prostředí. Mezi těmito prvními studiemi lze jako dobrý příklad převládajícího názoru vyzdvihnout práci Carla Schuchhardta *Schliemann's Ausgrabungen in Troja, Tiryus, Mykenae, Orchomenos, Ithaka und im Lichte der heutigen Wissenschaft*, Leipzig, 1890 – kniha má anglický překlad¹. Schuchhardt nejen shromáždil výsledky prací Schliemanna a Dörpfelda a analyzoval objevy, ale také, a to je pro nás nyní důležitější, uvěřil v autobiografii vytvořenou Schliemannem a tím posílil mýtus osobně vytvořený Schliemannem.

Emil Ludwig se stal prvním oficiálním Schliemannovým životopiscem. Byl také prvním, komu Sophia Engastroménos povolila přístup do soukromých dopisů a deníků svého manžela. Výsledná biografie je zcela založena na autobiografických hoaxech. Pro širokou veřejnost se kniha Emila Ludwiga stala hlavním zdrojem informací o Heinrichu Schliemannovi. Zajímavostí je, že Ludwigův otec, oftalmolog Dr. H. Cohn, se poměrně pravděpodobně kdysi osobně setkal a hovořil s Heinrichem Schliemannem na kongresu antropologů v roce 1884.²

Dalším německým vědcem, který neuvěřitelně ctil jak Schliemannovy vědecké práce, tak i vsí silou podporoval autobiografický mýtus, je Ernst Meyer. A přestože by měl být Meyer chronologicky připsán již “druhé” generaci Schliemannových vědců, jeho ponoření do materiálů, biografie a osobní predispozice z něj činí “posledního” Schliemannova současníka.

¹ SCHUCHRDT, Carl. *Schliemann's Excavations: an Archaeological and Historical Study*. London: Macmillan and Co., 1891 - https://books.google.cz/books?id=YMVAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

² TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, p.248.

Meyer studoval na stejné škole v Neusterlitzu jako Heinrich Schliemann, přepracoval působivé množství Schliemannových archivních materiálů. Meyer přistupoval k práci s takovou vášní, že získal od nejmladšího syna Schliemanna Agamemnona povolení k plné kontrole rodinného archivu v Athénách. Meyerovým velkým přínosem pro Schliemannovy studie jsou jeho přepisy dopisů. Ale na druhou stranu je odpovědný za nenávratnou ztrátu dvou svazků původních archivních dokumentů během 2. světové války. Meyerova biografie Schliemanna nejméně podléhá autorovu kritickému pohledu na život Heinricha. Navíc se zde objevují první útoky na Schliemannovu první manželku Kateřinu Lyžinu.

1.3. Druhá generace.

S počátkem dvacátého století přichází druhá generace Schliemannových vědců, které lze obecně charakterizovat populárně-vědeckým přístupem k sestavování Schliemannových biografií. Čistě vědecký přístup ke zdrojům zde prakticky není vidět, autoři většinou nejsou akademičtí vědci, ale jsou popularizátory historie, většina z nich zcela věří Schliemannovým autobiografickým hoaxům. Biografie jsou dobrodružné romány zábavné povahy nebo literatura faktu s někdy velmi subjektivním pohledem autora, a tytéž knihy byly často s velkým úspěchem u veřejnosti přeloženy do mnoha jazyků světa.

V Německu jde o Heinricha Šolla a Filippa Vandenbergu, poslední navíc bude některé Schliemannovy hoaxy dále zveličovat a první ruskou manželku otevřeně pronásledovat. V Sovětském svazu: Dmitrij Egorov a Mojžiš Mejerovič. Tito dva vědci jsou ale spíše výjimkou potvrzující pravidlo – oba z akademického prostředí, nedůvěřovali všem Schliemannovým autobiografickým datům, ale jejich přístup do archivu byl omezen politickou situací, takže jejich práce vycházejí ze Schliemannových dostupných autobiografií, aniž by dále ověřovali jeho výroky. Přesto zejména tito dva autoři vyjádřili jisté pochybnosti o Schliemannově druhém manželství. Otázky a pochybnosti o okolnostech nálezů Priamova pokladu zůstaly bez odpovědi.

V Americe sepsali dobrodružné biografie o Schliemannovi Irving Stone, Leo Deuel a Poolové. Lin a Grey Pool jsou pozoruhodní tím, že oba nemají žádné vědecké vzdělání a Lin byl ve své době známější jako populární televizní moderátor. Oba však vyjádřili určité pochybnosti týkající se Schliemannových prohlášení o jeho přítomnosti u požárů v Sacramentu, ale to je jen malé zrnko v rámci knihy. Leo Deuel nechal polovinu své knihy pro Schliemannovu “přímou řeč”. Deuelův autorský komentář a obsáhlé vsuvky z Heinrichových deníků a dopisů působí dojemem, že autor dává Schliemannovi šanci promluvit, navíc poskytuje čtenáři širší kontext, takže mu nechává kritický pohled na to, co Schliemann píše.

Sám Deuel ale postrádá autorovo kritické oko a v důsledku toho zopakoval všechny Schlimannovy autobiografické hoaxy, doslova nevynechal ani jediný. A po Meyerovi a Vandenbergovi obvinil z některých Schliemannových hloupostí a chyb pouze Kateřinu Lyžinu.

Další jsou britští autoři. Pozoruhodným příkladem autora, který nedokázal kriticky přehodnotit ani jediný schliemannovský podvod, je Robert Payne. Jeho kniha *The Gold of Troy: Story of Heinrich Schliemann and the Buried Cities of Ancient Greece* prošla několika dotisky, získala si oblibu u širokého okruhu čtenářů a zanechala v myslích veřejnosti silný romanticko-dobrodružný mýtus, který Schliemann začal vytvářet sám o sobě, a který byl úspěšně udržován spisovateli po celých sto let. Opakem Payna je Michael Wood. Jeho kniha je věnována starověké Tróji, a Schliemannovi je zde věnována poměrně velká pozornost, ale Heinrich není ústřední postavou. Wood diplomatically shrnul všechny kontroverzní otázky, a to jak Schliemannovu biografii, tak okolnosti vykopávek a nálezů zlata. Přesto autor přímo označuje Schliemanna za šarlatána i snílka, ale zároveň mu neupírá patřičnou úctu a titul zakladatele mykénské archeologie.

V českém literárněvědném prostředí lze mezi mnoha překlady německých a anglických bestsellerů věnovaných Schliemannovi vyzdvihnout knihu Vojtěcha Zamarovského. Kniha je vědecko-literární prózou, v popředí je studium problematiky týkající se Tróje a Schliemannovi zde není přisuzována hlavní role.

1.4. Třetí generace.

S rozvojem vědy a souběžně s dobrodružnými romány o Schliemannovi přichází nový badatelský přístup a nová generace Schliemannových učenců. Hlavním rysem těchto výzkumníků je akademický přístup a vyznačují se spíše kritickým myšlením. Na Schliemannových dokumentech v archivech knihovny Gennadion v Athénách bylo vykonáno mnoho pečlivé práce. Objevují se vícejazyčné prepisy a překlady deníků a dopisů. Jejich charakteristickým rysem je důraz kladený na studium konkrétních období Schliemannova života a díla.

V anglicky mluvícím akademickém prostředí Susan Allen prozkoumala do hloubky složitý vztah mezi Frankem Calvertem a Heinrichem Schliemannem. Eli Lilly podrobně prostudovala období, kdy Schliemann přijel do Indianapolisu, aby se rozvedl s Kateřinou, a provedla transkripci všech důležitých dokumentů a dopisů vztahujících se k tomuto období. Vědci William Calder III. a David Traill věnovali mimořádnou pozornost obdobím Schliemannova pobytu v USA, dokumentům o vykopávkách v Tróji, deníkům a

autobiografiím, přičemž našli a vyvrátili mnoho Schliemannových hoaxů. Shirley Weber přepsala Schliemannovu deníkovou autobiografii. Přepisy a překlady několika deníků provedli Christo Thanos a Wout Arentzen. Oba vědci také našli a odhalili několik dalších podvodů a nesrovnalostí.

Igor Bogdanov v Rusku odvedl skvělou práci při přepisu anglických, německých a ruských deníků a dopisů. Po něm následuje Alexander Gavrilov, který studium Schliemannových ruských let posunul na novou úroveň.

Neocenitelným přínosem pro Schliemannova studia byl Tobias Mühlenbruch se svou chronologickou tabulkou, kde jsou na základě archivních materiálů a většiny vědecké a sekundární literatury zaznamenány všechny možné varianty chronologie Schliemannova života.

1.5. Filmy o Heinrichovi Schliemannovi.

Z velké části jde o kuriozitu, která do jisté míry komplikuje veřejné kritické vnímání skutečných historických a vědeckých faktů o Schliemannovi. Na druhou stranu je to indikátor toho, jak Schliemannem vytvořená autobiografická legenda úspěšně pokračuje v životě v nových formátech lidské paměti.

Na základě knihy Michaela Wooda natočila BBC šestidílný populárně vědecký televizní seriál. Film byl uveden v roce 1985 a tvůrci, například, ještě nevědí, že trojské zlato bylo po druhé světové válce odvezeno z Německa do SSSR a polozapomenuté bylo uloženo v dřevěných bednách v moskevském Puškinově státním muzeu výtvarného umění.

V roce 2007 byl v Německu uveden tříhodinový celovečerní film, jehož děj se soustředil na romantický příběh vztahu Heinricha a Sophie, který se rozvíjí na pozadí vykopávek na kopci Hisarlik. Film má především zábavný charakter a nedělá si nárok na to být historický.

Výzkum Igora Bogdanova vzbudil v Rusku zájem o Schliemanna a v roce 2008 přispěl k uvedení osmidílného televizního dobrodružného seriálu. Ze skutečných historických událostí a osob zde nezbylo nic kromě některých jmen a názvů; a samotný hlavní hrdina jménem Heinrich Schliemann je stylizací postavy Indiana Jonese.

1.6. Současnost.

Výročí Heinrichových narozenin, jeho smrti a nálezů trójského zlata podnítilo nové kolo zájmu o Schliemanna a jeho objevy. V archeologickém průzkumu Tróje na Hisarliku, započatém Frankem Calvertem, pokračovali Heinrich Schliemann a Wilhelm Dörpfeld, poté Carl Blegen a po něm Manfred Korfmann a průzkumy na kopci stále probíhají.

Pokud jde o trójské zlato, od okamžiku Schliemannova oficiálního prohlášení o nálezu pokladu, zůstalo a doposud vzbuzuje vědecký, umělecký i obyvatelský zájem. Od července 2021 začalo Puškinovo státní muzeum výtvarného umění v Moskvě, kde je v současné době uložena většina zlatých předmětů ze Schliemannových archeologických nálezů, s finanční podporou přední ruské zlatokopecké společnosti “Polyus” práce na jejich studiu. V průběhu získávání a zpracovávání dat muzeum zveřejňuje videoreportáže na vlastních oficiálních stránkách na internetu³, které jsou doplněny anglickými titulky. Soudě podle nich a oficiálních oznámení se projekt zabývá novými měřeními a přiřazováním předmětů s dodatečným vědeckým restaurováním, pro které se provádí další studie chemického složení jejich materiálu s cílem určit ložisko zlata⁴, ze kterého byly šperky vyrobeny.

Je třeba poznamenat, že ne všechny předměty z Tróje jsou uloženy v Moskvě. Poměrně velká část bronzových i kamenných předmětů a keramiky je v petrohradské Ermitáži. Sbíрка nádob, též sbírka starožitné keramiky a skla, dříve patřila do muzea Střední průmyslové školy kreslení barona Stieglitze. Starožitné nádoby, figurky a sklo od samého počátku přímo ze svých vykopávek Schliemann přeposílal svému nejstaršímu synu Sergejovi jako úplatek baronovi. Baron Stieglitz “dary” přijímal, ale ne na osobní účet, ale jako dobrovolné dary od Schliemanna pro školu. Sbíрка keramiky byla nakonec připsána a umístěna pro adekvátnější uložení v Ermitáži.

Archeologické dokumenty a předměty nalezené při Schliemannových vykopávkách v Tróji, Mykénách, Tíryntu, Orchomenu lze kromě Moskvy a Petrohradu nalézt také v knihovnách a muzejních sbírkách v Londýně, Paříži, Berlíně, Rostocku, Athénách a Istanbulu.

Pokračující práce na studiu celé řady dokumentů a předmětů týkajících se osobnosti Schliemanna i jeho archeologických výzkumů je ztížena na jedné straně šíří Schliemannových zájmů, talentem polyglota a Heinrichovým neuvěřitelně aktivním a velkým rozmachem pohybu pro osobu 19. století. Na druhou stranu mimořádná Schliemannova povaha nenechává lhostejným žádného vědce zabývajícího se tím či oním výzkumem ze Schliemannova okruhu zájmu. Při řešení Schliemanna, Tróje nebo jiných archeologických problémů, které Heinrich zanechal, je velmi těžké zůstat nestranným. Taková je povaha Heinricha Schliemanna. Za svého života vždy vzbuzoval zájem o svou osobu. Jeho činy, chování a vše, co dělal, přímo či nepřímo za sebou zanechávají “široké kruhy na vodě”, které

³ <<http://museumconservation.ru/data/specprojects/the-gold-of-troy/index.html#video>>

⁴ Připomínám, že Schliemann nejenže viděl nejznámější zlatou horečku, ale otevřel v Sacramentu směnárnu zlatého písku a po celý rok velmi aktivně tento podnik vedl.

je těžké ignorovat, přitom nezažít vlastní emocionální odezvu, i když příběhy o Schliemannovi vyprávějí lidé několika generací žijících po Heinrichově smrti.

Mluví a hádají se o jeho osobě a nálezech i o 200 let později a já si myslím, že dokud lidé budou číst Homéra, budou si vyprávět a znovu přemýšlet o tragických událostech v Troji, bude Schliemann vždy někde poblíž. Pro některé je archeologem-objevitelem a zakladatelem mykénské archeologie, hodným všech poct, které mu byly a stále jsou prokazovány. Pro ostatní je Schliemann megalomanský patologický lhář, jehož podvod je potřeba odhalit. Myslím, že pravda je někde uprostřed – Schliemann byl a zůstává mužem se slabinami, který učinil jak mnoho užitečných objevů, tak i chyb. A také si myslím, že je třeba obnovit spravedlnost pro takové lidi, jako byli například Frank Calvert, Panayotis Stamatakis nebo Kateřina Lyžina, kteří Schliemannovi v mnohém pomáhali, ale sám Heinrich je nezaslouženě odvrhl nebo záměrně umlčel.

Kapitola 2. Autobiografie z osobního deníku.

2.1. Parametry textu.

2.1.1. Umístění autobiografie.

Úplně první autobiografii Heinricha Schliemanna najdeme v jeho deníku, který je obvykle charakterizován jako věnovaný první cestě do Ameriky v roce 1851. Deník se nachází v archivu knihovny Gennadion⁵ očíslovaný jako druhý, je naskenovaný a dostupný každému, kdo si ho chce přečíst.

Ručně psaná autobiografie je umístěna na samém začátku sešitu a zabírá prvních osm stran. Před tímto rukopisem je na samostatném listu šek na Schliemannovu platbu různých potravin pro jeho majitele domu F.W.L.Wernerovi za období 11. až 17. května 1845.

Po tzv. autobiografii následují dvě prázdné stránky a poté zápisy o prožitých událostech, které již nelze připsat autobiografii ze dvou důvodů. Za prvé, tyto záznamy byly Schliemannem v jeho deníku jasně záměrně odděleny, i když zůstává možnost, že Heinrich mohl chtít ještě nějakým způsobem doplnit svou ručně psanou autobiografií. Ale co je důležitější, a to je druhý důvod, Schliemann po vynechání dvou (nebo dokonce deseti) stránek začíná nové záznamy, stránky osobně očísloval a začal arabským číslem jedna. Prvních osm ručně psaných stránek a další dvě prázdné stránky tedy zůstaly bez číslování a přesně těchto prvních nečíslovaných osm stránek deníku považují za vlastnoručně psanou autobiografií.

Latinské číslování stránek tužkou provedli pracovníci archivu Gennadion.

2.1.2. Deník, nebo sešit?

Jednou z potíží práce s touto autobiografií je to, že se ve skutečnosti nachází v takzvaném deníku. Již dříve jsem ve své bakalářské práci⁶ psala, že Schliemann používal své “deníky” jako zápisníky a zapisoval do nich nejrůznější informace. Deník byl často používán k nácvičku psaní v cizím jazyce. Za tímto účelem mohl Schliemann přepsat některé pasáže z novin, mírně si je změnit a tímto způsobem si přivlastnit příběh. To samozřejmě není zakázáno k trénování jazyka a gramatiky, ale pro výzkumníka je často obtížné oddělit přisvojení si, nebo dokonce fikci od skutečných událostí. A takový zvyk nakonec sehraje osudovou roli při přidávání příběhů a fikcí do vlastního skutečného života, ačkoliv se Heinrichu Schliemannovi nikdy nepříhodily.

⁵ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2.

⁶ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.103.

Navíc pro tzv. Schliemannovy deníky je typické umístění nesmírně obsažných textů bez jasného časového členění. Spolu s klasickým každodenním psaním měl Schliemann také tendenci doplňovat své zápisky o to, co se mu stalo, až po nějaké době, a události příběhu zpětně datovat. Schliemann neměl ustálený zvyk dělat si každý večer u svého stolu klasický deníkový záznam, ale přesto se čas od času uchýlil k denním záznamům. To je poněkud ironické ve srovnání s tím, jak Schliemann každý den velmi pečlivě a úzkostlivě sčítal finanční mezisoučet dne, počítal, kolik a za co utratil peníze za konkrétní den. A co víc, tyto úhledné a jasné finanční zprávy, které pořizoval pro sebe, jsou čas od času proloženy celkovými týdenními, měsíčními a ročními mezisoučty⁷. Ale co se týče Schliemannových deníkových záznamů, zde kombinoval záznamy různého druhu: skutečné deníky a napodobeniny denních záznamů (přičemž toto mohly být jak skutečné události uváděné zpětně, tak i procvičování jazyka, různé smyšlené příběhy nebo přepsané články z novin) nebo velké retrospektivní vzpomínky plné událostí, jmen, titulů a dat v textu bez nějakého logického členění.

2.1.3. Datování zápisu.

Datum sepsání této ručně psané autobiografie Heinrichem Schliemannem nebylo s jistotou stanoveno. Weber, Thanos a Arentzen zápisy v deníku nijak nedatují a autobiografické záznamy nedatoval ani Schliemann.

Zajímavé je, že před rukopisem autobiografie je v sešitu amsterdamský šek, podle kterého Schliemann platil jídlo F.W.L. Wernerovi za období od 11. května do 17. května 1845. Zůstává nejasné, jak k tomu došlo a proč tam byl vůbec uložen.⁸

Popsaný časový interval v autobiografii začíná datem narození, které Schliemann uvedl ve dvou stylech, a to podle starého juliánského a nového gregoriánského kalendáře.⁹ Rukopis končí zmínkou o malé pracovní cestě do Moskvy v únoru 1850 a začátku evropské cesty v březnu 1850, jak sám Schliemann uvádí data ve svých poznámkách. To je v souladu s Mühlenbruchovým¹⁰ datováním a po evropské cestě se Heinrich Schliemann vrátil do Petrohradu v květnu 1850.

⁷ Viz.obr.16.

⁸ Předpokládám, že šek skončil v deníku úplnou náhodou; vypadl z účetní knihy nebo sešitu a zcela neúmyslně byl vložen do první vázané knihy, která se dostala do ruky.

⁹ Rozdíl mezi oběma kalendáři v 19. století činil 12 dní. Podle gregoriánského kalendáře se Schliemann narodil 6. ledna 1822 a podle starého juliánského kalendáře, který Rusko v 19. století stále ještě používalo, se datum narození posunulo na 25. prosince 1821.

¹⁰ MÜHLENBRUCH, Tobias. *Heinrich Schliemann: Ein Itinerar*, pp.6-7.

Po dvou prázdných stránkách začíná nový záznam, který bohužel také nemá datum a vypovídá zpětně o pohybu a událostech Schliemannova života v prosinci 1850. Vyprávění z očíslovaných stránek plynule přechází k událostem z ledna 1851. Dále Schliemann v jediném kusu textu bez členění na odstavce nebo uvedení samostatných dat píše o příplutí do New Yorku 15. února. Text pokračuje v jediném bloku s řídkými odstavci nebo speciální značkou ve formě pomlčky¹¹, kde příběh pokračuje záznamem o jeho pohybu a událostech v únoru až březnu 1850. Na straně 19. v poslední čtvrtině text se mění vyprávěcí jazyk z angličtiny na španělštinu a ve druhé třetině textu na straně 21. se opět vrací do angličtiny – Schliemann v tomto bodě popisoval události v oblasti Panamského průplavu a samotné Panamy.

Na straně 35. se Heinrich Schliemann zřejmě snažil dohnat události a nakonec s datem 16. března [1851] napsal *“to-day/tohoto dne”*¹². Tento konkrétní záznam a s ním i následující se změněným jasným a postupným datováním a popisem událostí dne poskytují horní datum pro výskyt ručně psané autobiografie na prvních osmi stranách začátku deníku. Další události v deníku budou prezentovány postupně: Schliemannův pobyt v Kalifornii v období Zlaté horečky byl plný komerce a obchodování; následoval jeho návrat do Ruska a svatba s Kateřinou Lyžinou v říjnu 1852 – proto nevidím důvod posouvat horní datum z března 1851. Zůstává určení spodního data.

Na základě logického předpokladu, že si Schliemann vybavil vzpomínky na cestování Evropou, Severní Amerikou a Panamou ve dnech, kdy měl spoustu času a byl zaneprázdněn pouze dlouhou cestou, přeplaváním nebo prožíval delší dobu v relativním klidu, pak spodní datum rukopisu autobiografie lze umístit do jednoho z takových období.

Poslední události popsané v rukopise autobiografie se datují 4. březnem 1850, kdy Heinrich Schliemann odjel z Moskvy do města Kovno. V rukopise je jen suchá telegrafická zpráva o Schliemannově cestě po Evropě. Je nepravděpodobné, že by na cestě z Amsterdamu do Londýna, jak rukopis popisuje celou cestu do Petrohradu, Schliemann našel nějaký čas a oprášil si angličtinu.

Z Mühlenbruchských¹³ tabulek vím, že 5. května 1850 se Schliemann vrátil do Petrohradu a v hlavním městě zůstal až do prosince. Je docela možné, že si za těchto sedm měsíců mohl najít den nebo dva na to, aby se trochu zamyslel nebo si procvičil angličtinu a udělal si autobiografickou poznámku.

¹¹ Pomlčkou “-” Schliemann pro úsporu místa označuje nový odstavec.

¹² Může se klidně jednat o kontroverzní datum, protože Schliemannův záznam událostí s datem a termínem “tohoto dne” a “dnes” nemusí nutně odpovídat skutečnosti. Abychom se ale v tomto konkrétním případě vyhnuli přemíře teorií a hypotéz, vezmu datum *“to-day/tohoto dne”* jako skutečný fakt.

¹³ MÜHLENBRUCH, Tobias. *Heinrich Schliemann: Ein Itinerar*, p.7.

Druhým poměrně dlouhým úsekem je jeho námořní cesta z Liverpoolu do New Yorku, ale s konečným příplutím do Queenstownu, protože špatné počasí téměř okamžitě poškodilo parník “Atlantik”¹⁴ a po měsíci plavby po oceánu se loď konečně mohla přiblížit k irskému pobřeží. Ale tento měsíc od 28. prosince 1850 do 22. ledna 1851 byl plný mnoha starostí a rozhodně nebyl příliš příznivý k pořizování autobiografických poznámek. I když se mohu mýlit.

Poslední třetí vhodná mezera je Schliemannův druhý pokus přeplout Atlantický oceán z Liverpoolu do Severní Ameriky. Nový parník se jmenoval “Afrika” a cesta trvala od 1. do 15. února 1851. Námořní cesta proběhla bez komplikací. Tato dvoutýdenní plavba podle mého názoru nejvíce přispěla k sestavení jakési autobiografie a procvičení angličtiny.

Končím třemi spodními daty: květen – prosinec 1850; 28. prosinec 1850 – 22. leden 1851; 1.–15. únor 1851. Za horní datum považuji březen 1851.

Jako hypotézu lze uvést ještě jeden, čtvrtý předpoklad, a sice že Schliemann záměrně napočítal a nechal deset prázdných stránek, ale ne nezbytně pro autobiografii, ale možná pro popis nějaké jiné akce. Záznamy na očíslovaných stránkách tak mohou být do určitého bodu starší, a autobiografický záznam se může ukázat jako dřívější než záznamy z očíslovaných stránek, ačkoli jejich umístění v sešitu naznačuje opak. V každém případě by měl autobiografický text pocházet z let 1850–1851, kdy se Schliemann rozhodl, že se definitivně vydá na cestu do Evropy a odtud do Severní Ameriky, a v zavazadlech se mu objevil zbrusu nový prázdný zápisník určený k deníkovým zápiskům.

Dovolím si tedy určit datum ručně psané autobiografie mezi květen 1850 a březen 1851.

2.1.4. Obecná charakteristika textu, transkripce a publikace.

Ručně psaný text je psán černým inkoustem v angličtině úhledným kaligrafickým rukopisem.¹⁵ Pevné drobné písmo z prvních stránek se postupně zvětšuje a na straně VII vypadá relativně větší než na začátku. Je to patrné zejména v novém odstavci v poslední čtvrtině textu na straně VII, kdy se písmo znovu změní, je opět malé jako na prvních stránkách.¹⁶ Čas od času dochází v textu k přeškrtnutí, opravám, drobným vkládáním slov nebo vět nad již napsaný text a také skvrnám v důsledku trochu silnějšího tlaku ruky na papír.

¹⁴ Viz.obr.29.

¹⁵ WEBER, Shirley H. *Schliemann's first visit to America*, p.V.

¹⁶ Tento rozdíl ve velikosti písma může znamenat buď krátkou přestávku na čaj, nebo delší období dne, týdne, měsíce. Protože ale myšlenka v odstavcích v “malém” rukopisu zůstává v rámci vnitřní logiky textu a autobiografického žánru jako celku, nepovažuji změnu písma za signál ke změně mnou navrhované datace.

Na základě souhrnných informací ze všech autobiografií je známo, že Schliemann absolvoval v roce 1842 hodiny kaligrafie, což vysvětluje jeho úhledný rukopis. Dále ve 20-30. letech 19. století nabírala v Birminghamu na obrátkách sériová výroba plnicích per, a protože Schliemann navštívil v roce 1846 toto město, mohl si koupit tuto anglickou novinku. S vysokou mírou pravděpodobnosti lze předpokládat, že Schliemann napsal text autobiografie plnicím perem.

Je známo, že tato ručně psaná autobiografie byla poprvé transkribována a publikována v monografii Shirley H. Weber v roce 1942, poté znovu transkribována a publikována s novým a rozsáhlejším komentářem v knize Thanosa a Arentzena *Schliemann and the California Gold Rush* v roce 2014.

2.2. Historický a biografický kontext: 1850–1851.

Společnou charakteristikou tohoto dvouletého období je konec tzv. malé doby ledové.

V období od května 1850 do března 1851, které bylo podle předpokladu obdobím psaní autobiografického rukopisu, Schliemann velmi aktivně cestoval po Evropě a Americe. Začněme Ruskou říší, neboť Schliemann zde nejen dlouho žil a vydělal slušné jmění, ale do jisté míry byl prodchnutý kulturou¹⁷ této země. A abychom lépe porozuměli zvyklostem zemi a době, ve které Schliemann žil a pracoval, budu muset časový rámec trochu rozšířit.

2.2.1. Ruské impérium.

Od 13. prosince 1825¹⁸ vládne v Ruské říši “rytíř samoděržaví” – Mikuláš I. Pavlovič Romanov, muž vojenské, konzervativní povahy, ale s kontrastními, spíše liberálními činy; velmi oceňuje pořádek a dodržování zákonů, pravidel a nařízení. Prováděním politiky centralizace moci car udělal vše pro zachování a posílení již existujícího pořádku v rámci vlastního státu. Navíc přísný smysl pro pořádek přiměl Mikuláše I. vykonat nelichotivou roli “četníka Evropy” ve vnějších vojenských konfliktech.

Od předchozí vlády zdědil Mikuláš I. zemi po celá desetiletí zaostávající v průmyslu a utápějící se v korupci. Ale ve čtyřicátých letech dosáhl Mikuláš I. prováděním protekcionistické politiky průmyslové revoluce v zemi: různými dekrety zmírnil postavení nevolníků¹⁹; reformy, které dovolil jako vládce státu, vytvořily novou společenskou třídu námezdně pracujícího dělnictva. Ruský průmysl se ve 40. a 50. letech stal konkurencí

¹⁷ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.37-38.

¹⁸ Nástup Mikuláše I. na trůn provázela druhá přísaha vojska, která se uskutečnila 14. prosince a vyústila v povstání děkabristů.

¹⁹ Tyto změny posloužily jako základ pro konečné zrušení nevolnictví Alexandrem II.

schopným pro “světový” trh. Avšak naproti těmto velmi klíčovým a důležitým reformám byla zavedena přísná opatření pro továrny a železnice jako důsledná reakce na evropské revoluce v letech 1848–1849.

Počátkem roku 1850 žil Schliemann již čtyři roky v carském Rusku, rozvíjel a prohluboval nové obchodní styky s významnými obchodníky v Petrohradě a Moskvě jako agent Schröderů, poté jako jejich partner a dále i pro osobní podnikání. Schliemann se neomezuje pouze na práci, i když pracuje velmi tvrdě, ale je také prochnut některými kulturními aspekty země. 15. února 1847 se Heinrich Schliemann stává řádným občanem Ruské říše²⁰ a oficiálně se zapisuje do 2. obchodního cechu. V roce 1848 vypukla epidemie cholery, ale nemoc nepostihla ani samotného Schliemanna, ani lidi, kteří pro něj pracovali.²¹

Také ve Schliemannově osobním životě došlo k několika událostem. V roce 1847 požádal o ruku Sophii Hecker, ale poté s ní poměrně rychle zasnoubení rozvázal kvůli jejímu flirtu s jakýmsi důstojníkem, z pohledu Schliemanna naprosto nevhodnému.²² Podle nejčastěji citované Schliemannovy autobiografie²³ napsal ve stejném roce dopis s nabídkou k sňatku své kamarádce z dětství Minně Meinke. Podle téhož zdroje se ale v odpovědi na svou žádost dozvěděl, že Minna byla v té době již měsíc vdaná. V roce 1849 navázal Schliemann přátelství s Kateřinou Lyžinou²⁴, ale ani toto přátelství nevedlo ke sňatku. Nakonec v době mezi květnem až červencem 1850 obdržel dopis s novinovým výstřížkem²⁵ se zprávou, že jeho bratr Ludwig zemřel v Sacramentu. Heinrich tehdy pocítil nutnost odcestovat do Severní Ameriky.

2.2.2. Evropa.

Zde je společným jmenovatelem Jaro národů. A přestože evropské revoluce probíhaly v letech 1848–1849, jejich protifeudální a národně osvobozenecský charakter měl významný dopad na následující desetiletí.

Přímo v letech 1850–1851 se v Evropě hlavní pozornost soustředila na dvě události. První byla zlatá horečka v Severní Americe a Austrálii, která přímo ovlivnila světovou ekonomiku a vyústila v tzv. druhou cenovou revoluci. Druhou událostí byla blížící se Světová výstava 1851 aneb Velká výstava děl průmyslu všech národů.

²⁰ РГИА. Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство].

²¹ BOGDANOV, Igor. *Russkaja avantura*, s.127.

²² THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, p.17, 19

²³ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.11.

²⁴ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.39.

²⁵ DailyAltaCalifornia, Volume 1, Number 126, 25 May 1850 a viz.obr.18.

Paralelně s tím začalo v prosinci 1850 v Číně povstání tchaj-pchingů, těsně následované Velkou Británií a Francií a později Spojenými státy, aby konečně prolomily politiku izolace a plně otevřely čínský trh ve svůj vlastní prospěch.

Mezitím v prosinci 1850²⁶ opustil Heinrich Schliemann Petrohrad a přesunul se přes Pobaltí a Pomořansko do Berlína, odkud se za dva dny dostal do Amsterdamu, pokračoval do Rotterdamu a odtud odplul do Londýna, kde oslaví Vánoce. Schliemann strávil v britské metropoli čtyři dny a podle jeho deníku navštívil Westminsterké opatství, zoologickou zahradu a Křišťálový palác v Hyde Parku. Tyto návštěvy je třeba brát s rezervou, protože jsou pomíjivé povahy, i když působí věrohodně. Zejména návštěva Hyde Parku není moc hodnověrná, protože Světová výstava měla být otevřena až 1. května 1851, takže Schliemann si Křišťálový palác mohl prohlédnout pouze zvenku.

27. prosince odjel Schliemann do Liverpoolu, aby se nalodil na transatlantický parník "Atlantik" směřující do New Yorku. Cestující ale neměli štěstí, parník zasáhla bouře a poškodila ho. "Atlantik" tak byl nucen bez motorů a téměř bez plachet strávit na moři dobu od 28. prosince 1850 do 22. ledna 1851, až ho oceánský proud zanesl k břehům Irska.

Z přístavního města Queenstown se Schliemann přes Dublin během jednoho dne vrátil do Liverpoolu, 25. ledna byl v Londýně, velmi rychle znovu navštívil Rotterdam a Amsterdam, 30. ledna se vrátil do Liverpoolu a příštího dne se nalodil na transatlantický parník "Afrika".

2.2.3. Severní Amerika: Kanada, USA, Panama.

Druhý pokus o plavbu do Severní Ameriky byl úspěšný a Heinrich Schliemann dorazil do New Yorku 15. února 1851 a byl tam zapsán do seznamu²⁷ v přístavu.

V New Yorku si Schliemann zběžně odpočinul, prošel ulicemi, rychle zhodnotil situaci a 20. února odcestoval přes Philadelphii do Baltimoru, 21. února pak dorazil do Washingtonu. Motivy podvrhu Schliemannovy osobní schůzky s úřadujícím prezidentem Fillmorem nejsou zcela známy, existuje pouze fakt²⁸, že ve skutečnosti k žádné schůzce nedošlo, stejně jako

²⁶ Jsou zde dvě paralelní časové osy, podle jedné z nich bude Schliemann tvrdit, že v červenci 1850 údajně obdržel americké občanství podle místa bydliště v Kalifornii. Nevěrohodnost události byla mnou již komentována v bakalářské práci. Zde se budu držet skutečných událostí v jejich skutečném časovém rámci.

²⁷ Je zde i pár kuriozit, např. v kolonce "věk" je napsáno, že mu bylo 31 let místo skutečných 29, ve sloupci "země, k níž samostatně patří", je uvedeno Německo, ačkoli od roku 1847 byl Schliemann plnoprávným občanem Ruské říše, i když se osobně považoval za Němce. Kniha byla zřejmě vyplněna bez kontroly pasu, jinak si nelze tyto chyby vysvětlit. Viz. obr. 17.

²⁸ CALDER III, William. Schliemann on Schliemann: a Study in the Use of Sources. *Greek, Roman and Byzantine Studies* 1972, № 13, 335-35;

TRAILL, David A. Schliemann's Dream of Troy: the Making of a Legend. *The Classic Journal*. Published by: The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS) Oct. - Nov., 1985, Vol. 81, pp.10; THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, p.29-30.

Schliemann nebyl na schůzi kapituly v The House of Representatives and the House of Congress.

Počátkem 50. let 20. století se ve Spojených státech stále důrazněji diskutovalo o otázce zrušení otroctví, brzy se to změnilo v občanskou válku. Bylo učiněno mnoho kompromisních rozhodnutí, podle jednoho z nich přijetí Kalifornie do Spojených států v roce 1850 bylo spojeno se zrušením otroctví v Kalifornii. V roce 1848 bylo náhodně nalezeno zlato v písku American River poblíž pilnice. Začíná nekontrolovaný příliv obrovského množství zlatokopů²⁹, který vedl k nejslavnější kalifornské Zlaté horečce v historii. Aktivní pohyb a obchod podnítily již tak bouřlivý rozvoj železnic, který vyvrcholil v roce 1869, kdy byla v USA vybudována transkontinentální železnice. Paralelně s tím se v padesátých letech rozrůstala abolicionická síť the Underground Railroad.

Na jednu stranu je Schliemannovi Zlatá horečka sympatická – rozumí tomuto rychlému a průbojnému obchodu. Ale zároveň nový typ self-made člověka, neuvěřitelně aktivního, vynalézavého obchodníka, který se nejen nebojí, ale ani se neštítí obcházení zákonů, naopak hledá klíčky a dělá maximum pro svůj vlastní prospěch znamená pro Schliemanna velkou osobní výzvu. Schliemann z 50. let 20. století myslel převážně jako Evropan, ale stále nebyl dost velký pro kosmopolitu, tuto “masku” si nasadil, až vykopal tzv. Priamův poklad. Schliemann byl navíc samotář, nikoliv týmový hráč, nikdy neměl obchodního partnera, aby pro případ nouze pojistil sebe i firmu.

Schliemann tedy vyzkoušel svou sílu ve Zlaté horečce – otevřel směnárnu zlatého písku a osobně řídil veškerý obchod. Ostrahu banky by také prováděl sám, pokud by měl dostatečnou fyzickou sílu a zdraví, kdyby uměl zacházet se zbraněmi a kdyby vůbec nepotřeboval spát. Schliemann ale nebyl žádný nadčlověk, bylo to tam pro něj extrémně těžké, dostal horečku³⁰. Na rozdíl od většiny kalifornských argonautů přežil a získal impozantní jmění. Když Schliemann v roce 1852 opustil Kalifornii, uchoval si v paměti americké zkušenosti a flexibilitu zákonů pro budoucnost.

²⁹ Zajímavé je, že zlatokopům American River se také někdy říká “forty-niners/ lidé z roku 49.” nebo “argonauti”.

³⁰ S největší pravděpodobností to byl tyfus. V té době trpěli “argonauti” epidemiemi cholery a tyfu. Mimořádně se teprve začínal rozlišovat na samostatné skupiny infekčních onemocnění provázených stejnými příznaky. Schliemann trpěl horečkami, které podle jeho osobních popisů z deníků a dopisů podle mého názoru spíše připomínají klinický obraz tyfu. Následně na vykopávkách v Tróje dostal podle mě s největší pravděpodobností recidivu tyfu.

2.3. Analýza textu.

2.3.1. Název.

Rukopis spolu s datem neobsahuje název.

2.3.2. Struktura a složení.

Osmistránková ručně psaná autobiografie obsahuje zcela detailní příběh od narození až po autorovu současnost. Text je rozdělen pouze do čtyř odstavců: první odstavec končí na straně VI, druhý na straně VII, třetí a čtvrtý na straně VIII.

Text nemá žádné věnování, epilog ani prolog.

Text lze označit za velmi logický a racionální. Je zde pouze jedna dějová linie, která důsledně popisuje životní události, které sám Schliemann považoval za nutné a důležité. Soudržnost a velmi přehledné podání celého textu bez jediného opakování dává tušit, že než se posadil a napsal svůj životopis, nějakou dobu přemýšlel, přesně jaký text ve výsledku chce mít, nebo si dokonce udělal jasný plán. Přitom až při psaní udělal nějaké úpravy u znovu prožívaných událostí z minulosti, měl jasnou představu, co chce popsat podrobněji s detaily a osobními zkušenostmi, které události stačí podle jeho názoru zmínit suchým telegrafickým stylem. Není zde jediná vložená epizoda, ani jediná lyrická odbočka od hlavního vyprávění.

Autobiografický děj se vyvíjí jedním směrem a v jednom časovém úseku. Čtenář pak má dojem, že celý první odstavec (od strany I. až VI.), nebo dokonce dva odstavce (až po stranu VII.) napsal Schliemann najednou. Pak si zřejmě udělal pauzu a psal do ne tak relativně vzdáleného časového intervalu a zároveň do takového logického konce, který uspokojil Schliemannovu potřebu zachytit svůj život na papír.

2.3.3. Téma, děj, výpůjčky, rozpory.

Tématem a zápletkou deníkové autobiografie je lineární líčení vlastního života. Jako takový zde není žádný děj a kulminace. Zajímavé je, že vnější vliv na text má pouze Schliemannův pobyt v Rusku.

2.3.3.1. Dětství a mládí.

Autobiografie začíná datem a místem narození a už tato informace je matoucí. Nejprve Schliemann uvádí datum svého narození ve dvou kalendářích: gregoriánském a juliánském. Proč to dělá? Jak již poznamenala Weber³¹, jde nejspíše o vliv Schliemannova aktivního

³¹ WEBER, Shirley H. *Schliemann's first visit to America*, p.3.

obchodního a společenského života v Rusku, kde se ještě žilo podle juliánského kalendáře, zatímco většina Evropy a Severní Ameriky již přešla na gregoriánský.

Druhým matoucím detailem je pojmenování města, ve kterém se Schliemann narodil. V daném rukopisu je uvedeno město Ankershagen, ačkoli ve skutečnosti se Heinrich Schliemann narodil ve městě Neubukow – to potvrzuje výpis z matriky³² a prohlášení samotného Schliemanna v autobiografii Ilios³³ a německé autobiografii³⁴. Ale zároveň jsem v archivu Gennadion našla dva pasy: pruský³⁵ a ruský³⁶, kde je jako Schliemannovo rodiště uvedeno město Ankershagen.

Zde se zřejmě odehrává Schliemannova osobní preference výběru malé vlasti, protože krátce po jeho narození se rodina Schliemannů přestěhovala z Neubukowa do Ankershagenu, kde otec rodiny Ernst Schliemann přijal místo faráře. Heinrich prožil celé své dětství, které si pamatuje, v Ankershagenu a s tímto malým městem se pojí mnoho jeho vzpomínek. Není proto divu, že nejen v autobiografiích, ale i ve Schliemannových pasech je jako místo narození uveden Ankershagen, nikoli skutečný Neubukow, který si Schliemann absolutně nepamatuje, protože byl v té době malý.

Aniž by jmenoval svého otce, Heinrich Schliemann píše, že rodina měla devět dětí a žádné peníze, kvůli jejichž nedostatku se Heinrichovi osobně nedostalo řádného vzdělání a byl nucen navštěvovat vesnickou školu. Následuje suchá poznámka o smrti jeho matky, když bylo Schliemannovi 9 let. A hned přeskočil k událostem z doby, když mu bylo 13 let a otec ho poslal jako pomocného dělníka do krámu se smíšeným zbožím ve Fürstenburgu. Schliemann v hrubých rysech popisuje denní režim obchodu, jaké příjmy přinášel a kolik si osobně vydělával. Dále se Heinrich opět vrací k osobě svého otce, neboť právě v té době byl poslán do důchodu. A zde je popsána příhoda, kdy byl Ernst Schliemann podveden a pod rouškou jakési komerční investice mu sebrali celou důchodovou rentu, v důsledku toho se celá rodina utápěla v chudobě. Ve stejné době byl Heinrich Schliemann vyhozen z krámu ve Fürstenburgu kvůli onemocnění, které se při fyzické námaze projevovalo jako hemoptýza.

Všimněme si několika detailů. Začneme devíti dětmi, jejichž počet tvořili vlastní Heinrichovi sourozenci – čtyři sestry a dva bratři narození Louise Schliemann a dva nevlastní děti služebné. Dále je třeba poznamenat, že Heinrich zcela vynechal příběh³⁷ o tom, jak se

³² Evangelische Kirche Neubukow, Mecklenburg-Schwerin, Deutschland, ausgewählte evangelische Kirchenbücher 1500-1971 [database on-line], Filmnummer 69378, viz.obr.13.

³³ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.1.

³⁴ SCHLIEMANN, Heinrich. *Selbstbiographie: Bis zu seinem tode vervollständigt*, p.2.

³⁵ Viz.obr.14.

³⁶ Viz.obr.15.

³⁷ Tento příběh podrobně popsal v *Ilionu*.

Ernst Schliemann dostal do skandální situace se služebnou, kvůli které přišel o hodnost faráře, a tudíž o výnosné místo, což uvrhlo celou rodinu do bídy. Místo toho do vyprávění začlenil příběh o finanční spekulaci, při níž Ernst Schliemann přišel o všechny své peníze a která není nikde jinde popsána. Ve světle vynechaného příběhu o skandálním chování otce vypadalo zbídačené postavení rodiny Schliemannů v této autobiografii vznešeněji: otec se nechal oklamat bezskrupulózními podvodníky, kteří nesou vinu na chudobě rodiny. Pokud by byl vypravoval příběh pravdivě, musel by uvést, že Ernst Schliemann přivedl rodinu na pokraj zkázy svým cizoložstvím, navíc způsobil i její společenský bojkot, jemuž byli vystaveni všichni členové rodiny. To muselo být osobně pro Heinricha obzvlášť ponižující, protože jeho to doslova stálo vzdělání. Možná právě proto vynechal historku o tom, jak byl kvůli skandální pověsti svého otce několikrát přemístěn z lycea do gymnázia, až se ocitl v Realschule a do deníku si zapsal, že chodil do vesnické školy. Ze stejných důvodů Schliemann nevzpomíná na dobu strávenou v krámu se smíšeným zbožím. Důvodem odchodu z něj byla jeho nemoc, je to násilné, do jisté míry nespravedlivé vyhození a Schliemann musel odejít, protože domů se už vrátit nemohl. To je důležité, protože to posouvá pozornost k věrohodnější variantě, a sice že v 18 letech Heinrich Schliemann odešel do Hamburku, ale ne studovat nebo rozhodnout o svém místě v životě, v situaci, v níž se nacházel, neexistovaly žádné dlouhodobé plány do budoucna. V této konkrétní autobiografii neměl Heinrich žádné jiné cíle než jednoduše najít práci a střechu nad hlavou.

2.3.3.2. Ztroskotání “Dorothey”.

Vraťme se ale k zápletce: Schliemann propuštěný z krámu šel do Hamburku pěšky, aby ušetřil nějaké peníze. Snažil se co nejdříve si najít práci, ale ze zdravotních důvodů byl z krámu na rybím trhu opět vyhozen. Přešel do jiné, nikoliv dělníka, a místo nezískal. Schliemann, jak sám přiznal, nemohl v té době ani napsat své jméno. Dohnán do krajnosti si Heinrich vzpomněl na rodinného přítele, kterého by mohl požádat o pomoc. Byl to lodní makléř mistr Wendt, který byl podle tohoto rukopisu bývalým studentem Heinrichova otce. Ale v pozdějších verzích autobiografií se Wendt objevil jako přítel Heinrichovy matky z dětství. Wendt splnil mladíkovy požadavky a pomohl mu získat místo na lodi “Dorothea”, která měla plout do Venezuely. Zde se konečně vyjasní určitá záměna se Schliemannovou pozicí na palubě plachetnice. Zpočátku měl Heinrich plout zdarma, ale cestou plnil povinnosti lodníka, a proto mohl uhradit jízdné. Pak se ale ukázalo, že kvůli Schliemannově hemoptýze ho zase nechtěli zaměstnat, Wendtovi se podařilo zařídit přijetí Heinricha jako pasažéra za poplatek, který si Schliemann osobně zaplatil, přičemž tyto prostředky sotva našel.

Následuje skvělý příběh o ztroskotání lodi “Dorothea”. Příběh zabírá 2,5 stránky od pátého řádku v horní části strany III a přibližně do poloviny strany V. Příběh začíná dvojitým datem v juliánské a gregoriánské chronologii. Velmi podrobně, se jmény, názvy míst a pestrými detaily vypráví o tom, jak plachetnice plula, jak se dostala do bouře, co po celou tu dobu zažil, a relativně šťastný konec, kdy záchranný člun se 14 pasažéry a Schliemannem mezi nimi byl nakonec nalezen u pobřeží ostrova Texel.

Schliemann popisuje tento příběh již podruhé. První je sedmdesátistránkový dopis sestřím Wilhelmině a Doris napsaný 20. února 1842 v Amsterdamu³⁸, zde příběh ztroskotání zabírá patnáct stran (od 37 do 51). Potřetí se příběh objevuje v *Ilionu* (a sem zařadím i německou posmrtnou autobiografii, protože příběh je kompletně přepsán z autobiografie *Ilion*). Pokaždé se příběh mění a tento problém byl podrobně prostudován Arentzenem³⁹. Mnohem důležitější ale je, že Arentzen porovnává nejen verze popisu ztroskotání, ale i další zdroje informací, dospěl k otázce autenticity celého tohoto příběhu. O ztroskotání lodi se psalo v novinách, ale bohužel neexistují žádné seznamy pasažérů⁴⁰, kteří se plavili na “Dorothee”, tudíž existuje určitá pochybnost o pravdivosti Schliemannova příběhu. Mohl totiž opsat příběh z novin jako jazykové cvičení a poté si ho přivlastnit a podvodně začlenit do své vlastní biografie. Existuje ale pouze toto podezření na možný podvod, dokázat ho je stále nemožné.

2.3.3.3. Amsterdam.

Když byl Schliemann zachráněn u pobřeží ostrova Texel, byl informován, že všechny oběti ztroskotání byly transportovány zpět do Hamburku. Ale Heinrich aktivně protestoval a byl mu předán dopis mecklenburskému konzulovi v Amsterdamu Quackovi, a Schliemann byl poslán do hlavního města Nizozemska. Po příjezdu do Amsterdamu následuje krátký příběh o tom, jak Schliemann nesměl ani na práh konzulárního domu, líčení o jeho strádání a poněkud nudné detaily Heinrichovy simulace nemoci, aby se dostal do nemocnice. Potom nečekaně, ale včas přichází pomoc od mistra Wendta. Nutno podotknout, že zde Schliemann téměř neznatelně vybočil z přímého vyprávění v čase, přičemž zachoval jasnou časovou linii s vysvětlením, že potřebné úkony již podnikl na ostrově Texel. Takže minulá přiměřená opatření a dodatečná šťastná náhoda zajistily Schliemannovi dostatečné množství peněz, které mu vyplatila firma Messrs. Hoyack & Co., navíc získal práci jako úředník v kanceláři Messrs. Schröder & Co.

³⁸ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BB: Original Letters sent by Schliemann, box 1, folder 1.

³⁹ ARENTZEN, Wout. *Schliemann en Nederland*, pp.32-60.

⁴⁰ Tamtéž, p.35.

Vnucování tragické atmosféry, zahušťování barev a úspěšné vyřešení složité situace zanechají ve čtenáři pocit, jako byste četli špatnou napodobeninu dickensovských příběhů. A vrácení spravedlnosti ve vztahu ke Schliemannovi vypadá tak, že Štěstěna dala Heinrichovi šanci a on si ji nenechal ujít.

Je důležité poznamenat, v jakém světle Schliemann prezentoval pomoc, které se mu dostalo. Nejdříve ani konzulova služka nechtěla od neznámého mladíka nic slyšet, poté konzul osobně dostával dopisy a byl nucen hledat Heinricha, aby mu předal peníze a doporučení.

Následuje zmínka o dvou firmách: Messrs. Hoyack&Co. a Messrs. Schröder&Co. Zde je poněkud matoucí místo v životopise Schliemanna. S kým začínal svou amsterodamskou kariéru úředníka a obchodníka? Schröderovi byli Schliemannovými posledními zaměstnavateli, ale ne jedinými, jak se uvádí v jeho rukopisné autobiografii. Z autobiografií *Ilion* a francouzské autobiografie *Ithaky* je známo, že před Schröderovými měl Schliemann ještě práci jako úředník pro Quiena a poté u Hoyacka. Z poslední firmy byl také propuštěn kvůli zanedbávání svých povinností. Věnoval se totiž více samostudiu cizích jazyků, proto mu odmítli povýšení, když o něj požádal, což Heinricha donutilo hledat si nové zaměstnání. Jenže v deníkové autobiografii se příběh objevuje tak, že Messrs. Hoyack & Co. nejen Schliemanna nenajali, ale ještě mu vyplatili peníze, které pro něj vybral Wendt.

2.3.3.4. Sebevzdělávání.

Ale pánové Schröder & Co. podle deníkové autobiografie vypadají jako neuvěřitelně štědrí zaměstnavatelé: zaplatili Schliemannovi 20 hodin kaligrafie u bruselského kaligrafa Magnée⁴¹ a povzbuzovali ho ke studiu cizích jazyků. A dále Schliemann ve své deníkové autobiografii píše: *“Byl jsem povýšen téměř každý měsíc a za méně než 2 roky jsem se stal úředníkem s “plnou pravomocí” a pod mým dohledem pracovalo 15 úředníků”*⁴².

Schliemann zde nerozvádí své metody učení se cizím jazykům. Ale co je pozoruhodnější, v této autobiografii se Heinrich poprvé a naposledy zmiňuje o tom, že měl hodiny němčiny, aby mohl správně mluvit a psát ve svém rodném jazyce.⁴³ Schliemann poté začal studovat nizozemštinu a teprve poté francouzštinu, angličtinu, španělštinu, italštinu a portugalštinu. Je možné, že skutečné pořadí učení jazyků bylo trochu jiné. Hlavní je zde skutečnost, že zmiňuje

⁴¹ François Magnée, 1798-1865, dvorní kaligraf belgického krále Leopolda I.

⁴² Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2, p.VII.

⁴³ Tamtéž, p.VII.

studium rodné němčiny a přednostní studium nizozemštiny, což je logičtější, protože Schliemann žil, pracoval, prožíval naděje a plány v Amsterdamu, ne někde jinde.

Po sedmi evropských jazycích se konečně Schliemann začal učit jazyk ruský a hned se vyjádřil, že to pro něj bylo nejtěžší a že nenašel nikoho, kdo by mu pomohl. Přesto všechny obtíže překonal a po 6 týdnech byl schopen napsat první dopis. Nepravděpodobnou okolnost, že Schliemann nenašel v Amsterdamu ani jediného člověka, který by mluvil nebo rozuměl rusky, jsem posuzovala již v předchozí bakalářské práci⁴⁴. Zde je také zajímavé, že Schliemann neuvedl žádnou knihu, s jejíž pomocí studoval jazyky.

2.3.3.5. Nezávislost a stěhování do Ruska.

Polyglot-samouk Schliemann nakonec získal od Schröderových zaslouženou důvěru a firma ho poslala jako agenta do Ruska. Schliemann ve své deníkové autobiografii podrobně popsal svou neustále se zlepšující finanční situaci.

Velmi stručně je popsán přesun do Ruska, přesná kalendářní data⁴⁵ a výstižně je shrnut popis toho, co se stalo. Stejně suše vyjmenované jsou počty služebních cest do Moskvy a trasy evropských cest. Vysvětluje se to tím, že pro Schliemanna osobně byly tyto události ještě docela čerstvé, nestaly se tak dávno a již je popsal v předchozím deníku⁴⁶, takže sám Heinrich zřejmě necítil potřebu opakovat to, co již jednou má rozepsané velmi podrobně.

Podívejme se, jaká nemoc Schliemanna postihla v zimě na konci roku 1848. V té době v Rusku zuřila velmi silná epidemie cholery, jejíž vrchol připadl na letní měsíce. Schliemann se ale nenakazil, jeho nemoc byla spojena s hypotermií a je zde velký výběr choroby: dýchací systém, kardiovaskulární systém, ledviny, onemocnění centrálního nervového systému. Schliemann příznaky nemoci nikde nepopsal, takže je zbytečné se hádat. Je ale zajímavé, že po čtyřměsíční nemoci se Schliemann opět vrátil k intenzivní práci, ale onemocněl znovu: “*In June, 1849, I fell dangerously ill from nervous-fever and lay 1 month in a most desperate state*”⁴⁷. Možná to byla recidiva kvůli přepracování.

Deníková autobiografie končí krátkým popisem trasy Schliemannovy další evropské cesty, kdy se v květnu 1850 vrátil do Petrohradu.

⁴⁴ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.19-21.

⁴⁵ Zde není úplně jasné, který kalendář Schliemann používal: juliánský, nebo gregoriánský.

⁴⁶ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A1, p.1-9; překlad do češtiny viz. MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.25-26.

⁴⁷ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2,VIII.

2.3.4. Obraz autora, hlavních a vedlejších postav.

Hlavní postavou deníkové autobiografie je osobně Heinrich Schliemann. Všichni ostatní, které Schliemann považoval za nutné zmínit, zůstávají v pozici vedlejších postav se jmény a přídomky, které po schliemannovském způsobu postavu přehnaně chválí, nebo odsuzují. V pozici třetířadých postav jsou bezejmenní hrdinové, ve vztahu ke Schliemannovi jsou zmiňovány pouze funkce.

Mezi kladné vedlejší postavy patří: lodní makléř Wendt, který si jako první vysloužil velkou autorskou pochvalu “*very kindhearted good man*”⁴⁸ a “*brave man*”⁴⁹; pan Schröder, který najal nevzdělaného Heinricha, všemožně podporoval jeho sebevzdělávání a z polyglota-Schliemanna pak udělal zahraničního agenta firmy; dán Jan Brans byl poctěn jmenovitou zmínkou, protože po ztroskotání u Texelu ukryl Schliemanna, nakrmil ho, oblékl a obul.

Přejdeme k absolutně negativním postavám, které mají nad Schliemannem moc: bezejmenný šéf krámu se smíšeným zbožím ve Fürstenburgu, kde Heinrich tvrdě pracoval za mizerný plat a který ho vykopl kvůli hemoptýze; bezejmenná služebná a mecklenburský konzul Quack, k jehož povinností, soudě podle autobiografie, patřila přímá péče o krajany v Amsterdamu, ale ve skutečnosti se ukazuje, že v doslovném smyslu slova není k zastižení; podvodníci, kteří ukradli peníze jeho otci, což přímo ovlivnilo Heinrichovo nedostatečné vzdělání.

Ve vztahu k hlavní postavě jsou zde víceméně neutrální postavy, ale přesto v kontextu celé autobiografie mají stále poněkud negativní charakter. Zdá se, že neudělaly nic špatného, ale mohly zasáhnout do Schliemannovy situace, mohly mu pomoci, ale neudělaly to: majitelé obchodů E.L.Lindemann a E.L.Deycke Junr., vdova Graalman, majitelka krčmy, kde Schliemann strávil první dny. Kapitán “Dorothey” by se dal zařadit mezi kladné postavy, ale v uvažované biografii je jeho role naopak méně odvážná. Kapitán je jedinou postavou, které Schliemann ve své autobiografii dovolil přímou řeč: “*we are lost! save yourselves!*”⁵⁰. A všechno to vypadá přinejmenším pesimisticky. Z popisu ztroskotání vyplývá, že Schliemann vděčí za záchranu z potápějící se lodi pouze sobě. Kapitán zcela ztratil kontrolu nad situací a členy své lodní posádky.

Neutrálními postavami jsou zde: konzulové Sonderdorp & Ram, 14 pasažérů záchranných člunů, pánové Kleinworth Brothers a Hoyak & Co., kaligraf Magnée.

⁴⁸ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2, p.II.

⁴⁹ Tamtéž, p.VII.

⁵⁰ Tamtéž, p.III.

Rodina zde nemá důležitou roli, všichni členové jsou bezejmenní. Otec, který není ani špatný, ani dobrý, ale přesto ho litujeme kvůli historce o důchodu; matka prostě zemřela bez jakéhokoli komentáře; devět dětí – všechny jsou chudé a Schliemann je od roku 1842⁵¹ osobně všechny finančně zajišťoval.

2.3.5. Umělecké detaily textu.

Celý text je zahlcen čísly, což se někdy opravdu těžko čte. S ohledem na data a časy je to pochopitelné. Ale pokud jde o Schliemannovy platy, ceny přepočtené na stříbrné rubly, délky tras a silnic nebo námořní míle – čísel je absurdně mnoho. Schliemann si dokonce pamatoval a uváděl číslo lůžka v amsterodamské nemocnici (jejíž název je mimochodem také uveden v závorce). Tento detail, jak si Webber⁵² jako první všimla, ukazuje nejen na jejich přemíru, ale svým způsobem vystihuje i charakter Schliemanna – čísla pro něj hodně znamenala.

Text je rovněž zaplaven jmény, jejichž výběr podle mě není úplně náhodný. Text oplývá jmény konzulů a známých osobností, je zde i jméno prostého občana, důvodem je ale to, že Schliemannovi poskytl hmatatelnou pomoc v nejtěžších chvílích jeho života. Bezejmennými postavami zůstávají lidé, kteří se ničím neproslavili a Schliemannovi nijak zvlášť neublížili. Totéž platí pro rodinu.

Autobiografie začíná letným popisem dětství. Schliemann okamžitě používá (nebo nepoužívá) jednoduché, neumělé výrazy, které však zaujmou jistou naivitou a přibližují čtenáři zoufalou situaci jak Heinricha samotného, tak rodiny jako celku. Například:

I was born on the 25th December, 1821/6 January, 1822, in Ankershagen, a small village in Mecklenburgh Schwerin, Germany, where my father was clergyman. Like all or nearly all clergymen, my father had nine children and no money, and his time being very much taken up by his duty, he was unable to procure me or to give me any education. So it happened that I went to school at the village sexton's together with the peasant boys, the constant companions and associates of the earlier part of my life. I lost my mother when I was 9 years of age. ... As I was my principals only assistant, it happened that I had to work very hard.[51]⁵³

Schliemann se docela rychle zapojí do procesu, který sám začal, a už na druhé stránce se ozve řečnické zvolání / rétorický výkřik, když Heinrich popisuje své potěšení z toho, že poprvé viděl velkoměsto:

⁵¹ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2, p.VIII.

⁵² WEBER, Shirley H. *Schliemann's first visit to America*, p.9.

⁵³ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2, p.I. Podtržení v textu jsou moje.

When on the tenth day of my tiresome foot journey I saw from afar the Hamburg church steeples, separated from each other by a large distance, which indicated to me the largeness of the town, I was seized with wonder and amazement and I thought Hamburg to be the largest city of the world, and when on entering the gate I saw the great bustle and life in the streets, I did not cease, full of enthusiasm to cry, Oh! Hamburg! Hamburg! It was the 13th September, 1841.⁵⁴

Na třetí stránce při popisu bouře a smrtelně nebezpečné situace, do níž se Schliemann dostal, používá kontrastní metaforu se sluncem:

During the whole of our voyage we had never seen the Sun, and were thus unable to ascertain our exact position. On the 11th the sky was thicker than ever covered with clouds, only at abt. 4 P. M. the clouds separated a little in the West and we saw for a few moments the setting sun, which beamed upon us in all his splendor as if he wanted to wish us a last farewell. No sooner had the Sun disappeared when it became suddenly dark night.⁵⁵

Dalších několik efektních metafor používá v popisu ztroskotání:

... all was confusion and horror. The one cried, the other prayed, the other blasphemed, the other endeavored to get courage by drinking. ... the ship's bell rang continually, and its doleful sounds seemed to proclaim our watery grave. ... It was a very dark and very cold night and snow fell in fine flakes upon us.⁵⁶

Navíc přítomnost jediné přímé řeči vedlejší postavy kapitána "Dorothey" jen posiluje účinek dramatu: "*we are lost! save your selves!*"⁵⁷.

Ještě jednou zdůrazňuji, že popis ztroskotání u ostrova Texel zde zabírá 2,5 stránky z osmi, což svědčí o důležitosti této události pro Schliemanna osobně. Navíc to může stejnou měrou označovat jak zažitou realitu, tak mystifikaci.

Po záchraně a příjezdu do Amsterdamu se Schliemannova situace nezlepšuje, naopak vše se zhoršuje, je všude odmítán. Text má charakter *Olivera Twista* s určitou úpravou Heinricha Schliemanna.

I went immediately with my letter to the Consul's, but when I rung the house bell and the servant opened, she thought by my dilacerated clothes that I was a beggar and shut the door immediately. I rung again, and as soon as the servant opened I threw my letter in the corridor crying at the same time that she might give it to the Consul. She did so, whereupon the Consul sent me 2 guilders (about 1 Silberrubel), informing me at the same time that I might never address myself again to him.⁵⁸ ...

⁵⁴ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2, p.II.

⁵⁵ Tamtéž, p.III.

⁵⁶ Tamtéž, p.IV.

⁵⁷ Tamtéž, p.III.

⁵⁸ Tamtéž, p.V.

I found myself in the last extremity, because the landlady of the tavern, “Widow Graalman”, having remarked that I had no more money, wanted to turn me out, and I was at a loss what I was to begin in my state of utter destitution, in the depth of winter, without any means for subsistence.⁵⁹

Pomoc dorazí včas v tu nejvhodnější chvíli, ale štěstěna zde jako postava ještě nemá jasné jméno ani popis, bezejmenně se vznáší mezi řádky.

Ze všech osmi jazyků, které Schliemann v této době uměl, pouze ruština byla alespoň trochu charakterizována:

I learnt the Russian language, which indeed I found the most difficult tongue of all ... But by reading much aloud I soon accustomed myself to this beautiful language...⁶⁰

Přesto Schliemann napsal svou první autobiografii ne ve své rodné němčině, ne v “krásné” ruštině, ale v angličtině.

2.4. Souhrn.

Deníková autobiografie působí velmi promyšleně, má jasnou strukturu, text obratně vede čtenáře k sympatiím k autorovi. To naznačuje o předem promyšlené póze, ale přesycenost textu drobnými detaily naznačuje, že autor byl nejspíš sám sebou: trochu zvláštní, pedantský německý polyglot, narozený v chudé rodině, jenž se dokázal postavit na nohy. Autobiografie nejvíce odpovídá skutečné osobnosti svého autora.

Ano, životní příběh popsany v této autobiografii je neobvyklý, ale zatím nebyl zdeformovaný nadsázkou a mystifikací. O Tróje a Homérovi zde není jediné slovo nebo zmínka, což je přirozené, protože vášnivý Schliemannův helénismus ještě neexistuje.

V textu je zachycena určitá imitace Dickense, Gogola a Dostojevského s jejich ponurými příběhy o “malých lidech”. Schliemann možná četl díla těchto spisovatelů, ale neexistují žádné důkazy. V příběhu o finančních spekulacích, během nichž Ernst Schliemann přišel o všechny své peníze, se objevuje drobná historka z Wakefieldského faráře Goldsmitha, kde byl podobným způsobem okraden i George, syn hlavního hrdiny. Uvádím tuto paralelu, protože ve své nejslavnější autobiografii *Ilios*⁶¹ Schliemann tvrdí, že se naučil nazpaměť celý tento román.

Mimochodem tento příběh není nikde jinde popsán. Možná by mohl být pravdivý, ale ve světle opomenutí příběhu o skandálním chování otce a jeho vztahu se služkou, vypadá nuzně

⁵⁹ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A2, p.VI.

⁶⁰ Tamtéž, p.VII.

⁶¹ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.10.

postavení rodiny Schliemannů v této autobiografii vznešeněji. A úplně stejně se prezentuje i Heinrichovo nedostatečné vzdělání.

Dalším příkladem posunutí důrazu je lodní makléř Wendt: v pozdějších autobiografiích bude přítelem Schliemannovy matky z dětství. Zde je ale Wendt nazýván žákem otce Heinricha. Jestli je to překlep nebo Heinrichův lapsus memoriae, není známo.

Motivy, které Schliemanna přiměly k napsání jeho autobiografie, nejsou zcela jasné. Možná to bylo vlivem módy, protože v polovině 19. století zájem o tento druh literatury intenzivně rostl. Nebo to byl jakýsi druh procvičování angličtiny před cestou do USA.

Důležitější je, že v autobiografii není žádný náznak sebereflexe. První pokus o retrospektivní pohled na svůj život dopadl jako dosti suchý výčet událostí, kde bylo mezi daty a účetní závěrkou napsáno o něco více slov než obvykle. Schliemann je obchodník, čísla pro něj hodně znamenají, proto také tvoří základ této autobiografie. Pokud odstraníte všechny doplňky, přeskupíte všechna data vertikálně a ponecháte pouze čísla s krátkými vysvětlivkami, pak bude autobiografie vypadat přesně jako amsterodamský potravinový šek náhodně vložený na začátek deníku.

V tomto rukopisném záznamu určeném pouze pro jeho oči, který má představovat autobiografii jako žánr, nebyl Schliemann k sobě úplně upřímný a otevřený. Ale přesto je to ta nejčestnější autobiografie, jakou mohl Schliemann napsat.

Kapitola 3. Autobiografie z knihy *Ithaque, le Peloponnese, Troie*.

3.1. Parametry textu.

3.1.1. Umístění autobiografie.

Zmíněná autobiografie se nachází ve druhé knize Heinricha Schliemanna: *Ithaque, le Peloponnese, Troie: Recherches Archéologiques*, 1869. Originál knihy je naskenován a uložen na stránkách Internet Archivu⁶², kde si knihu může kdokoli přečíst nebo stáhnout.

Knihy je považována za první “archeologické” dílo Schliemanna a ve skutečnosti je populárně-vědeckým deníkem se zprávou z roku 1868, pořízenou přes města a ostrovy Řecka, dál přes Dardanely až do Konstantinopole.

Za titulní stranou a vyobrazením athénské Akropole na stranách V až XVI následuje předmluva, která není ničím jiným než autobiografií Heinricha Schliemanna. Autobiografie je stejně jako zbytek knihy napsána ve francouzštině.

3.1.2. Obecná charakteristika textu, transkripce a publikace.

Některé původní rukopisy a koncepty jsou uloženy v Schliemannově archivu v Gennadionu, Series G: Miscellaneous, ale jejich studium ztěžuje špatný stav papíru. Před prostudováním dokumentů vyžaduje nosič předběžnou speciální přípravu.

Není známo, zda se Schliemannovi dostalo pomoci s korekturou stylu, gramatiky a struktury textu.

Autobiografie je umístěna na začátku knihy jako předmluva a zabírá prvních deset stran číslovaných latinskými číslicemi.

Knihy byla vydána v Paříži v roce 1869 ve francouzštině. Knihu vydal nakladatelský dům Charles Reinwald, její náklad si Schliemann zaplatil sám.

Považuji za nutné uvést malé historické pozadí o Charlesi Reinwaldovi: narozen 19. února 1812 ve Frankfurtu nad Mohanem; v raném věku projevil zájem o typografii, studoval v Lipsku.⁶³

Ve 40.–60. letech 19. století došlo ve Francii ke znatelnému nárůstu počtu německých knihkupectví. Nejatraktivnějším městem byla samozřejmě Paříž. Charles Reinwald nebyl výjimkou, spolu s dalšími pruskými emigranty cestoval do Francie a rozvíjel nový trh. Němečtí knihkupci a nakladatelé si ve Francii po dvě desetiletí nalézali svou vlastní sféru

⁶² <https://archive.org/details/bub_gb_P9zC9mUI91sC/mode/2up>

⁶³ *Le cinquantenaire de la librairie C. Reinwald, Schleicher frères éditeurs, neveux et successeurs, 15 rue des Saints-Pères, 15; Paris: 1849-1899.*, p.7.

literatury, kterou prodávali a stávali se v ní nejen sečtělými profesionály, ale skutečnými odborníky v určité oblasti vědy.⁶⁴ Reinwald se specializoval na přírodopis, antropologii, přírodní vědy a logicky publikoval paměti i biografie vědců (v polovině 19. století již poměrně oblíbený žánr), kteří působili v oblasti přírodních věd a antropologie. Od roku 1875 vydával Charles Reinwald 16-svazkovou knihovnu, která shromažďovala nejlepší díla tehdejší moderní přírodní vědy. Po Reinwaldově smrti v roce 1891 přešel obchod s knihami a nakladatelství na jeho syny a pracovního partnera.

Francouzská *Ithaca* má také německé dvojče. Německá *Ithaca* byla vytištěna v Lipsku, Commissions-Verlag von Geisecke & Devrient, 1869. Naskenovaný originál je k dispozici na stránkách Internet Archivu⁶⁵. Francouzská a německá autobiografie mají ještě třetí identickou verzi – latinskou autobiografii, která byla zaslána na Univerzitu v Rostocku.

3.1.3. Vědecká hodnota knihy *Ithaque, le Peloponnese, Troie*.

Abychom lépe pochopili hodnotu a nedostatky francouzské autobiografie, je nutné mít obecnou představu o knize, v jejíž předmluvě byla zkoumaná autobiografie umístěna.

Jak již bylo zmíněno výše, *Ithaque, le Peloponnese, Troie* je druhou publikací Heinricha Schliemanna. První publikací je cestovní deník *La Chine et le Japon au temps*⁶⁶, rovněž vydaný ve francouzštině v Paříži v roce 1867. Nutno podotknout, že na základě spojení těchto dvou prací se Heinrich Schliemann přihlásil na univerzitu v Rostocku, což bylo schváleno a Schliemann oficiálně získal titul doktora filozofie.

Stejně jako *La Chine et le Japon au temps* je *Ithaque, le Peloponnese, Troie* jakousi deníkovou zprávou o cestě. Ale jestli je první kniha jen zábavným příběhem evropského cestovatele, který navštívil v té době dvě nejtajemnější, nejexotičtější a zároveň nejmódnější a nejuzavřenější země, pak druhá si dělá nárok na uznání, že je prvním archeologickým dílem Heinricha Schliemanna. A to není úplně pravdivé tvrzení. Traill⁶⁷ byl první, kdo došel k tomuto závěru a poukázal na to, že celá Schliemannova druhá kniha byla založena na nejpopulárnějším cestovním průvodci té doby od Johna Murreya – *Handbook of Travellers in Greece*⁶⁸, London, 1854.

John Murray III. (1808-1892) ze skotské dynastie nakladatelů a knihkupců, byl profesionální cestovatel. Vášeň pro cestování se u něj objevila už v mládí, ale jeho otec

⁶⁴ KRATZ, Isabelle. Librairies et éditeurs allemands installés à Paris 1840-1914. *Revue de synthèse* 1992, January, 1/2, pp.99-108.

⁶⁵ <<https://archive.org/details/ithakaderpelopo00schlgoog>>

⁶⁶ <<https://archive.org/details/lachineetlejapo00schlgoog/mode/2up>>

⁶⁷ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, pp.40-41, 65.

⁶⁸ <<https://archive.org/details/handbookfortrav17firgoog>>

Murray II. stanovil podmínku: každý výlet nebo cesta budou nejen důkladně naplánovány, ale také že před cestou syn prostuduje dostupnou vědeckou literaturu vztahující se k cíli cesty, a nadto John III. musel ovládat jazyk oblasti, kam se chystal. V době, kdy vstoupil do zděděného rodinného businessu, byl Murray III. polyglotem a měl široký přírodovědný rozhled. Během svého bohatého života a kariéry osobně sestavil a vydal 29 průvodců, které získaly velkou oblibu díky tomu, že každá kniha o regionu či zemi obsahovala mnoho různých užitečných informací, včetně nejnovějších vědeckých výzkumů. Pod vedením Johna Murraye III. se v nakladatelství kromě novin, beletrie a řady průvodců rozšiřuje vydávání prací z oblasti přírodních věd. Murray vydává díla všech tehdy známých vědců a vysoce vzdělaných amatérů, s mnoha z nich navazuje osobní známosti a přátelství. Zde je malý seznam takových přátel: ministerský předseda Velké Británie The Rt Hon. William Ewart Gladstone, geologové Sir Charles Lyell a Sir Roderick Murchison, archeolog Sir Henry Layard, slovníkář Sir Dr. William Smith, diplomat a historik umění Sir Joseph Crowe, misionář a cestovatel Dr. David Livingstone, klasický historik a největší znalec Platóna devatenáctého století George Grote, vynálezce William Stanley, historik a diplomat John Lothrop Motley, spisovatel William Thackeray a samozřejmě Henry Schliemann.⁶⁹

Ale zpět k *Ithaque, le Peloponnese, Troie*: v ní bylo hodně vypůjčeno od cestovatele Murraye. Schliemann podle mého názoru ve své knize také nečiní žádné zásadní archeologické ani jiné vědecké objevy.

Na stránkách *Ithaky* tvrdí, že královské hrobky v Mykénách se nenacházejí mimo zdi citadely, ale uvnitř. Ale v *Ithace* Schliemann postrádá archeologické důkazy a svou teorii staví pouze na řeckých citacích z Homérových básní a argumentuje jimi. Schliemann zahájil skutečné vykopávky v Mykénách až v roce 1874. Pokud jde o slavnou, ale ztracenou Tróju, podle jeho názoru se nachází na kopci Hisarlik, ne na Bunarbashi, jak se tehdy domnívala naprostá většina vědců a badatelů starověkého světa. Největší problém *Ithaky* je ale v tom, že Schliemann zde záměrně vynechal jméno Franka Calverta.

Frank Calvert, 1828–1908, byl britský a americký konzul v Dardanelách. V 50. letech se Calvert a jeho rodina zabývali archeologickými vykopávkami v Troádě. Frank Calvert lokalizoval a vykopal mnoho starověkých měst na Troádě, jeho články byly publikovány v respektovaných *British Archaeological Journal* a *Athenaeum*, byl znám vědecké komunitě, a přestože byl amatér, jeho názory byly brány v úvahu. Calvert jako první poznal Tróju na

⁶⁹ MURRAY, John IV. *John Murray III: 1808-1892: A Brief Memoir*, pp.1-49.

kopci Hisarlik, koupil část pozemku, kde provedl první zkušební vykopávky, a jako první tvrdil, že Hisarlik je starověká Trója.⁷⁰

Byl to Calvert, kdo přesvědčil Schliemanna, že Hisarlik, ne žádné jiné místo je Homérova Trója. Historie vztahů mezi Schliemannem a Calvertem téměř od samého počátku nabyly tragického rázu a přešly z partnerství, které Calvert tolik potřeboval a chtěl, v poněkud bezohledné a záměrné podceňování nebo úplné mlčení o jeho zásluhách ze strany Schliemanna. Bohužel ale faktem je, že Schliemann všemi prostředky zajistil, aby jméno Franka Calverta bylo zmiňováno co nejméně, a jen Heinrich a jeho druhá manželka osobně obdrželi všechny zásluhy a ocenění za objevení Tróje.⁷¹

3.1.4. Datování zápisu.

Schliemann podnikl svou cestu do starověkých míst Itálie, Řecka a dále do Malé Asie mezi dubnem a prosincem 1868. Některé úseky cesty mají alternativní chronologii⁷², ale neovlivňují datum vydání knihy v tisku, která obsahuje zkoumanou autobiografii. Proto datování francouzské autobiografie zůstává 1869.

3.2. Historický a biografický kontext: 1866-69.

Pro lepší pochopení souvislostí jsem prodloužila časový rámeček od data vydání knihy *Ithaque, le Peloponnese, Troie* o tři roky zpět, kdy Schliemann změnil své trvalé bydliště a podnikl cestu, kterou popsal.

Společným jmenovatelem zde bude druhá průmyslová či technologická revoluce, která byla na samém počátku svého rozvoje. Hlavními charakteristikami byly nárůst masové výroby, rozsáhlá industrializace (ačkoli tempo vývoje v různých zemích světa se liší, ale změna je přesto globálního charakteru) a z toho vyplývající standardizace výroby a práce. Od 60. let 19. století přibývá objevů a vynálezů. Vozidla a cesty se vyvíjejí, což vede k většímu zájmu o cestování a zvýšení jeho dostupnosti. Spolu s pokládáním telegrafních kabelů přes moře a oceány proběhla první vlna globalizace.

⁷⁰ ALLEN, Susan Heuck. *Finding the Walls of Troy: Frank Calvert and Heinrich Schliemann at Hisarlik*, pp.48-84.

⁷¹ Podrobnou studii vztahu mezi Schliemannem a Calvertem provedla Allen Susan Heuck - *Finding the Walls of Troy: Frank Calvert and Heinrich Schliemann at Hisarlik*, 1999.

⁷² MÜHLENBRUCH, Tobias. *Heinrich Schliemann: Ein Itinerar*, pp.31-37.

3.2.1. Paříž.

V lednu 1866 koupil Heinrich Schliemann sedm bytových domů v centru francouzské metropole. V této době již byla Haussmannova přestavba Paříže dokončena, takže domy nebyly levné. Proč se ale Schliemann rozhodl investovat do nemovitostí ve Francii, mi není úplně jasné. Z osobních dopisů Heinricha jeho první ruské manželce Kateřině je známo, že se o výchovu dětí a trvalé bydliště přeli poměrně dlouho. Schliemann žil od roku 1846 v Petrohradě, v roce 1847 se oficiálně stal občanem Ruského impéria, v roce 1852 se oženil s Katěrinou Lyžinou. Když v roce 1866 koupili domy v Paříži, měli spolu tři děti, zatímco v Rusku Heinrich Schliemann nikdy nezískal alespoň vlastní byt pro rodinu; Katěrina a děti vždy žily a bydlely v pronajatých bytech.

A o něco dříve Schliemann vydělal velké peníze v krymské válce, několik let žaloval u soudu Solovjova, nedávno cestoval po celém světě, při této příležitosti napsal svou první knihu *La Chine et le Japon au temps* a také uskutečnil několik ziskových obchodů s bavlnou během americké civilní války. A po všech těchto událostech se od roku 1866 Heinrich Schliemann rozhodl, že nyní chce žít v Paříži.

Domnívám se, že Schliemann má asi od roku 1855, kdy začal studovat novořecký jazyk, soubor komplexů ze vzdělání (nebo spíše nesystematičnosti a absenci vysokoškolského diplomu), seberealizace jako polyglota, nadměrnou kontrolu nad všemi sférami života. Ano, Schliemann je talentovaný polyglot a ještě více nadaný obchodník. Znalost téměř dvou desítek jazyků mu neuvěřitelně pomohla při vedení mezinárodního obchodu vzhledem k tomu, že všechno dělal sám. Je třeba objasnit, že Schliemann měl asistenty, ale nikdy nepřeváděl, nedelegoval ani nerozděloval své podnikání; všechny transakce, všechny důležité i vedlejší záležitosti, korespondenci a někdy i přepravu zboží řídil, sledoval a kontroloval osobně. Schliemann nikdy neposeděl na místě, neměl osobní síť mezinárodních agentů, kteří by za něj mohli vyřešit nějaké obchodní záležitosti a uvolnit tím Heinrichovi ruce a čas, který by například rád věnoval své rodině a dětem. Schliemann byl vždy workoholik, ale od druhé poloviny 50. let se jeho vášeň pro studium jazyků změnila z koníčka v nezdravé soupeření se sebou samým a služební cesty i cestování za rekreací a léčením se stále více podobaly pokusu o útěk před sebou samým.

Podle mého názoru se Schliemann dopustil zejména v Rusku mnoha chyb a rozporuplných akcí a Paříž se měla stát tím městem, kde se svým způsobem rozhodl zvažovat další kroky. Je zde ještě jedna otázka: proč ne Berlín, Amsterdam nebo Athény? Na Athény je ještě příliš brzy, Schliemann se bude o helénismus zajímat o něco později. Amsterdam je již dobyté město, ne tak lákavé. Berlín či jiná velká a vyspělá německá města také nevyhovovala tomu,

že v 60. letech bylo Prusko v neustálých vojenských konfliktech, jejichž účelem bylo vytvoření Německého císařství. Atmosféra permanentních vojenských konfliktů neprospívala provozování stabilního podnikání, natož snaze dát si do pořádku život. Navíc by nefungovala města ve Spojených státech, kde občanská válka doslova právě skončila. Schliemann obchodoval během krymské války a dělal skvělé obchody během poválečné hospodářské krize – myslím, že už ho obchodování za války a po ní zase tolik nezajímalo, bylo to pro něj jen opakování.

Ať je tak, či onak, na začátku roku 1866 Heinrich zkusil nový druh podnikání – kupoval činžovní domy v Paříži, přitom ještě nebyl majitelem bytu. A nakonec se také snažil jako student a chodil na placené kurzy na Univerzitě v Sorbonně, kde soudě podle vysvědčení⁷³ studoval tyto předměty:

- francouzská poezie 16. století,
- arabština a poezie (Professeur Ch. Defrémery, Collège de France, d'après le lecteur Kosegarten),
- řecká filozofie (Professeur Ch. Lévêque, Collège de France),
- řecká literatura s kolokviem o Ajaxu Sofoklovi (Professeur Émile Egger),
- Petrarka a jeho putování (pokračování kurzu, Professeur Lisière),
- srovnávací lingvistika (Professeur Michel Bréal, Collège de France),
- egyptská filozofie a archeologie⁷⁴,
- moderní francouzský jazyk a literatura (zejména Montaigne, Professeur Guillaume Guizot).

Poté následoval krátký návrat do Ruska, pokusy o zlepšení vztahů s manželkou, ale Schliemann nebyl trpělivý a nevydržel sedět na místě. Odešel do krymských stepí se léčit kumysem, stejně tak se impulzivně rozhodl léčbu ukončit a cestoval dál ve směru přes Oděsu a Prahu zpět do Paříže.

3.2.2. Rok 1867.

V Paříži se konala druhá světová výstava či Exposition universelle a je docela možné, že ji Schliemann navštívil. Pro nás je ale důležitější událostí v Paříži přednáška 7. května v Geografické společnosti, na které Georgios Nikolaidas představil svou knihu *Topographie et*

⁷³ MEYER, Ernst. *Heinrich Schliemann*, s.226.

⁷⁴ Možná na tomto předmětu získal Schliemann archeologické dovednosti, při kterých se místo postupných vykopávek agresivně a rychle zbavoval kubických metrů půdy. V pouštních píscích byly ukryty celé budovy a postupné odstraňování vrstev sedimentů nedávalo smysl. I když to není vůči Schliemannovi úplně fér, protože destruktivní metody archeologického výzkumu byly používány před ním i po něm, nebyl tedy sám, kdo svá místa vykopávek ničil.

*plan stratégique de l'Iliade: avec une carte topographique et stratégique*⁷⁵. Schliemann zatím ještě neměl žádnou idee fix. Studoval řecké autory, chodil na různé přednášky, snažil se pohybovat v kruzích vzdělaných, akademických lidí, neustále narážel na Tróju. A přesto se v roce 1867 Heinrichovy myšlenky točí kolem hádky s Kateřinou o vzdělání jejich dětí a místo trvalého bydliště. Heinrich se navíc ve francouzské metropoli také dlouho nezdržel a v říjnu se potřetí vydá do Spojených států.

Schliemannovy poznámky o cestě v roce 1867 najdeme v deníku A11, který začíná na straně 9. Prvních osm stránek deníku je oříznuto, jejich obsah není znám. Heinrich pobýval ve Spojených státech od října do prosince. Byl si vědom americké koupě Aljašky od Ruského impéria a hledal další americké obchodní příležitosti. Pobyt zde trval přibližně 5 týdnů, aniž by Schliemann cestoval hluboko do středu země, v žádném případě se nepřibližoval ani ke státům zlaté horečky, nýbrž cestoval výhradně po východě země. V New Yorku se zajímal o školy a smíšený vzdělávací systém⁷⁶, což byl pro Heinricha bolavý bod. Ještě více ho ale zajímaly banky a bankovní systém, těžba zlata a další skladování drahého kovu, systém telegrafních linek, kvalita a kvantita železnic (zejména proto, že Schliemann byl již akcionářem několika společností, ale samotná kontrola investice pro něj hodně znamenala). Heinrich hodnotil města z hlediska rychlosti rozvoje a způsobu, jakým se věci dělali v hotelech, kde pobýval. Na venkově si Schliemann prohlížel plantáže bavlny, cukru, rýže, otrocké a volné práce, život barevného obyvatelstva. Texty deníkových záznamů jsou plné cen. A dokonce i malebná jezera a řeky jsou pro Schliemanna zdrojem zisku. Žádná romantika, rozjímání nad krásou ani relax⁷⁷ – pouze obchodní činnost.

Po provedení všech nezbytných výzkumů strávil Schliemann zřejmě tři týdny na Kubě, kde oslavil Vánoce, poté se vrátil do Spojených států. V deníku byly události popsány španělsky, přepis zatím nebyl.

Z hlediska historického kontextu stojí Kuba na prahu desetileté války za nezávislost od Španělska. Ale Schliemann s největší pravděpodobností prověřil své investice do tamních železných drah.

3.2.3. Rok 1868.

Po prvních třech týdnech nového roku strávených v New Yorku a Washingtonu se Schliemann vydal zpět do Paříže, kde zůstal až do května.

⁷⁵ <<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6230522t/f7.item>>, viz.obr.33.

⁷⁶ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series A: Diaries, A11, pp.12-14.

⁷⁷ I když Schliemann patří k tomu typu lidí, pro které je odpočinek změnou činnosti. V případě Heinricha: přechod od jednoho druhu obchodování k jinému druhu podnikání.

Po malém přechodu na jiné myšlenky na americko-kubánském výletu se Schliemann vrátil ke starým sporům se svou ženou a napsal jí dlouhatánský dopis⁷⁸, kde se jí na dvanácti stranách pokusil výhrůžkami a prosbami přesvědčit, aby opustila Rusko a odstěhovala se do zahraničí. Ke kompromisu nedošlo, ale oba už pochopili, že Kateřina s dětmi nikam nepůjde a Heinrich se zase nechystal vrátit se do Petrohradu, aby se osobně pokusil vyřešit vleklý skandál. V dopisech své manželce a synovi Schliemann planě sliboval, že je navštíví v Rusku: Kateřina předstírala, že souhlasí, zatímco Sergej dál s nadějí čekal na svého otce. Na povrch ale vyplul další starý soudní spor se Solovjovem. Možná kombinace starých problémů přiměla Schliemanna k nové cestě.

A Heinrich se v napodobování evropských aristokratů a patricijů vydal na vzdělávací cestu, která logicky navazuje na jeho vzdělávání na Sorbonně a seberozvoj prostřednictvím různých otevřených přednášek. Cesta potrvá od května do srpna včetně, a jak se Schliemannovi nestalo poprvé, jeho pohyb a chronologie měly alternativní časové osy⁷⁹, tentokrát jich bylo šest. Přesto Schliemann navštívil všechna nejvýznamnější města a historická místa antického světa, která se nacházejí v Itálii, Řecku spolu s ostrovy a v Malé Asii.

V srpnu se Schliemann dostal do Troády (moderní Biga) a setkal se s Frankem Calvertem, který později sehrál klíčovou roli při objevu a vykopávkách Tróje. Schliemanna zatím Calvertovy argumenty nepřesvědčily. A samotná myšlenka vykopávek se v Schliemannově hlavě teprve začala formovat.

V září se Heinrich vrátil do Paříže a začal si třídit své cestovní poznámky. Na konci roku konečně dodržel svůj slib daný Kateřině a dětem a přijel do Ruska, ale tato cesta byla poslední návštěvou země i rodiny.

Evropa mezitím prošla o něco dřívějším rakousko-uherským vyrovnáním. Stavba Suezského průplavu se blížila ke konci a Japonsko zažívalo takzvané reformy Meidži, které za dvě desetiletí ne úplně, ale výrazně zbavily zemi evropských a amerických zásahů.

3.2.4. 1869: začátek nového života.

Začátkem roku Schliemann s pomocí právníků získal titul doktora filosofie v Rostocku. Pro Heinricha jde o dlouho očekávané završení vzdělání: studoval na Sorbonně (v době studií bylo Schliemannovi 44 let, kurzy trvaly jen jeden rok a byly nakupovány výběrově a vůbec

⁷⁸ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BBB: Volume 27: 1866-68 April-December, pp. 451-462, March 4th.

⁷⁹ MÜHLENBRUCH, Tobias. *Heinrich Schliemann: Ein Itinerar*, pp.31-38.

kupovány); podnikl dvě naučné cesty (po světě a po starověkých památkách, a ještě jeden důležitý detail: Schliemann nebyl profesionální cestovatel, na rozdíl třeba od Johna Murraye III.); o svých cestách napsal a vydal knihy (jsou to ale ve skutečnosti deníky amatérského cestovatele, které jsou spíše populární než vědecké). Ve svých vlastních očích udělal víc, než za své úsilí dostal, proto s pomocí právníků a – jak tvrdí Traill a Calder 3.⁸⁰ – s pomocí příbuzného Adolfa Schliemanna získal titul doktora filozofie odpovídající jeho činům a věku.

V tomto případě Schliemannovy prostředky, které uplatnil k dosažení cíle v podobě titulu, zde působí poněkud rozpačitě. Placené roční kurzy, cestování a věk 47 let (v době získání titulu) nejsou tak alarmující, ale jde o to, že za maskou Schliemannova seberozvoje je vidět jeho zraněná hrdost.

Později v tomto roce odcestoval Schliemann do Spojených států počtvrté, tentokrát bylo cílem cesty zakoupení amerického občanství s dalším cílem dosáhnout rozvodu s Kateřinou na základě amerických zákonů. Neplatnost tohoto rozvodu jsem rozebírala ve své bakalářské práci⁸¹.

Během rozvodového řízení hledal Schliemann také novou manželku, kterou našel s pomocí svého starého přítele a učitele a nyní arcibiskupa z Mantineie a Kynourie Theokleta Vimpose. Etika této situace vzbuzuje jisté pochybnosti, které nelze plně vysvětlit strnulostí a konzervativností starodávných zvyků řeckého způsobu života ve 2. polovině 19. století. Jakmile se Schliemannovi dostali do rukou rozvodové papíry, odplul do Paříže, aby pověřil právníky dalším informováním a projednáváním s Kateřinou. Sám ale jel nejdříve do Athén, aby se setkal s nevěstou. Historie jejich prvních setkání je známá pouze ze Schliemannových jednostranných příběhů, ke kterým je třeba přistupovat s jistou opatrností. Tak či onak faktem ale je, že 23. září se 17letá Sophia Engastroménou provdala za 47letého Heinricha Schliemanna, jenž se tím navíc stal bigamistou.

Obecně se od roku 1869 zdálo, že Heinrich Schliemann začíná úplně nový život. Vášeň pro obchod nahradil vykopávkami Tróje. Starou manželku s dětmi, která nesdílela⁸² jeho vášeň pro jazyky, cestování a novou vášeň pro Tróju vystřídala mladší žena, a jak Heinrich doufal, mobilnější, flexibilnější, ovladatelnější. Zároveň Sophia splnila pro Schliemanna

⁸⁰ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, pp.63-64;

CALDER III, William. An Unpublished Latin "Vita". *The Classical World* 1974, Mar., Vol. 67, №5, pp. 273-274.

⁸¹ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.89-95.

⁸² Kateřina považovala Schliemannovo studium jazyků za koníček, ale v žádném případě za vědecké a systematické bádání. Z jejího pohledu to Heinrich přeháněl s koníčkem, někdy se přiváděl dokonce k vyčerpání. Sergej, když se zájmem četl o dobrodružstvích svého otce, ale osobně nic nepřebíral.

několik dalších nových a důležitých bodů: byla Řekyně, což znamená, že starověkou kulturu a Homéra měla doslova v krvi; byla mladá, a proto poslušná a snadno vycvičitelná.⁸³

Hned po svatbě se nový pár vydal na čtyřtýdenní líbánky do Itálie. V říjnu Heinrich usadil svou novou manželku v Paříži. V listopadu mu přišel z Ruska dopis se smutnou zprávou o smrti nejmladší dcery Nataši. Schliemann na pohřeb nejel.

3.3. Analýza textu.

3.3.1. Název.

Žádný název jako takový u autobiografie neexistuje. Místo toho je tam nadpis “Préface”, který vlastně předchází Schliemannovu příběhu o Ithace.

3.3.2. Struktura a složení.

Prolog, epilog, věnování – to vše chybí.

Schliemann popsal na dvanácti stránkách svůj život od narození až přibližně po datum, kdy Heinrich dokončil rukopis knihy. Celá autobiografie je psána s nadhledem na čtenáře a Schliemann to dává najevo hned na začátku textu a ještě jednou na konci. Text je rozdělen do odstavců, což usnadňuje čtení a orientaci v něm.

3.3.3. Téma, děj, výpůjčky, rozpory.

Děj autobiografie je celkovým dílem, vyvíjí se přísně lineárně, není zde nic vedlejšího ani nadbytečného. Ideální kompozice, kde je vše podřízeno dětskému snu – spatřit (ne však vykopat) Tróju na vlastní oči a s ní navštívit další starověká města popsaná v Homérových básních.

3.3.3.1. Dětství a mládí.

Není tam datum narození, ale přesto lze věk autora zjistit jednoduchými matematickými výpočty. Autobiografie začíná krátkým, ale půvabným příběhem, kdy desetiletý Schliemann daruje otci k Vánocům esej o Trójské válce a stejná mini epizoda slouží jako zápletka. Schliemann okamžitě udává tón celému textu a dává čtenáři jasně najevo, že vše, o čem zde bude řeč, vždy bylo a zůstává podřízeno dětskému snu o hrdinech a jejich činech ve starověké Tróji. Vyprávění pak poskočí kupředu do doby, kdy bylo Schliemannovi 14 let. V té době

⁸³ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BBB: Volume 28: 1869-71, April - September?, pp. 52.

tvrdě pracoval v obchodě s potravinami ve Fürstenbergu, ale *“udržel si svou lásku k antice”*. Nebyly zde žádné podrobnosti o jeho dětství a rodině.

Schliemann stručně, ale výstižně popsal svá nešťastná léta, kdy pracoval v obchodě. V Heinrichově autobiografii se poprvé objevil příběh o tom, jak jednoho večera přišel do obchodu opilý mlynářský učeň a za pití mu odříkal sto veršů Homéra v řečtině. Malý dramatický náčrt by měl trochu posunout děj a zafixovat se v paměti čtenáře, že Schliemannovým hnacím motorem byla pouze Trója.

Heinrichovu práci v obchodě ukončila hemoptyza, takže odjel do Hamburku, kde našel místo palubního plavčíka na lodi plující do Venezuely. Loď se potopila u pobřeží ostrova Texel a Schliemann se rozhodl poslechnout osud, jenž mu velel odjet do Amsterodamu, kde se pokusil narukovat. Zaráží stručnost, ale zároveň dramatičnost příběhu. Je zde zajímavé, jak Schliemann vzbuzuje čtenářovu lítost nad sebou samým a zároveň chybí alespoň nějaké podrobné popisy a konkrétní osoby zodpovědné za jeho bídu a tíseň.

3.3.3.2. Amsterodam.

S armádou mu to nevyšlo, peníze v Amsterodamu mu rychle došly, a proto Schliemann předstíral nemoc, aby se alespoň na chvíli dostal z ulice a možná zkusil vymyslet, co dál. A když už se zdálo, že je situace beznadějná, objevil se zachránce v osobě lodního makléře Wendta. Zde se tato postava zjevila zcela neočekávaně, prostě se *“doslechl o potížích”* Schliemanna a poslal mu peníze a doporučující dopisy, s jejichž pomocí byl na žádost ještě vlivnějšího konzula najat jako úředník pro Quien. Opět žádné detaily, vše je netypicky krátké, ale přesto ne bez poněkud dramatického dějového zvratu, kdy Schliemann ukáže čtenáři, že mu osud dal šanci a on je využil na maximum.

S příchodem práce byl Schliemann okamžitě zmaten potřebou sebevzdělávání. Krátce se zmiňuje o tom, že jakmile si opravil písmo, začal okamžitě studovat cizí jazyky a vysvětlil to tím, že jen tak může napravit své trápení. Schliemann stručně popsal, jak a jak dlouho žil a stravoval se a vrátil se k výuce jazyků. Následuje výklad univerzální metody učení se cizím jazykům, kterou Schliemann vyvinul v průběhu svého sebevzdělávání. Heinrich se nejprve naučil anglicky a poté postupně francouzsky, nizozemsky, španělsky, italsky a portugalsky.

Poté se Schliemann rozhodl, že práce, kterou dělal s Quienem, pro něj není vhodná, a požádal o zvýšení platu, ale místo toho byl vyhozen. Tento bod je důležitý, protože neexistuje žádná další amsterodamská Schliemannova práce, která by byla známa z jeho jiných autobiografií. Dále s pomocí dvou přátel získal Heinrich práci jako *“správce knih”* ve firmě Schröder. A aby se prosadil v očích nových zaměstnavatelů, začal studovat ruský jazyk.

Samoučení realizoval podle vlastní metodiky a zde je poprvé zmíněna *Telemachida* “ve špatném překladu”. O zvláštích Trediakovského překladu a o autorovi samotném jsem již podrobně psala v další kapitole této práce. Zde stručně shrnu: hexametrický překlad *Telemacha* byl opravdu těžko čitelný, pokud čtenář v podstatě nezná ruskou literaturu 18. století s jejími rysy, a tím spíše, když před sebou vidí úplně první ruský hexametr. Naučit se jazyk z tak velmi neobvyklé knihy je přinejmenším zvláštní, ale podle mého názoru příliš komplikovaný způsob. To vyvolává následující otázku: odpovídá skutečnosti Schliemannovo tvrzení, že studoval ruský jazyk z *Telemachidy*? Nyní na tuto otázku nejsem schopna odpovědět. Pro potvrzení, či vyvrácení tvrzení je nutné prostudovat Schliemannovy archivy ještě hlouběji. I když podíl pochybností je podle mě velký.

Po Schliemannově již klasickém tvrzení, že nenašel nikoho, kdo by mu pomohl naučit se ruštinu, následuje malá příhoda se starým Židem, kterého si Heinrich najal jako posluchače. Mimochodem toto je první vystoupení starého Žida v autobiografii. Pak jsou tu opět již klasické výroky, že Schliemann byl kvůli vlastní horlivosti nucen několikrát změnit byt, ale po překonání všech potíží se dokázal jazyk naučit za šest týdnů a napsal dopis ruskému agentovi v Londýně a dokázal Schröderovým svou mimořádnou užitečnost.

Hned potom následuje zajímavá poznámka: “*Jakmile jsem dokončil studium ruského jazyka, začal jsem vážně studovat literaturu učených jazyků, které jsem znal*”⁸⁴. Co přesně zde Schliemann myslí, není zcela jasné. Začal navštěvovat otevřené přednášky, intelektuální salony a společnosti pro studium literatury? Odebíral časopisy, které publikovaly literární studie? Nebo prostě začal číst současné romány v původním jazyce a považoval tak sám sebe za tak sečtělého? Tato fráze podle mého názoru skrývá před čtenářem Schliemannovu pózu, která znovu připomíná, že autor sice nestrávil své mládí mezi zdmi univerzity, přesto byl a zůstává mnoho let polyglotem a znalcem literatury. Navíc kurzy na Sorbonně pravděpodobně jen posílily Schliemannovy již tak rozsáhlé znalosti v oblasti jazyků a literatury.

3.3.3.3. Úplná nezávislost.

V roce 1846 Schröderovi pošlou Schliemanna do Ruska jako svého osobního agenta a sám Heinrich toto období popsal tak, že čtenář nabude dojmu, že i když se Schliemann zabývá vyděláváním peněz a toto mu bere veškerou sílu, vždy ho srdce táhlo ke studiu jazyků a těm zůstal věrný. A když Schliemann přidal do své pokladnice polyglota švédštinu a polštinu, začal konečně studovat řečtinu.

⁸⁴ SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie*, s.XII-XIII.

A opět lehká póza před čtenářem, protože zde vyvstává zcela logická otázka: když byl Heinrich tak zapálený pro jazyky, literaturu a starověk, proč učení tak důležitého jazyka dlouho odkládal? A Schliemann to hned vysvětlil: “Čekal jsem na příležitost, protože jsem se bál, že mě tento jazyk příliš okouzlí a nebude užitečný v mých obchodních aktivitách⁸⁵. Ale již jsem nemohl odolávat touze učit se jazyk, v lednu 1856 jsem se statečně pustil do práce...”⁸⁶. Schliemann zmiňuje dva studenty ze semináře, kteří se střídali v jeho doučování. Pappadakis a Vimpos, oba rození Řekové, přišli do Petrohradu studovat v Alexandra Něvského lavě.

Schliemann bezpochyby rychle zvládl novořečtinu a přešel ke staré řečtině a také nezapomněl zmínit, že jakmile víceméně zvládl jazyk, začal okamžitě studovat antické autory a znovu číst Homéra v originálu. Ale je tu ještě jedna stránka, kterou Schliemann nechtěl ukázat, a sice že čtení moderních románů a antických autorů v původním jazyce, opakované čtení a memorování objemných textů ještě není zárukou akademického úspěchu a z člověka nedělá a priori vědce. Místo toho Schliemann oslňuje čtenáře výčtem zemí, které navštívil, a také tím, že se na cestě naučil arabsky.

Schliemann konkrétně zmínil cestu do Egypta, kde se dvakrát plavil podél Nilu, “*bloudil káhirskou divočinou*”, navštívil starodávné město Petra a přešel Sýrii, kde si prohloubil arabštinu. Nemyslím si, že je to náhodné. Před čtenářem vystupuje Schliemann nejen jako patricij, který si své vzdělání završil tradičním výletem do starověkých míst, ale zdá se mi, že Heinrich jde dál a prezentuje se v podobě Johanna Ludwiga Burckhardta, prvního Evropana, který navštívil Petru, Palmýru a Mekku. Ještě odvážnější a barvitější o tomto arabském dobrodružství napsal Schliemann ve své autobiografii v Ilionu. Ke stejnému příběhu patří i fotografie⁸⁷, která ale nemá datum, je podepsána jako “*Heinrich se vrací z Mekky*” a jsou na ní patrné některé detaily: například jasně evropské boty nebo pokrývka hlavy stylizovaná do turbanu, množství střapců – vše naznačuje, že kostým je maškarní a byl k zapůjčení ve fotoateliéru. Pro srovnání je v příloze práce několik soudobých fotografií z 19. století, které zachycují skutečné Syřany.

⁸⁵ Což také vyvolává otázku: je-li celý život autora podřízen, jak sám autor ujišťuje, touze po studiu antického světa, proč je pak kladen důraz na zbytečnost řeckého jazyka v obchodu? Toto je jediná Schliemannova výhrada v jeho autobiografii.

⁸⁶ SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie*, s.XIII.

⁸⁷ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series J: Photographs: Box 1 Melas Collection - 8. Heinrich returning from Mecca (pen by Andromache?), viz.obr.5-8.

3.3.3.4. Vědec.

Po poněkud vychloubačné poznámce, že v roce 1863 *“zjistil jsem, že jsem vlastníkem jmění, o jakém se mé ctižádosti ani nesnilo”*⁸⁸, Schliemann poznamenal, že právě tehdy se rozhodl navždy opustit obchod a věnovat se vědě. Následuje krátká poznámka o dvouleté cestě kolem světa, z níž se čtenář dozví pouze to, že autor navštívil tři exotické země: Indii, Čínu a Japonsko. To je vše, žádné další informace.

Následuje stejná suchá statistika, že se autor od roku 1866 usadil v Paříži. Následující tři krátké odstavce objasní, že rozhodnutí žít v Paříži bylo motivováno touhou *“splnit si dětský sen a navštívit vlast hrdinů”* Homérových básní. A kniha, kterou čtenář drží v rukou, je za prvé skromným pokusem autora napravit chyby, kterých se dopouštěli předchozí badatelé, a za druhé neméně skromný a upřímný pokus autora vštípit francouzské veřejnosti *“chut’ pro krásná a ušlechtilá studia”*.

3.3.4. Obraz autora, hlavních a vedlejších postav.

Podoba Schliemanna v této autobiografii je zřejmá: vzdělaný amatér a velký obdivovatel antiky představuje veřejnosti knihu vzdělávacího charakteru. Přitom jak kniha samotná, tak autobiografie usilují o prezentaci toho, že autorovi jde o vědeckou cestou po antických místech.

Vyhraněná image vzdělaného hlavního hrdiny zde netoleruje žádné jiné hrdiny, a to nejen rovnoprávné, ale ani vedlejší postavy, rodinu, dobrodince, ti všichni jsou se znatelným odstupem odsunuti do pozadí. A všechny vedlejší postavy také postrádají výrazné vlastnosti. V autobiografii nejsou žádné přehnaně kladné ani záporné postavy. Všichni, kdo tak či onak pomohli Schliemannovi v jeho nelehkém životě, si zasloužili jen zmínku, nic víc než zdvořilé autorovo gesto, žádná nadsázka ani přehnaná chvála, pro Schliemanna tak příznačná.

Je třeba poznamenat první výskyt některých jmen: Holtz a Hückstedt z obchodu s potravinami ve Fürstenbergu, konzul Hepner, dva pomocní přátelé Stoll a Ballauf, dva řečtí učitelé Pappadakis a Vimpos, nejmenovaný židovský posluchač – ti všichni pak nebudou zapomenuti a znovu budou hodni zmínky v pozdějších Schliemannových autobiografiích.

Je zajímavé, že Schliemann v této autobiografii téměř vždy zmiňuje dvě vedlejší postavy: první dva zaměstnavatele, dva přátele, dva učitele. Konzul Hepner má partnera do páru v osobě makléře Wendta – společně pomohli Heinrichovi usadit se v Amsterodamu po ztroskotání lodi. Další jsou dvě firmy Quien a Schröder.

⁸⁸ SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie*, s.XIV.

3.3.5. Umělecké detaily textu.

Text od počátku navozuje lehký tón autorova patosu, i když na Schliemannovo měřítko je spíše skromný. Schliemann dává hned najevo, že vše, co se zde řekne, je podřízeno naivnímu dětskému snu vidět na vlastní oči místo, kde se odehrála trójská válka, a zároveň navštívit nejznámější antická místa. A hned autor spíše skromně oznamuje, že svůj sen uskutečnil. Dětské snění a otcovská výchova v něm vyvolaly opravdový zájem, který léty nevypřchal, ba co víc, i v dospělosti zůstal Schliemann věrný sám sobě. Takový úvod je nutný, aby bylo možné dále vysvětlit, jak a proč byla láska k antice zachována skrz autorovo mládí a zralost, velmi zmatené a plné nezdarů a úspěchů.

V této trojité verzi životopisu se poprvé objevuje příběh opilého studenta mlynáře, který z paměti čte Homéra, a přímý odkaz na Boha: *“Od té chvíle jsem se nepřetržitě modlil k Bohu, aby mi dal příležitost jednoho dne se naučit řecky”*⁸⁹. A dále je v textu božské jednání proměněno, ale bude pevně spojeno s jazykem: *“Při studiu řečtiny jsem se dlouho neodvážil pustit do tohoto zaměstnání, čekajíc na přízeň Štěstěny, neboť bál jsem se, že mě tento jazyk příliš okouzlí a nebudu ho potřebovat v mých obchodních aktivitách”*⁹⁰. Potřetí *“Nebe požehná”*⁹¹ Schliemannovu chirurgickou operaci. Onemocní právě na cestě do Ithaky a nedorazí do Řecka a ani na jeden ze starověkých ostrovů.

Je zajímavé, že se Schliemann zde snaží zamaskovat a jakoby obracet naruby fakta, že on osobně dělal spoustu věcí, studoval a cestoval, ale to vše se netýkalo přímo řečtiny, helénismu, Homéra. Studium řečtiny se odsouvá, cestování se odkládá a způsob, jakým Schliemann okamžitě vysvětluje, proč se tak stalo, nutí buď pochybovat o pravdivosti těchto tvrzení, nebo to může všechno přičítat nějaké neuvěřitelné osudové události. Nicméně vůle náhody se zdá nepravděpodobná, byť jen na základě toho, jak si Schliemann podmaňuje realitu a fakta, formuje svůj skutečný život a jak je popisuje na papíře.

*“Zázrakem”*⁹² charakterizovaná hemoptýza – právě tato událost pohne Schliemannem, tedy nikoliv básně opilého mlynáře, ale nemoc – zvláštní důraz, ale trochu nelogický. Další *“zázračná událost”*⁹³ udělá ze Schliemanna *“majitele jmění, o kterém se mé ctižádosti ani nesnilo”*⁹⁴. A zde Heinrich o číslech skromně pomlčí.

Pokud jde o německou *Ithaku* z Lipska, autobiografie v předmluvě se od francouzské liší právě jedním slovem: v posledním odstavci Schliemann píše, že *“rád by napravil chyby a*

⁸⁹ SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie: Recherches Archéologiques*, p.VII.

⁹⁰ Tamtéž, p.XIII.

⁹¹ Tamtéž, p.XIV.

⁹² Tamtéž, p.VII.

⁹³ Tamtéž, p.XIV.

⁹⁴ Tamtéž, p.XIV.

názory a zvýšil ve veřejnosti vkus pro krásná a ušlechtilá studia”⁹⁵. Veřejnost nemá přívlastek “francouzský”, protože jde o variantu pro německé publikum.

Latinská autobiografie, jak je uvedeno výše, je úplnou kopií francouzské verze a byla přeložena pro disertaci napsanou pro získání doktorského titulu. Schliemann se o této “disertaci” ještě jednou zmíní ve své autobiografii v *Iliou*, kde bude jazyk textu z neznámého důvodu pojmenován starořečtinou, což samozřejmě neodpovídá pravdě.

Přepis latinské autobiografie pořídil William Calder 3⁹⁶. z fotokopií původní autobiografie, kterou obratem obdržel na požádání z archivu univerzity v Rostocku. Původní autobiografie je psána ručně kaligrafickým rukopisem, soudě podle navrhované fotokopie jedné ze stránek originálu na konci Calderova článku. Autobiografie má osm stran. Překlad z latiny podle dostupné transkripce jsem provedla já a je v příloze č. 1 této práce. O dalších překladech této autobiografie se mi nepodařilo dohledat žádnou informaci. Při překladu jsem se také snažila dodržet členění textu na věty, odstavce a stránky, jak bylo provedeno v přepisu.

V latinské verzi autobiografie je několik detailů, které vyšly najevo během překladu. Nejprve na druhé stránce, kdy Schliemann mluví o tom, jak se dostal na loď plující do Venezuely, používá latinský výraz, který jednoznačně neříká v jaké roli cestoval, zda jako plavčík, nebo pasažér... – prostě se plavil na lodi. Věnuji tomu tak velkou pozornost, protože po prostudování všech autobiografií tato otázka zůstává otevřená.

Za druhé: fráze “*de Batiaca et Aesyetis tumulis*” je otázka způsobená pravopisem. Hledání konkrétně takových jmenovitých pohřbů vedlo ke kalichu nebo číši jménem Baticea, jejímž majitelem byl jistý Aesytis. Ale doslova jsou zde vyjmenovány dvě mohyly, hroby či mauzolea Baticei a Aesyeta. Zároveň je na tomto místě ve francouzské a německé verzi naznačena mohyla či hrob Bateie, starověké řecké předchůdkyně trójských králů. Je zmíněna v Homérově Iliadě, v mezinárodní citaci to bude druhá kapitola, řádek 813. V latinském i českém překladu od Šrámečka se jméno královny píše Bateia⁹⁷. Pokud jde o hrob nebo mohylu Aesyeta, o tomto pohřbu trójského hrdiny nebo krále je ještě méně informací. Podařilo se mi najít pouze obrázek⁹⁸ z 19. století.

⁹⁵ SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie: Recherches Archéologiques*, p.XIV. Podtržení v textu jsou moje.

⁹⁶ CALDER III, William. An Unpublished Latin “Vita”. *The Classical World* 1974, Mar., Vol. 67, №5, pp. 272-282.

⁹⁷ HOMÉR. *Ilias*. Přeložil Vladimír Šrámeček, s.79.;

PSEUDO-APOLLODÓROS. *Bibliothéka*. Přeložil a okomentoval V.G. Boruchovič, redaktor J.M. Borovskij. Lenigrad: izdatelstvo Nauka, Leningradskoje otdelenie, 1972, s.65.

⁹⁸ Viz.obr.30.

3.4. Souhrn.

Celý text autobiografie je pro Schliemanna netypicky stručný: je tam málo hyperbol, málo chvály, velmi málo číselných údajů, ale drama nezmizelo. Schliemann zde vystupuje jako ušlechtilý chudák, který využil všechny šance, které mu osud dal, a zároveň se vymanil z chudoby vlastní usilovnou prací, takže je nyní doktorem filozofie, který píše vědecké knihy.

Zde to je póza před čtenářem, Schliemann se čtenářem flirtuje, odhaluje mu nepěkné obrázky ze svého dětství a mládí, záměrně vzbuzuje sebelítost, ale zároveň vytváří dojem, že ačkoli je z chudých poměrů, neztratil noblesu, navíc si uskutečnil svůj dětský sen, který má rysy předem určeného osudu.

Je zajímavé, jak Schliemann podával informace: skoro nic o raném dětství, ale příběh o eseji na téma trojské války; v mládí pomocný dělník a kancelářský úředník se ukázal jako pramálo úspěšný, ale za jeho počáteční špatnou situaci zde nikdo nemůže. Navíc Schliemann objasňuje, že právě tohle není jeho osud, on sám je chytřejší a schopnější. Když se dostane z šedi života v malém pruském městečku, ocitne se rovnou ve skvělé Paříži. Schliemann navíc prohlašuje, že francouzské hlavní město je právě tím městem, kde se hodlá konečně usadit. Potvrzuje to jeho koupě domů, dvě knihy, které vydává ve francouzštině a pro francouzskou veřejnost.

Vzdělávání na Sorbonně, další kamínek do mozaiky Heinrichova vzdělání. Schliemann postupně zapadá do atmosféry a života salonů a společenství vzdělaných vědeckých kruhů. Lidé, které Schliemann považoval za nutné zmínit, zde získávají nový význam: téměř všichni jsou zmíněni ve dvojicích jako v románech, kde každý hrdina má buď pár, nebo protějšek, mnoho jmen vlivných gentlemanů. Výjimkou nejsou ani ti, o nichž Schliemann vydával své knihy – Charles Reinwald nebyl posledním specialistou v oboru přírodovědné literatury. Heinrich se dostal do sbírky medailonků⁹⁹, která zastupovala všechny více či méně významné autory vydávané nakladatelstvím Charlese Reinwalda.

Korespondence a později osobní známost Schliemanna s Johnem Murrayem III. pravděpodobně ovlivnila Heinrichův způsob cestování a hlavně psaní knih. Na svých cestách po starověkých místech Schliemann používá jeho průvodce Řeckem z roku 1854. A tato skutečnost by zůstala bez povšimnutí, ale Heinrich použil to, co bylo napsáno v průvodci, jako fakta, podle nichž našel “skutečný” legendární palác a dokonce i Odysseovo lože, určil přesné místo, kde se koupala koupání Nausicaá¹⁰⁰ atd. Schliemanna nepřivádí do rozpaků skutečnost, že se tato krajina během minimálně dvou tisíc let musela logicky změnit.

⁹⁹ *Le cinquanteaire de la librairie C. Reinwald, Schleicher frères éditeurs, neveux et successeurs*, p.50.

¹⁰⁰ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, p.40.

Mimochodem, Traill¹⁰¹ se mýlí, když říká, že v *Ithace* žádná Trója není – naopak. Zde se navíc rodí mýtus o smyslu celého Schliemannova života: Homérova Ilias byla, je a bude Schliemannovou hnací silou. V autobiografii není vyjádřena žádná přehnaná láska ke všemu homérskému a helénskému. V této autobiografii si Schliemann zatím nezvolil konkrétní vědecký směr. To lze vidět ze seznamu přednášek zakoupených na Sorbonně, z cestovních itinerářů, skutečných i příkrášlených pro biografické informace. Schliemann stále hledá. S Frankem Calvertem se již setkal v Malé Asii a v Paříži pravděpodobně také narazil na otevřenou otázku ohledně toho, kde se nachází starověká Trója.

Autobiografie z *Ithaky* je z období, kdy Schliemann dospěl k rozhodnutí radikálně změnit svůj život. V širokém slova smyslu rozhodoval, co a koho chce Heinrich změnit. A soudě podle této autobiografie, Schliemann již kvůli tomu začal provádět vše nezbytné. Už doslova jen několik let a Schliemann se konečně rozhodne pro konkrétní cíl a zformuluje osobní mýtus o Tróji.

¹⁰¹ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, p.5.

Kapitola 4. Autobiografie z knihy *Ilios: The city and country of the Trojans*.

4.1. Parametry textu.

4.1.1. Umístění autobiografie.

Autobiografie se nachází v úvodu knihy *Ilios: The city and country of the Trojans*, jejíž originální skeny jsou k dispozici na stránkách internetového archivu¹⁰² ke stažení a přečtení zdarma. Kniha je jedním z nejpůvodnějších Schliemannových děl, kde široké veřejnosti představil příběh o všech obdobích vykopávek na kopci Hisarlik v provincii Canakkale v Turecku při hledání homérské Tróji; a také zde Schliemann představil svou nejslavnější a ve vědecké komunitě nejcitovanější verzi své autobiografie.

Autobiografie je umístěna v úvodu knihy, před níž jsou ilustrace kopce Hisarlik s vykopávkami Tróje; titulní strana; věnovací list; obsah; krátké seznamy map, plánů a ilustrací; list s diagramem a list s měřeními archeologických vrstev Hisarliku; následuje osmistránková předmluva Rudolfa Virchowa, číslovaná latinskými číslicemi.

4.1.2. Obecná charakteristika textu, transkripce a publikace.

Úvod je označen dodatečným vysvětlujícím podnadpisem, rozděleným do devíti odstavců (§) nebo oddílů, z nichž každý má také svůj nadpis. V 905 stránkové knize zabírá úvod 66 stran včetně ilustrací. Jazykem celé knihy je angličtina. Text je opatřen vysvětlujícími poznámkami pod čarou a speciálními pomocnými podnadpisy¹⁰³ na každé liché straně stránky.

Koncepty, rukopisy a překlady dotyčné autobiografie spolu s dalšími materiály k celé knize *Ilios* jsou uloženy v Gennadionu v sekcích Series C: Manuscripts and other handwritten notes a Series D: Personal Documents. Je obtížné s nimi pracovat kvůli křehkosti papírového materiálu.

Je známo, že před vytištěním *Ilios* Schliemann svou práci konzultoval a požádal své kolegy Dr. Rudolfa Virchowa, Émile-Louise Burnoufa a reverenda Archibalda Henryho Sayce o korekturu textu. Závěrečnou korekturou celé knihy pověřil Schliemann Philipa

¹⁰²<<https://archive.org/search.php?query=Ilios%20The%20city%20and%20country%20of%20the%20Trojans>>

¹⁰³ Jeden podnadpis se od ostatních, zcela neutrálních, liší svým dobrodružným charakterem: *A Wonderful Escape*, - s.13.

Smitha a štědře mu za to zaplatil. Není ale známo, proč poté trval na tom, aby se Smithovo jméno za žádných okolností neobjevilo na titulní straně.¹⁰⁴

Kniha *Ilios: The city and country of the Trojans* má dvě varianty publikace, které se od sebe liší v několika detailech, a to: typografií, rok vydání, informacích o autorských právech a věnování. První varianta¹⁰⁵ byla vydána v roce 1880 v nakladatelství John Murray London Printing House, Albemarle Street. V této knize je autorské poděkování věnováno siru Austenu Henrymu Layardovi na straně III. Ze Skotské národní knihovny¹⁰⁶, která dnes uchovává dokumenty z archivu nakladatelství John Murray, je známo, že první výtisk knihy čítal 1250 výtisků, z toho 131 bylo zasláno autorovi a recenzentům. Druhé vydání¹⁰⁷ bylo vydáno o rok později (1881) v New Yorku v nakladatelství Harper & Brother¹⁰⁸ a na straně III je autorovo věnování současnému britskému premiérovi Williamu Ewartu Gladstoneovi. Všechny ostatní části textu, pořadí vyobrazení, poznámky pod čarou,- jsou v obou publikacích zcela totožné.

Již v průběhu 140 let byla *Ilios: The city and country of the Trojans* částečně nebo úplně přeložena do mnoha jazyků světa a je stále přetiskována v moderních malých vydáních.

4.1.3. Vědecká hodnota a kritika knihy *Ilios: The city and country of the Trojans*.

Schliemann se prostřednictvím knihy *Ilion* pokusil před širokou veřejností obhájit své postavení amatérského archeologa a prolomit nedůvěru vědecké komunity, aby se mohl stát plnohodnotným členem úzkého okruhu akademických vědců. K dosažení těchto cílů si Schliemann objednal články v novinách a časopisech, které zveřejňovaly a dělaly reklamu jeho zjištěním, uváděly jména jeho a jeho manželky – *Ilion* byl napsán právě pro tento účel.

Aby Schliemann zvýšil autoritu svého jména a nálezů, při popisu ročních období vykopávek v Tróji, Mykénách a Ithace dláždí text v autobiografii *Ilion* jmény různých akademických a amatérských vědců, kteří v očích dalších vědců mají dobrou pověst. Všechna jména slouží pouze ke zdůraznění Schliemannova významu – jako archeolog – samouk Heinrich povolal k vykopávkám významné vědce a ti reagovali na jeho požadavky, což by mělo naznačovat, že již skutečně patří do elitního okruhu vědců.

¹⁰⁴ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BBB: Copybooks of copies Schliemann made of his own outgoing correspondence from 1845 to 1890, box 36, №123.

¹⁰⁵ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. London: John Murray, Albemarle street, 1880, pp. I-III.

¹⁰⁶ National Library of Scotland, Edinburgh. Commission Book №3: MS.42765, p.221.

¹⁰⁷ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. New York: Harper & Brothers, Franklin square, 1881, pp. I-III.

¹⁰⁸ Oba vydavatelé úspěšně pokračují v podnikání dodnes. Harper & Brother ale bohužel nezareagovali na oficiální dotazy týkající se archivních materiálů.

Během prvních sezón vykopávek spolupracoval Schliemann s Frankem Calvertem, britským a americkým konzulem v Dardanelách a amatérským archeologem, který již měl řadu publikačních prací o archeologii Troády v uznávaných anglických časopisech.

Profesor Sayce je zmíněn tak, jako by se v roce 1872, když cestoval po Evropě, podíval na Heinrichovy vykopávky v Malé Asii a dal mu několik cenných tipů, jak přiřadit nalezené budovy. Schliemann a Sayce se setkali v Londýně v klubu Athenaeum¹⁰⁹, když byl Heinrich vyznamenán poté, co byl oficiálně přijat do anglického klubu archeologů-průzkumníků. Zdá se nepravděpodobné, že by Sayce mohl být delší dobu přítomen u vykopávek v Tróji jako asistent nebo konzultant, zatímco vědecký zájem profesora spočíval v oblasti starověké Mezopotámie. Přesto je známa korespondence¹¹⁰ profesorů Sayce a Jebba, kde se oba přou o umístění Tróji na základě Schliemannova *Iliou* a jeho nálezů, přičemž oba zůstali nepřesvědčeni.

Další na Schliemannově seznamu jmen, které je třeba zmínit, je profesor Friedrich Max Müller; náboženský filolog, německý konzul v Dardanelách, který roku 1872 vyslal pro Schliemanna 40 dělníků¹¹¹. Setkali se také v Londýně. Müller se domníval, že Homér nepsal své básně podle skutečných historických událostí, a proto je nelze použít k prisouzení polohy Tróje, jako to udělal Schliemann. Zpočátku se střetli v otázce historičnosti Homérových básní, oba nakonec dospěli k určité rovnováze v protichůdných názorech, Müller přestal Schliemanna příliš napadat v tisku a Heinrich se díky tomu stal ve světové vědecké komunitě poněkud akceptovanějším.¹¹²

Třetí konzul, který podle samotného Schliemanna mu pomáhal při vykopávkách Tróje, byl Angličan Cookson Charles¹¹³. Tři konzulové připomínají neštěstí, které se stalo Heinrichovi při ztroskotání lodi u ostrova Texel, a další události v Amsterdamu, kdy různí místní konzulové buď poskytli Schliemannovi pomoc, anebo nepomohli.

Při popisu třetí sezóny vykopávek v roce 1873 si Schliemann vzpomene na svého ve skutečnosti nejlepšího přítele Rudolfa Virchowa. Po vydání *Iliou* napíše Dr. Virchow několik článků o Schliemannovi, jeho vykopávkách a dojmech z pobytu na kopci Hisarlik. Virchowovy články jsou jeho vlastním opakováním stejných věcí a výroků ve prospěch

¹⁰⁹ ALAURA, Silvia. *Austen Henry Layard and Archibald Henry Sayce. An Anatolian Perspective*, 2020, s.29.

¹¹⁰ SAYCE, A.H. - JEBB, R.C. The Ruins of Hissarlik. *The Journal of Hellenic Studies* 1883, Vol.4, pp.142-155, 436.

¹¹¹ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. London: John Murray, Albemarle street, 1880, pp.24.

¹¹² Více čtěte u MEYER, Ernst. Schliemann's letters to Max Müller in Oxford. *The Journal of Hellenic Studies* 1962, Vol.82, pp.75-105.

¹¹³ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. London: John Murray, Albemarle street, 1880, pp.25.

Schliemanna, které čtenář *Ilionu* již viděl v předmluvě. A ano, všechny byly napsány na žádost Heinricha.

Pro pozdější období vykopávek pozval Schliemann Dörpfelda a Burnoufa, aby mu pomohli. Tito mladí vědci měli pozvednout Heinrichův status, protože dosáhli vzdělání na univerzitách a ještě nezabředli do politiky. Na žádost Schliemanna také napsali angažované články o vykopávkách a *Ilionu*, které pak byly široce citovány nebo přetištěny způsobem, který je v moderním světě znám jako copy-paste.

Ale nejhlásitější spor o knihu *Ilion* a vykopávky Tróje u Schliemanna se odehraje s jiným amatérem – Karlem Bötticherem.

Ernst Carl Boetticher / Karl Bötticher: 1842-1930, bývalý pruský důstojník a novinář. Svou vojenskou kariéru zahájil v 18 letech, v bojích získal Železný kříž, byl povýšen na hodnost *hauptmanna*, ale ve 34 letech byl propuštěn. Důvody nejsou známy, protože pruský vojenský archiv byl zničen v průběhu druhé světové války. Kolem roku 1881 Bötticher studoval na berlínské univerzitě v oborech historie a politiky, ovládal také angličtinu a francouzštinu, méně úspěšně italštinu a latinu. V 80. letech 19. století se Bötticher začal zajímat o žurnalistiku, své první práce publikoval pod pseudonymem “Otto von Weiler” a většina jeho prací nebyla redakcí přijata, ale byla vrácena autorovi. V roce 1885 se stal členem Berlínské archeologické společnosti, z níž byl v roce 1889 vyloučen, formálně pro neplacení členských příspěvků, ale neoficiálně pro svůj diletantismus, který nedokázal přes své vzdělání překonat, a pro svou absolutní neschopnost vnímat kritiku na svou adresu. Navíc v této době kolem roku 1889 Karl Bötticher otevřeně zahájil konflikt s Rudolfem Virchowem. Potom byl Bötticher šéfredaktorem časopisu *Zeitschrift für Museologie und Antiquitätenkunde*, který po čtyřech měsících jeho vedení skončil. Nakonec získal nelichotivou pověst “šíleného vědce”.¹¹⁴

Úspěch *Ilionu* podnítl pozornost Karla Böttichera o osobu Schliemanna, jeho nálezy a vykopávky. Jejich společný otevřený spor začal v roce 1883 a trval sedm let až do Schliemannovy smrti, která samotného Böttichera nezastavila. Podstata sporu spočívala v tom, že podle Böttichera nenašel Schliemann starověkou Troju, ale “ohnivou nekropoli” – starověké centrální kultovní krematorium. Většina Bötticherových článků a recenzí¹¹⁵ zůstala nepublikována, ale jeho skutečně otřesná naléhání a absurdita úsudků přiměla Schliemanna uspořádat celkem dvě tzv. Hisarlické konference a na vlastní náklady pozvat různé vědce, aby uklidnili rozjitřený Bötticherův diletantismus. Ale konference stejně jako Schliemannova smrt

¹¹⁴ ZAVADIL, Michaela. *Ein trojanischer Federkrieg: die Auseinandersetzungen zwischen Ernst Boetticher und Heinrich Schliemann*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2009, s.10, 22-24, 116.

¹¹⁵ Kompletní seznam Bötticherových článků a recenzí je uveden v seznamu literatury: G) Periodika.

Böttichera neuklidnily a pokračoval ve stejném sporu se Schliemannovými kolegy a podporovateli. Vše skončilo až v roce 1911, kdy Bötticher konečně vydal svou knihu *Der trojanische Humbug*.

Nesouhlasím s názorem Matthiase Junga a Stefanie Samida¹¹⁶, že si Schliemann byl na rozdíl od Böttichera vědom limitů své kompetence v otázkách archeologie a studoval u Curtia a Virchowa a že Schliemannova podnikatelská povaha vedla k pedantskému vedení záznamů o vykopávkách. Je pravda, že se Schliemann všemožně bránil “kancelářské” vědě, ale během vykopávek nikoho neposlouchal, a jak je dnes známo, vedl dvojí dokumentaci. Heinrichův vztah s Ernstem Curtiem byl napjatý, ne-li otevřeně nepřátelský, protože Schliemann svými novinářskými články o vykopávkách v Tróji přitáhl pozornost veřejnosti ke své osobě. Tím byly vykopávky Curtia v Olympii, které prováděl ve stejném období, zbaveny pozornosti a následně i řádného financování. Schliemann také málo poslouchal i Virchowovy rady. Jejich přátelské vztahy končily, jakmile se rozhovor dotýkal Tróji. Kdybychom shrnuli jejich korespondenci, ve skutečnosti v záležitostech týkajících se knihy *Ilion* využil Schliemann vlivu Virchowa, aby jeho prostřednictvím získal nejrůznější medaile, klubová členství a tituly jako ocenění za publikace a provedené práce. Během vykopávek Schliemann nikoho neposlouchal. Dörpfeld a Burnouf se léta snažili přimět Heinricha, aby vyslechl jejich názory a začal napravovat některé své chyby, kterých se dopustil během prvních archeologických sezón.

A poslední poznámky k vědecké hodnotě *Ilionu*. Někdy Schliemannovo vyprávění nejen v autobiografické části, ale i při líčení ročních vykopávek či nálezů zabloudí do sáhodlouhých diskuzí o něčem, co s Trójou souvisí jen velmi vzdáleně, do převyprávění kuriózních či tragických příběhů na vykopávkách, ba i anekdot. Toto trochu kazí celkový dojem, zvláště když autor knihu od začátku situuje jako skvělý vědecký mezisoučet. Jako čtenář vážného díla nečekáte, že v textu najdete popisy strašlivého vytí a kvákání milionu sov a žab¹¹⁷; pochybné anekdoty o Schliemannově sluhovi, který profitoval z dělníků a svého pána¹¹⁸; poznámky o selském průvodci a autorových přátelích, kteří mají své místo nejspíš v průvodci¹¹⁹; o další

¹¹⁶ JUNG, Matthias, - SAMID, Stefanie. Heros oder ‚Mad Scientist‘? Selbsteroisierungen von Amateurarchäologen im 19. Jahrhundert 2018, *E-Journal zu Kulturen des Heroischen*, No. 4, s.47-48.

¹¹⁷ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. London: John Murray, Albemarle street, 1880, pp.38.

¹¹⁸ Tamtéž, pp.51.

¹¹⁹ Tamtéž, pp.48, 50.

zázračné záchraně před požárem na vykopávkách¹²⁰; nebo o tom, jak Schliemanna rozdrtil padlý kuň a málem na to nezemřel¹²¹.

Nevhodně a nelichotivě mluví Schliemann o tureckých úřadech, které všemožně bránily jeho vykopávkám a exportu nálezů mimo turecký politický vliv. Zcela oprávněná nespokojenost tureckých úřadů je podrobně popsána v monografii Uslu Günay *Homer, Troy and the Turks*¹²², 2017.

Osobně mám dojem, že vědecký svět se snažil o objevech, knihách a osobě Schliemanna co nejméně diskutovat otevřeně prostřednictvím novin a velkých symposií, aby mu nevytvářel ještě větší reklamu. Místo velkého povyku se vědci pokusili o Tróji a jejím objeviteli diskrétně vyjadřovat ve specializovaných časopisech, kde se jednou či dvakrát probraná témata uzavřela; nebo v soukromé korespondenci, která byla občas publikována. Souvisí to jak s konzervatismem vědecké komunity, tak s tím, že Schliemann za prvé všechny své činy prezentoval veřejnosti příliš "hlučně"; za druhé kvůli Schliemannovu zjevně nevědeckému způsobu uspořádání a publikování díla.

4.1.4. Datování zápisu.

Vzhledem k tomu, že existují dvě první publikace zkoumané autobiografie, je logické zvolit tu dřívější, podle níž datování připadá na rok 1880, ačkoliv vědecká obec nejčastěji cituje autobiografii z *Iliou* z americké publikace z roku 1881. Přitom opakuji, celý text se všemi doplňky v obou publikacích je až na interpunkční znaménka naprosto shodný.

4.2. Historický a biografický kontext: 1871-1881.

Rozšiřuji časové hranice od roku 1871, protože tento rok je prvním rokem Schliemannova archeologického průzkumu v Hisarliku, a v souladu s tím je i časový rámec poznámek, které Heinrich použil při sestavování autobiografie; až do roku 1881, kdy vyšla americká kniha s úplnou zprávou o vykopávkách a autobiografie.

Během tohoto desetiletého období se Schliemann pohyboval v hranicích Evropy, když to vyžadoval obchod nebo volný čas. Heinrichovým hlavním bydlištěm v tomto období byly Athény. A samozřejmě často a na dlouhou dobu jezdil na vykopávky i výzkumy do Malé Asie a Řecka a pro povolení k vykopávkám do Konstantinopole.

¹²⁰ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. London: John Murray, Albemarle street, 1880, pp.27.

¹²¹ Tamtéž, pp.52.

¹²² <<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/25983/1004098.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

Celosvětově se toto desetiletí vyznačovalo nárůstem vojenských a diplomatických konfliktů v důsledku přerozdělování státních hranic, válek za nezávislost, revolucí a doprovodných hospodářských krizí a období hladomoru v různých zemích.

4.2.1. Evropa.

O něco dříve začala v Evropě prusko-francouzská válka, nebo se jí také říká válka z roku 1870, v důsledku čehož se Severoněmecký spolek mění v Německé císařství. Na politické scéně září Otto von Bismarck, s nímž chtěl Schliemann navázat blízkou známost. A to se stane, když Bismarck, který pobýval v létě 1879 v bavorském lázeňském městě Kissingen, pozval¹²³ Schliemanna na večeři. Pro odvetné gesto Heinrich představí kancléři svou knihu *Mycenae: a narrative of researches and discoveries of Mycenae and Tiryns* jako kompliment a poděkování. A pak v roce 1882 se Schliemann postavil na roveň Bismarckovi, když získal výhradní titul čestného občana Berlína.

Pro Francii bude toto desetiletí poznamenáno porážkou ve válce z roku 1870 a jejím důsledkem v podobě Frankfurtského míru, Pařížskou komunou, vyhlášením Třetí republiky a Panamským skandálem.

Z dopisu Schliemanna¹²⁴ jeho příteli Alexandru Gottschalkovi se dozvíme o Heinrichově triku, když se v době Pařížské komuny pod rouškou poštmistra tajně dostal do hlavního města. Podle Schliemanna byl trik proveden za účelem vybírání nájemného v revoluci zmítané Paříži a také za účelem osobní kontroly nad nemovitostmi a knihovnou. O této epizodě se zatím v denících nic nenašlo.

V roce 1873, kdy Schliemann strávil svou třetí sezonu vykopávek na Hisarliku a když našel legendární takzvaný Priamův poklad, vypukla v Evropě Dlouhá deprese. Začala v dubnu na vídeňské burze a trvala asi do roku 1896 a nakonec zasáhla nejen evropský, ale i světový trh jako celek.

Rok 1873 byl poznamenán vznikem tzv. Spolku tří císařů, po jehož rozpadu v roce 1887 vznikla tzv. zajišťovací smlouva (Rückversicherungsvertrag).

V roce 1875 vyústilo vyostření mezinárodních vztahů ve Velkou východní krizi. Osmanská říše byla poznamenána vojenskými konflikty se Srbskem a Ruskem a svým bezprecedentním pětimiliardovým dluhem – to se dotklo i Schliemanna. Zvažování povolení k jeho vykopávkám trvalo déle a Schliemann na cestě ke kladnému rozhodnutí narážel také na stále

¹²³ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BBB: Copybooks of Letters, Volume 36, pp.107.

¹²⁴ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BBB: Copybooks of Letters, Volume 28, pp.413-416.

větší problémy. Právě proto Schliemann v roce 1875 místo vykopávek v Tróji prozkoumával Ithaku.

4.2.2. Amerika.

Události odehrávající se přes Atlantik ovlivnily Schliemanna méně výrazně. Byl držitelem železničních akcií a některých nemovitostí, ze kterých měl až do své smrti stálý příjem. Dopad dalších událostí ale nakonec vedl k tomu, že domy, které zdědily Schliemannovy děti, bude na dálku maximálně obtížné spravovat a ve výsledku tato Schliemannova investice nepřinese žádný užitek.

V 70. letech vstoupil americký národ do tzv. pozlaceného věku. Po skončení občanské války industrializace nabírala na síle a spolu s rozmachem železnic to vedlo k neuvěřitelnému oživení ekonomiky země. Transformovalo se pracovní prostředí, kdy levná nekvalifikovaná pracovní síla imigrantů byla obrovskou konkurencí pro odborníky; byly organizovány první americké odborové svazy, které bojovaly za vyšší mzdy a lepší pracovní podmínky. To přirozeně vedlo ke stávkám – z nichž nejslavnější proběhla v roce 1877 – velká železniční stávka, která přesáhla míru a byla potlačena federálními vojenskými jednotkami.

Imigranti zaplňují zemi stále více. Zhruba od 70. let 19. století lze hovořit o “nové vlně”, která se vyznačovala svým polárním složením: do Ameriky pluli buď úspěšní farmáři čili podnikatelé, anebo absolutně chudí lidé, kteří hledali práci a nový život. Také v 70. letech stále větší podíl imigrantů zaujímali migranti čínského původu (částečně je to důsledek Dunganského povstání), což vede ke vzniku kulturního a městského fenoménu “čínských čtvrtí”.

Industrializace a příliv migrantů zahájily nové kolo urbanizace a vznik nové pseudovědecké teorie sociálního darwinismu, jejíž myšlenky se přemějí globální povahou a následně se vyvinou v další rasový boj (vrcholné body jsou označeny první a druhou světovou válkou).

4.3. Analýza textu.

4.3.1. Název.

Autobiografická část textu je umístěna na začátku knihy *Ilios: The city and country of the Trojans* pod nadpisem “Úvod”¹²⁵, následuje podtitul “Autobiografie autora a příběh jeho

¹²⁵ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.1.

působení v Tróji”, z čehož čtenář hned pochopí, čeho se bude text týkat. Celý úvod je rozdělen do devíti odstavců a každý z nich má svůj vlastní nadpis.

První odstavec s názvem “*Dětství a komerční aktivity: od roku 1822 do roku 1866*” je Schliemannovou přímou autobiografií. Mnoho upřesňujících informací vyplývá z nadpisu prvního odstavce, včetně časového rámce. Na autobiografickou část odkazuje také text druhého odstavce, který nese nadpis “*První návštěvy Ithaky, Peloponésu a Tróje: 1868, 1870*”, neboť Schliemannova biografie zde stále pokračuje a konečně se přiblíží k vykopávkám Tróji.

4.3.2. Struktura a složení.

Úvod má 66 stran včetně 18 ilustrací, jejichž velikost se pohybuje od velmi malých až po téměř celou stránku. Výběr ilustrací je redukován na snímky oblasti, ve které se nachází kopec Hisarlik, celkové plány vykopávek, čtyři detailní snímky trójských nálezů a jednu velkou ilustraci všech předmětů z tzv. Priamova pokladu, zkopírovanou z fotografie. Je pozoruhodné, že mezi ilustracemi nejen v úvodu, tedy autobiografické části, ale ani v celé knize není ani jediný Schliemannův portrét, ani jeho rodiny, blízkých či kolegů. To lze nepřímou přičítat autorově skromnosti, protože *Ilios* je knižní zprávou o jeho nejvýznamnějším archeologickém díle i jakýmsi pomníkem, jehož funkcí je zvěčnit Schliemannovo jméno. Ale s takovými závěry bych se nechtěla unáhlit. Nedostatek portrétů v *Iliionu* se podle mého názoru dá vysvětlit tím, že svět už velmi dobře věděl, jak vypadá sám Heinrich Schliemann a jeho druhá žena Sophia z fotografií¹²⁶, které Schliemann publikoval v řadě nejznámějších novin v Americe, Velké Británii, Německu, Francii a Rusku.

Text úvodu rozdělený do devíti odstavců neobsahuje žádný prolog, epilog, epigrafy ani samostatná věnování. Téměř na každé stránce jsou pod čarou komentáře, doplňky nebo zdroje citací. Někdy tyto komentáře a dodatky zahrnují hlavní text, který je již přesycen spoustou informací a detailů.

Hlavní zápletkou “úvodu” je pátrání po Homérově Tróji, které lze rozdělit na dvě nestejně části. První část je věnovaná autorovu vyprávění o jeho životě, a to doslova od narození samotného Heinricha, zrození snu o Tróji až po první rok vykopávek na kopci Hisarlik. Tato autobiografická část je zahrnuta pod první dva paragrafy, tedy prvních dvacet stran textu. A právě těchto 20 stran se chystám podrobně prostudovat. Druhá část “úvodu” je více zaměřena na retrospektivní vyličení průběhu vykopávek na Hisarliku během všech ročních období. S

¹²⁶ viz.obr.9-12.

tou se ale v souladu se mnou stanovenými úkoly nebudou zabývat více, než to vyžaduje historický a biografický kontext autobiografie. Podotýkám, že vyprávění druhého dílu občas uhýbá od líčení postupu prací na kopci k popisu událostí, které přímo, či nepřímo souvisejí s vykopávkami Tróje, ale odehrávají se někde jinde, ne na Hisarliku. I ve druhé části jsou dvě vedlejší dějové linie o vykopávkách v Mykénách, a jak to sám Schliemann nazývá, o “*zkoumání Ithaky*”. Každá z těchto zápletek má svůj paragraf a jejich cílem je sledovat úkol Heinricha Schliemanna, vyprávět o jeho životě a pátrání po Homérově Tróji, propojit vlastní životopis s vykopávkami prostřednictvím uskutečnění jeho dětského snu. Tato druhá část textu zabírá zbývajících sedm paragrafů, tzn. 46 stran.

Na konci předposlední a poslední stránky “úvodu” jsou dva odstavce. Schliemann se v prvním odstavci snaží čtenáře přesvědčit, že se v žádném případě nesnaží vydělat na vykopávkách, že peněz má dost, ale současně se otevřeně chlubí, kolik a na čem vydělává. Přitom ale ne peníze, ale věda je pro Schliemanna vším. Schliemann se zde poprvé zmiňuje o svých dětech, v poznámce pod čarou uvádí i jména, ale Kateřina Lyžina je uvedena beze jména jako jeho první manželka. Ve druhém odstavci Schliemann krátce děkuje některým kolegům a přátelům a jeho myšlenka rychle zabloudí jinam, vyruší ho sbírka mincí.

4.3.3. Téma, děj, výpůjčky, rozpory.

Zásadní zápletkou celého úvodu i knihy jako celku je hledání, nalézání a předkládání důkazů o tom, že homérská Trója byla nalezena a nachází se na kopci Hisarlik. Přitom Schliemann jako objevitel Tróje s těmito hledáními úzce propojil celý svůj život – to je dominantní téma. Pro Schliemanna je důležité nejen shromáždit a předložit veřejnosti všechny informace, které on a jeho kolegové našli ve vykopávkách Tróje, aby dokázali přesně určit její polohu zde na kopci a na určité archeologické úrovni, ale především chtěl vypsát celý svůj život tak, aby navždy spojil nesmrtelné Homérové verše o Tróji, skutečné nalezení hmotné Tróji a se svým jménem. Úvod knihy *Ilios: The city and country of the Trojans* proto nezačíná rozborem Homéra či jeho děl, ani historickou poznámkou k předchozím archeologickým vykopávkám v Tróji či Ilionu, ale ani přehledem vědecké polemiky o poloze starověkého města. Částečně je tato role přidělena úvodnímu slovu Rudolfa Virchowa. Ale na těch předchozích osmi stránkách předmluvy je Schliemanna tolik, že čtenářova pozornost, ať už chce, nebo nechce, se musí soustředit na Heinricha, ne na Tróju. Úvod proti všem předpokladům začíná velmi podrobným a názorným životopisem jejího objevitele.

Hlavním předpokladem rozvoje zápletky je čas. Zde je ono přísně lineární: Schliemann nejprve retrospektivně vypráví o svém dětství, poté mládí, dospělosti a logicky se dostává k obdobím vykopávek v Tróji, také popisovaným chronologicky.

Expozicí autobiografického úvodu je již zmíněná předmluva Dr. Virchowa a mapy, plány, ilustrace a schémata oblastí, kde byla Trója nalezena.

Úvodem k autobiografii je hned první odstavec, kde Schliemann vysvětluje, proč je jeho autobiografie umístěna v úvodu. Stalo se totiž, že celý jeho život od raného dětství až po současná zralá léta byl prodchnut zájmem a představami o Tróji.

Text pokračuje a podrobně popisuje všechny důležité zápletky a zvraty v osudu Schliemannova života.

Podle očekávání začíná autobiografie datem narození, místem a stručnými údaji o rodičích. Schliemann zde poprvé uvedl svého otce jménem a čtenář se poprvé dozví o jeho povolání – byl protestantským knězem.

4.3.3.1. Rané dětství a pohádky.

Ve vesnici Ankenshagen stráví Schliemann osm let svého života, který bude plný dětských naivních a úžasných událostí a dobrodružství. První a velmi krátký příběh ze Schliemannova dětství bude o domácím strašidle¹²⁷, které žilo v zahradním domku za hlavním rodným domem Schliemannů. Duch byl kdysi předchůdcem otce Schliemanna a jmenoval se pastor von Russdorf. Možná se tím odkazuje na faráře Nikolause Jeremiáše Petera von Rußdorffa (1773–1822)¹²⁸, který skutečně žil a působil v Mecklenburgsku a jemuž císař František II. slavnostně ve Vídni 12. září 1801 udělil šlechtický titul.

Následuje další dětský pohádkový příběh o kouzelné bytosti¹²⁹, která žila v jezírku za zmíněnou zahradou. O půlnoci se tam objevovala dívka držící stříbrnou misku. Postava jasně ukazuje podobu Jezerní paní z cyklu *Knih o králi Artušovi a jeho udatných rytířích kulatého stolu* od Thomase Maloryho.

Následující pohádka vypráví o “*možná prehistorickém*”¹³⁰ místním kopci, což je podle Heinricha mohyla, kde jistý lupič pohřbil své dítě ve zlaté kolébce. V jižních územích moderního Ruska a Ukrajiny, ve městech a vesnicích podél břehů Černého, Azovského a Kaspického moře stále žije *Legenda o zlaté kolébce*, která se vypráví turistům a dětem. Je o

¹²⁷ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.1.

¹²⁸ LEHSTEN, Gustav von. *Der Adel Mecklenburgs seit dem landesgrundgesetzlichen Erbvergleiche (1755)*, s.224.

¹²⁹ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.1.

¹³⁰ Tamtéž, p.1-2.

dávných dobách, kdy na světě ještě žili džinové. Byla jednou jedna princezna, do které se zamiloval princ, vzali se a narodil se jim syn neobyčejné krásy. Otec princezny ze samého štěstí nařídil vyrobit pro svého vnuka kolébku z ryzího zlata, která kouzelně zpívala, když se v ní houpalo dítě. A najednou na zemi zaútočili špatní lidé a zlí džinové. Princeznin manžel byl v bitvě zabit. Otec–vládce a jeho dcera s dítětem na útěku z hořícího paláce si s sebou vzali pouze kouzelnou zlatou kolébku a spolu s obyčejnými lidmi se ukryli v jeskyních zdejších hor. Zablokovali vchod do jeskyní a neměli jinou cestu ven. Když se invaze po mnoha dnech zastavila, uprchlíci neměli sílu překážku rozebrat a jeskyně opustit. Pomalu umírali hlady a žízní. A otec–vládce nakonec zlatou kolébku proklel: stala se neviditelnou a každý, kdo se jí pak pokusil najít, při tom zemřel. Legenda podle mého názoru v obecné rovině připomíná homérský příběh o pádu Tróje. Kromě toho existuje možnost, že Schliemann slyšel verzi *Legendy o zlaté kolébce* během své cesty do Samary, Taganrogu a Oděsy v roce 1866, nebo když cestoval na veletrhy do Rostova na Donu.

Další nevýslovné bohatství ze Schliemannových dětských legend bylo pohřbeno v troskách staré kulaté věže¹³¹, která je součástí místního středověkého hradu městečka Ankershagen. Na hradě se navíc nacházela tajná podzemní chodba a po území zámku se potulovali duchové. Mimochodem právě tady v poznámce pod čarou čeká na čtenáře první přímá zmínka o Homérovi, respektive překladateli básní. Příběh středověkého hradu popisuje Heinrich podrobněji a vypráví o lupiči Henningu Bradenkirlovi¹³². Legenda vypráví, že kdysi loupežník nesl jméno rytíře Henninga von Holsteina, ale místo ušlechtilých činů okrádal a terorizoval místní obchodníky. Vévoda z Mecklenburgska, který si přál chránit obchodníky před Henningem, pro tento účel vydával ochranné listy. Bradenkirlo toto rozzlobilo, proto naplánoval zabít vévodu tím, že ho vyláká do svého hradu. O zákeřném plánu se dozvěděl pastýř, který vévodovi vše řekl a zachránil mu tak život. Henning se dozvěděl, že mu pastýř překazil jeho záměr, nařídil ho chytit a osobně upečil pastýře zaživa na svém hradě. Těsně před svou smrtí Henning nakopl pastýře a ten zemřel. Mezitím vévoda shromáždil armádu a oblehl Henningův hrad. Když si lupič uvědomil, že se nelze zachránit nebo utéct, zakopal své poklady poblíž hradu nebo rovnou v kulaté věži a spáchal sebevraždu. Dále Schliemann vypravuje, že se hrob lupiče nacházel na kostelním hřbitově, což vypadá nelogicky: Henning byl krutý lupič, zjevně nebyl příliš oblíbený, kromě toho byl sebevrah. Je proto nepravděpodobné, že by takový člověk byl pohřben jako křesťan. Legenda má ještě pokračování. V něm noha, kterou Henning kopl do umírajícího pastýře, po staletí vyrostla z

¹³¹ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.2.

¹³² Tamtéž, p.2-3.

hrobu. Byla několikrát odříznuta, ale vyrostla vždy opět znovu. Podle jiné verze byla noha pohřbena pod kostelním oltářem, což je naprosto absurdní, neboť uložení lidských ostatků nebo jejich částí bylo a je projevem úcty k zesnulému. Bohužel noha přestala růst právě v době Schliemannova dětství, ale malý Heinrich požádal svého otce, aby mu dovolil vykopat lupičův hrob, aby odhalil tajemství této nohy. To byl už určitý náznak toho, že Schliemann od raného dětství toužil po odhalování tajemství a lákaly ho vykopávky.

Následuje malá skica, jak jistý pan von Gundlach vykopal dřevěný sud se starým římským pivem¹³³. Heinrich dává jasně najevo, že tomu věřil jako dítě, ale přesto už jako dospělý a sofistický tento absurdní příběh stále do svého díla přidal a zveřejnil.

Dále je stručný komentář o tom, jak Heinrich jako dítě poslouchal nadšené příběhy svého otce o vykopávkách Herculanea (nové aktivní období začalo v roce 1828) a Pompejí (nejslavnější období vykopávek 1808–1814) a o trójské válce. Čtenáři je naprosto jasné, že tyto a další příběhy nepochybně ovlivnily formování Schliemannovy osobnosti i jeho osudu.

Je čas na vánoční příběh. V roce 1829¹³⁴ dostal mladý Heinrich jako dárek na tehdejší dobu dost drahou knihu *Univerzální historie* Dr. Jererra¹³⁵. Zmíněná kniha mimochodem v domácí knihovně možná původně nebyla, ale nelze prokázat ani její přítomnost, ani nepřítomnost. Je pouze známo, že později Schliemann získal kopii *Univerzální historie* pro svou osobní knihovnu, kterou začal shromažďovat v Petrohradě. Není vůbec důležité, že kniha mohla být zakoupena pro Heinrichovy děti a následně zahrnuta do vytváření trójského mýtu kolem Schliemannovy osoby. Může to být zcela neškodná touha mít v knihovně knihu z dětství, která budí příjemné vzpomínky.

Životní náčrt vánočního večera a dialog mezi otcem a synem, kdy mladý Heinrich svému otci slíbí, že najde a vykope Tróju, je tak krásně jednoduše napsaný, že tomu chcete věřit (protože pokud tomu nevěříte, pak se ze čtenáře standardně stává jakýsi dickensovský Scrooge). Tato vánoční epizoda je oblíbenou ilustrací Schliemannova raného zájmu o Tróju a byla citována doslova každým životopiscem nebo badatelem zkoumajícím Heinrichův život. Srdceryvný příběh, který nenechá nikoho lhostejným.

Poprvé všechny tyto naivní a úžasné legendy z dětství napsal Heinrich na žádost Friedricha Schlieho, ředitele muzea ve Schwerinu, který přečetl Schliemannovu knihu *Ithaque, le Peloponnese, Troie: Recherches Archéologiques* a napsal mu dopis, v němž ho požádal o rozšíření informací o dětství.¹³⁶ Zůstává otevřenou otázkou, zda Schliemannovi

¹³³ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.3.

¹³⁴ Tamtéž, p.3.

¹³⁵ viz.obr.31-32.

¹³⁶ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, pp.137-138.

někdo pomáhal v procesu shromažďování, komponování a sestavení umělecké a autobiograficky laděné kompozice všech těchto příběhů. Na druhou stranu Heinrich opravdu hodně cestoval a navštívil spoustu míst a možná si vzpomněl na různé legendy, které slyšel nebo četl a všechny je vepsal do oblasti Ankershagenu, kde prožil dětství, aby si trochu zkrášlil svůj život.

4.3.3.2. Minna Meinke – dětská láska.

Po Vánocích začala Trója zaměstnávat všechny myšlenky mladého Heinricha. Jeho vášeň pro starověké město a řecké hrdiny ho vyřadila z dětské společnosti. Jen dvě dívky, sestry Louise a Minna Meinke¹³⁷, se mu nesmály, pozorně poslouchaly jeho vyprávění. Louise byla o šest let starší než Heinrich, Minna byla stejně stará jako Schliemann a stala se jeho dětskou láskou.

Heinrich a Minna spolu tančili, procházeli se, četli nebo si prohlíželi knihy. Navštěvovali místní starou ženu, která měla ve svém domě staré portréty, na které se děti dívaly a snily; a stará žena jim zjevně dovolovala být o samotě a tímto neporušovat společenská pravidla. Společně děti navštěvovaly starého vesnického krejčího Wellerta, jednookého a jednohého. Wellert, jak píše Schliemann, byl negramotný, ale měl úžasnou paměť. Co slyšel, to si zapamatoval a dokázal opakovat slovo od slova. To je přímá narážka na místního Homera. Co se týče malého náčrtu o čápovi a zápisků, které si Wellert a kostelník Prange vyměnili s neznámými lidmi ze země sv. Jana, příběh je nepochybně půvabný, ale přitažený za vlasy a naivně primitivní.

Schliemann ve své autobiografii dále napsal, že se s Minnou *“dohodli, že jakmile vyrosteme, vezmeme se... [společně] vykopeme zlatou kolébku, stříbrnou mísu, Henningovy velké poklady, a nakonec vykopeme Tróju”*¹³⁸. Schliemann stále více spojuje vykopávky Tróje nejen s vlastním osudem, ale také s Minnou. Toto je první konflikt v zápletce autobiografie. Schliemann sám potom trochu přeskočí a okomentuje to:

Thanks to God, my firm belief in the existence of that Troy has never forsaken me amid all the vicissitudes of my eventful career; but it was not destined for me to realize till in the autumn of my life, and then without Minna — nay, far from her — our sweet dreams of fifty years ago.¹³⁹

Schliemannův otec neuměl řecky, ale uměl latinu a snažil se ji naučit svého syna. To měl být první krok ke splnění slibu, který dal svému otci, Minně a sobě samotnému, že odkryje

¹³⁷ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.3-6.

¹³⁸ Tamtéž, p.5.

¹³⁹ Tamtéž, p.5.

Tróju. Ale nečekaná smrt matky a v hrubých rysech popsané neštěstí, které následovalo bezprostředně po smrti Louisy Schliemannové, téměř zabily Heinrichův sen o Tróji v zárodku. To je druhý konflikt a vážnější překážka na cestě hlavního hrdiny k cíli.

Schliemann vůbec nekomentuje, co se stalo, že všichni v Ankershagenu najednou oznámili bojkot všem členům rodiny. Zde Schliemann mlčí o skandálním milostném vztahu svého otce se služebnou, který zřejmě začal ještě za života jeho manželky Louisy Schliemannové a stal se ještě zjevnějším po její smrti. Místní společnost se nesmířila s nemorálním chováním svého faráře a reagovala logickým způsobem. Bojkot způsobil i finanční problémy. A pak se kaskádovým efektem projevila tato neutěšená situace u všech dětí Ernsta Schliemanna. Pro Heinricha situace vyústila v rozchod s Minnou, měla zakázáno s chlapcem komunikovat. A pak byl Heinrich poslán ke svému strýci do vesnice Kalkhorst, kde se učil u domácího učitele Karla Anderse. Na Štědrý den roku 1832 byl Heinrich schopen darovat svému otci lámanou školní latinou napsanou esej o trójské válce.

Ve věku 11 let vstoupil Heinrich na gymnázium. A opět mu rodinná tragédie zasáhla do života a narušila jeho plány do budoucna. Schliemann píše, že tentokrát šlo o nějaké finanční potíže, a aby svému otci pomohl, opustil Heinrich gymnázium, aby se ušetřilo na školném. Přestoupil do Realschule a školu ukončil v dubnu 1836. Ve čtrnácti letech začal okamžitě pracovat jako učeň v obchodu se smíšeným zbožím Ernesta Holze ve Fürstenbergu.

Těsně před odjezdem, na sklonku jeho dětství, došlo k důležité a symbolické události – poslednímu setkání s láskou celého dětství a možná i života. Schliemann umístil tragické rozloučení s Minnou na velikonoční Velký pátek 1836. Slzy, objetí, sliby.

Ze Schliemannovy korespondence¹⁴⁰ je známo, že Heinrich byl požádán, aby do své autobiografie přidal nějaké osobní informace, a to zejména o Minně Meinkeové. Schliemann to udělal svým charakteristickým způsobem, tedy zeširoka. Dr. Virchow a John Murray III. pak v zájmu slušnosti požádali o mírné snížení množství osobních informací nebo nahrazení skutečného jména Minny. To ale Heinrich Schliemann kategoricky odmítl a rozhodnutí odůvodnil tím, že autobiografie je nejen nejzajímavějším textem v celém *Ilionu*, ale že je to právě autobiografie, která knihu prodá co největšímu počtu čtenářů. Jde o logické tvrzení, protože text *Ilionu* zabírá 750 stran a se všemi přílohami a doplňky je to celkem 905 stran a takovou objemnou knihu je potřeba nějak prodat. Budiž to i na úkor pověsti ženy, která bude muset žít s tak pochybnou slávou, jakou je “první láska velkého objevitele Homérovy Tróje”.

¹⁴⁰ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series B: Letters written to Schliemann, box 79, folder 2, №9; Series BBB: Copybooks of copies Schliemann made of his own outgoing correspondence from 1845 to 1890, box 37, №48.

Existuje další dopis¹⁴¹, který Schliemann poslal Minně, když byl *Ilios* zveřejněn. Heinrich v dopise Minně vysvětluje, že by se neměla urážet proto, že o padesát let později Schliemann odhalil jejich přátelství z dětství celému světu, a že by naopak měla být hrdá na to, že ze všech německých žen byla to ona, Minna, kdo byla poctěna být zvěčněna tímto způsobem.

4.3.3.3. Mládí.

Schliemann strávil pět a půl roku v obchodě s potravinami. Nejprve ho vedl Holz, kterého pak vystřídal Hückstedt. Schliemann ještě jednou opakuje sortiment obchodu, čísla denních a ročních tržeb a svůj denní režim¹⁴². A blíží se hlavní událost těchto pěti a půl roku, která mu opět zásadně změní život.

Příběh opilého mlynářského učně, který na oplátku za drink, zaplacený z posledních Schliemannových osobních peněz, přednáší Heinrichovi zpaměti Homérovy nesmrtelné verše v řečtině. Toto je klíčový dějový zvrat v autobiografii. Od nynějška vezme Schliemann navždy svůj osud do svých rukou a nedovolí nikomu a ničemu zasahovat do jeho rozhodnutí a cílů. Bohužel se nedá říct, jak moc je tento příběh pravdivý, nebo naopak přehnaný.

“Zázrak”¹⁴³ pomohl Schliemannovi dostat se z obchodu. I toto je příběh, který se stal klasickou součástí autobiografie: Heinrich zvedl těžký soudek, což u něj spustilo hemoptýzu. Je proto vyhozen a odchází do Hamburku. Z rybího trhu v Altonu je Schliemann opět vyhozen, jakmile začne kašlat krev. Ze zoufalství se pokusí dostat na loď plující do La Guairy. V tomto případě mu pomáhá lodní makléř Wendt, který byl v dětství vychováván se Schliemannovou matkou. Wendt ale Heinrichovi pouze poradí, aby se stal plavčíkem, ale Schliemann si bude muset loď najít sám a také si domluvit práci.

V této autobiografii je uvedeno jméno lodi “Dorothea”, je známo jméno kapitána a majitelů, nechybí různá důležitá data z cesty, jména míst, kterými loď projížděla. Když došlo ke ztroskotání lodi, Schliemann to popsal s minimálními podrobnostmi a větší pozornost věnoval tomu, co se stalo poté na ostrově Texel.

Záchranný člun, kde byl mezi pasažéry Schliemann, přistál u břehu ostrova Texel. Zde Heinrich poprvé uslyšel “*hlas, který mi šeptal, že v mých pozemských záležitostech nastal příliv a že potřebuji pouze následovat vlnu*”¹⁴⁴. Znamení shora se potvrdí, když se o den

¹⁴¹ Gennadius Library Archives. Heinrich Schliemann papers. Series BBB: Copybooks of copies Schliemann made of his own outgoing correspondence from 1845 to 1890, box 37, №158; CALDER III, William. Schliemann on Schliemann: a Study in the Use of Sources, *Greek, Roman and Byzantine Studies* 1972, № 13, pp.344-345.

¹⁴² SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.6-7.

¹⁴³ Tamtéž, p.7.

¹⁴⁴ Tamtéž, p.8.

později z vody vyloví Schliemannova truhla s jeho věcmi, a hlavně doporučujícími dopisy. Heinrich napíše, že kvůli této události dostane přezdívku Jonah. Těžko říci, zda se zde mísí historie starozákonní a námořní předsudky. Ale v kombinaci s tvrzením, že Heinrich slyšel hlas Osudu, je docela možné, že farářův syn spojil příběhy do jednoho, a jak je pro Schliemanna charakteristické, vztáhl je na sebe.

Schliemann odmítl nabídku vrátit se do Hamburku a “*naléhal*” na konzuly, aby zaplatili jeho cestu do Amsterdamu, což pánové udělali.

4.3.3.4. Amsterdam a sebevzdělávání.

Ale osud, který dal Schliemannovi na ostrově pozitivní znamení, hrál na začátku jeho života v Amsterdamu jen malou roli. Začala zima, Heinrich neměl ani peníze, ani oblečení. Schliemann se jakoby mimochodem zmiňuje o svém pokusu narukovat mezi vojáky, ale s armádou neuspěl. Utratil téměř vše, co bylo v Graalmanově krčmě (není jisté, jen vdovy anebo tam byli jiní majitelé), a předstírá nemoc, aby kompenzoval nedostatek peněz a potřebu získat střechu nad hlavou a jídlo. Dostal se téměř na úplné dno, ze kterého ho zachraňuje makléř Wendt, k němuž se ve správné chvíli dostaly Schliemannovy zprávy o ztroskotání a stěhování do Amsterdamu. Dopis byl doručen Wendtovi, když byl na obědě se skupinou přátel, a po přečtení žalostného dopisu všichni přítomní okamžitě shromáždili peníze pro úplně cizího chlapa v nouzi. Wendt poslal peníze prostřednictvím konzula Qwaka s ještě jedním dodatečným úkolem, a to předat doporučení pruskému generálnímu konzulovi v Amsterdamu Hepnerovi, aby chlapci sehnal práci.

Příběh tohoto velkolepého úspěchu vypadá pochybně vzhledem k příliš dlouhému seznamu vysoce postavených osob, které se nezištně a velmi příznivě podílely na životě neznámého Heinricha Schliemanna – syna utrženého ostudou neušlechtilého faráře, z velmi vzdáleného a velmi malého města na severu Pruska. Tento dějový zvrat připomíná spíše parafrázi z románu než skutečné události. Nepodařilo se mi najít a potvrdit identitu Wendta, nemluvě o jeho skutečně vlivných známostech s konzuly.

Začíná období Schliemannova sebevzdělávání, které probíhalo paralelně s jeho prací. Podle této autobiografie Heinrich nejprve získal práci kurýra v Quienově společnosti. A tady si Heinrich láme hlavu nad svým špatným vzděláním. Na začátku se učí psát pod vedením slavného bruselského kaligrafa Magnéa. Aby se Schliemann stal kandidátem na povýšení a byl hoden Minniny ruky (pamatuje si svůj slib, že si ji vezme!), samostatně studuje cizí jazyky. Nejprve ale prozradí, kolik vydělává a jak hospodaří s penězi, v jakých podmínkách žije a co snídá. Stejnou informaci již uvedl v autobiografii z *Ithaky*.

Dalším krokem je podrobný popis metody, kterou Schliemann samostatně vynalezl pro studium cizích jazyků a jak trénoval svou paměť. Podrobný článek popisující Schliemannovu metodu napsal Jurgen Jahn¹⁴⁵. V autobiografii je popis metody rozdělen do tří částí. První¹⁴⁶ obsahuje příběh o studiu angličtiny, navíc je zde poprvé zmíněno jméno lektora – jistý Taylor, a délka studia půl roku. Následovalo půl roku francouzštiny, i následně nizozemština, španělština, italština a portugalská – každý jazyk ovládal po šesti týdnech.

Dále Schliemann trochu popíše události svého života, které se odehrály souběžně s tím, když přibližně 18 měsíců studoval evropské jazyky. Jeho hemoptýza odešla sama, ale vášeň pro sebevzdělávání ovlivnilo kvalitu práce kurýra, navíc sám Schliemann pocítuje tuto práci jako nedůstojnou a žádá o povýšení, ale místo toho byl vyhozen. Díky dvěma přátelům, známým již z jeho autobiografie z *Ithaky* získá Schliemann místo korespondenta a účetního u Schröderových s platem 1200 franků a příspěvkem za pílí 800 franků navíc. Tyto peníze přiměly Schliemanna, aby se naučil rusky, aby se tím stal pro Schröderovy ještě užitečnějším pracovníkem.

Následuje druhá část¹⁴⁷ Schliemannovy metody. Jde o mírně rozšířenou verzi, popsanou již dříve v *Ithace*, kde si také poradil se všemi obtížemi ruštiny za 6 týdnů. Zde v *Iliou* je poprvé zmíněn ruský vicekonzul Tannenberg, kterého Schliemann požádal, aby se stal jeho repetitorem, ale konzul výuku odmítl. Konec učení jazyka je poznamenán napsáním dopisu v ruštině. A objevuje se zde nový detail v podobě plnohodnotného rozhovoru s ruskými obchodníky, kteří přijeli na amsterodamskou aukci indiga.

Příběh se poté přesune k Schliemannově povýšení, když z něj Schröderovi udělají svého osobního agenta a pošlou ho do Ruska. Třetí část metodiky¹⁴⁸ studia jazyků najdeme přímo v ruském období. Rozbor a svůj komentář k této části nechám na příslušné místo o něco níže.

Chci upozornit na malý seznam literatury, podle kterého Heinrich studoval jazyky. Před touto *Iliou* autobiografií se Schliemann zmínil pouze o Trediakovského *Telemachidu*. Nyní rozšířil seznam a tvrdí, že si nabífloval: *Faráře wakefieldského* Goldsmitha a *Ivanhoe* Sira Waltera Scotta v angličtině; *Příhody Telemachovy* Fenelona a *Paula a Virginie* de Saint-Pierre ve francouzštině; *Telemachidu* Trediakovského v ruštině. A při pohledu trochu dopředu je třeba dodat Schliemannovu docela jasnou narážku, že se v letech 1855–1856 naučil nazpaměť téměř celou *Iliadu* a *Odysseu* v novo- a starořečtině. Výroky jsou silné a

¹⁴⁵ JURGEN, Jahn. A Self-Motivated and Self-Directed Second Language Learner: Heinrich Schliemann. *Modern Language Journal* 1979, Sep/Oct, Vol. 63 Issue 5/6, pp.273-276.

¹⁴⁶ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.9-11.

¹⁴⁷ Tamtéž, p.10-11.

¹⁴⁸ Tamtéž, p.14-16.

zaslouží si věnovat pozornost těmto dílům. Romány měly nepochybně na Schliemanna jako spisovatele svůj romantický a dobrodružný vliv. Navíc lze tento vliv přesně sledovat v *Ilionu*.

Proč právě tyto knihy? Otázka je těžká. Na jednu stranu jde o jedna ze základních klasických děl. A Schliemann chce ve své autobiografii vypadat sečtěle. V jeho autobiografii bylo Heinrichovi, během sebevzdělávacího období 1844–1846, přibližně 22–24 let. Veškerá jeho vzdělávací etapa v té době byla: jeden rok s domácím učitelem a tři roky školy, z toho, jak sám Schliemann uvedl, tři měsíce na gymnáziu a zbytek na Realschule. Poté pět a půl roku tvrdě pracoval v obchodě se smíšeným zbožím, kde Heinrich dokonce zapomněl jak psát, soudě podle autobiografických informací. Myslím, že Schliemann tak doplatil na ztracenou četbu a víceméně standardní literární rozhled.

Na druhou stranu, podle mého názoru Schliemannovi tyto knihy poradily. Pochybují že je kupoval. Sám Heinrich ve všech svých autobiografiích uvádí údaje o svém platu a výdajích na bydlení a jídlo, což ukazuje, že žil velmi skromně a nákup drahých cizojazyčných knih na začátku studia jen stěží figuroval na nákupním lístku. Je pravděpodobnější, že si Heinrich knihy od někoho půjčoval. Pokud se opíráme o Schliemannovo prohlášení, že v procesu samostudia chodil poslouchat živou angličtinu na kázání do anglického kostela, pak mohlo klidně dojít k situaci, že se mu podařilo navázat dialog s anglickým knězem a ten mu ze své osobní knihovny dal Goldsmithův vzdělávací román, aby si ho přečetl.

4.3.3.4.1. *Farář wakefieldský Olivera Goldsmitha.*

Patetický román s motivy pastýřské sentimentality byl napsán v roce 1762, vydán byl v roce 1766 a okamžitě zaznamenal obrovský úspěch u veřejnosti. Zároveň se jedná o jediný fiktivní román Goldsmitha, který je většinou znám spíše svou satirou a publicistikou. Zajímavostí je, že román je psán stylem fiktivních memoárů z pohledu titulní postavy Primrose.

V centru děje stojí rodina vikáře Dr. Charlese Primrose. Rodina žije v hojnosti díky úspěšné investici hlavy rodiny. V předvečer svatby nejstaršího syna George s bohatou nevěstou Primrose náhle zkrachuje a jeho zástupce banky ve spěchu opustí město. Svatba je zrušena, nejstarší syn George je nucen rodinu opustit a jít pracovat, aby rodinu uživil v těžkých chvílích. Zbytek rodiny je nucen přestěhovat se do skromnějšího a levnějšího domu na statku, který vlastní Mr. Thornhill se skutečnou pověstí sukničkáře a marnotratníka. V novém prostředí se kolem rodiny neustále točí dva muži: šmejd Thornhill a výstřední, ale chudý Mr. Burchell. Výsledkem je, že Thornhill unese Olivii, jednu z Primrosových dcer, a pomocí fiktivní svatby se pokusí dívku zneuctít. Olivia je zachráněna trochu opožděně, a

když se vrací domů v slzách se svým otcem, najdou dům v plamenech. Na základě obvinění Thornhilla je Primrose spolu s téměř všemi členy rodiny uvržen do vězení pro dlužníky. George také půjde do vězení, ale za to, že vyzval Thornhilla na duel. A místo Olivie bude unesena Sophia, druhá dcera Primrose. Nečekaný Burchellův zásah celou situaci rychle a efektivně napraví. Ukáže se, že výstřední a chudý Mr. Burchell je ve skutečnosti vznešený duchem i jménem Thornhillův bohatý strýc – Sir William Thornhill, který upřímně miluje Sophii, zachrání ji a ožení se s ní. Ukázalo se také, že fiktivní sňatek s Olivíí byl skutečný, takže dívka nebyla zneuctěna. William Thornhill se svým jménem a zárukou osvobodí George a ten se ožení se svou nevěstou, která během odloučení přemohla vůli svého otce ohledně zbídačeného chlapa. K těmto událostem se přidává zpráva o dopadení bezohledného bankovního zástupce Primrose a bohatství rodiny je okamžitě obnoveno.

Hlavní myšlenkou románu je, že jakékoli každodenní problémy a těžkosti lze překonat, pokud budete vytrvale dodržovat vysokou křesťanskou morálku a ctnost.

Pozorné čtení románu odhaluje několik zajímavých paralel. Obraz nejstaršího syna hlavního hrdiny George Primrose je v několika situacích shodný s obrazem Schliemanna v tom, jak popsal sám sebe ve své autobiografii.

V románu jakmile rodina Primrose náhle zkrachuje, nejstarší syn George rodinu opustí a jde do práce. Při jejím hledání se setkává s gaunery, kteří ho okradou. Georgeův původní plán však byl odjet do Ameriky. Kapitán lodi, známý George, mu pomůže a nabídne mu místo pasažéra a z Anglie se George nakonec dostane do Amsterdamu. George stále nemá peníze a kapitán radí mladíkovi, aby si přivydělal výukou angličtiny. Nápad ale nenajde realizaci kvůli tomu, že George neumí nizozemsky a úplně na počátku se nedokáže dohodnout na lekcích. Další irský známý radí Georgovi, aby šel na univerzitu v Lovani, kde, jak slyšel, zná starou řečtinu jen několik lidí a pravděpodobně potřebují vzdělaného mladého muže, který má chuť učit. Ale rektor v Lovani si vystačí s těmi chabými znalostmi starověké řečtiny, navíc nehodlá najímat někoho jiného. Zoufalý George míří do Paříže.

Tyto útrapy jsou velmi podobné Heinrichovým raným letům, kdy kvůli nejasným finančním problémům, které v každé autobiografii popisuje trochu jinak, musel opustit rodný dům a začít si vydělávat. Plán jet do Ameriky je podobný, ale plány se cestou mění a místem příjezdu se stane Amsterdam. Podobu přítele-asistenta kapitána ve Schliemannově autobiografii najdeme u lodního makléře Wendta. Rozdíl je v tom, že George je o něco starší než Schliemann a vzdělanější. Ale na druhou stranu to mohlo Heinricha posílit v důležitosti jeho započatého sebevzdělávání.

Obraz druhé dcery Sophie Primrose: skromná, poslušná, chytrá a krásná spíše svou ctností než fyzicky. Na začátku románu je obraz Sophie velmi podobný tomu, jak Schliemann popisuje malou Minnu Meinke. Nakonec když se všichni dozvědí, že pod maskou chudého a výstředního Burchella se celou dobu skrýval urozený a bohatý sir Thornhill, Sophia dokázala v tomto činu rozeznat ušlechtilost a laskavost. Ona sama se zamilovala a získala si srdce Williama v obou jeho podobách. Na konci románu se Sophia podobá obrazu, který Schliemann namaloval pro svou druhou manželku, také Sophii.

4.3.3.4.2. *Les aventures de Télémaque a Telemachida.*

První zmínka o knize byla v autobiografii v knize *Ithaque, le Peloponnese, Troie*. Ale na rozdíl od francouzské verze, kde *Telemachida* používá ke studiu zjevně pouze ruského jazyka, v *Ilionu* bylo původní dílo nejprve použito ke studiu francouzštiny a poté “ve špatném překladu” pro ruštinu.

François de Salignac de La Mothe-Fénelon, 1651–1715, francouzský filozof a quietista, spisovatel, člen Francouzské akademie věd, arcibiskup z Cambrai. Pro nás je nejzajímavější, že Fenelon jako vychovatel burgundského vévody (vnuka Ludvíka XIV.) prozaicky přeložil *Odysseu*, poté následovalo jeho nejslavnější dílo – prozaický didaktický román *Les aventures de Télémaque*. Fenelon založil děj na starověkém příběhu Odysseova syna Telemacha. Fenelon si vypůjčil z homérských básní, ale přesto si zachoval styl antických autorů a dokázal do svého románu vnést i současné politické a filozofické názory. Fenelonův utopický pohled na strukturu státu učinil jeho román neuvěřitelně populárním ve vzdělané společnosti a samotného autora odpůrcem absolutistické monarchie a osoby Ludvíka XIV.¹⁴⁹

Fenelonův moralizující epický román vypráví o synovi Ulyssa Telemachovi, který se vydává hledat svého otce. Spolu s bohyní Minervou, která na sebe vzala podobu Mentora, se vydávají na námořní cestu. Stejně jako v *Odyssei* se příběh rychle posouvá vpřed několika dobrodružstvími a v důsledku mořské bouře se Telemach a Mentor ocitnou na ostrově Calypso, kam již Ullis zavítal. Telemach se zdržuje na ostrově a převypráví Calypso svá dobrodružství, která se mu stala dříve a která byla speciálně vynechána. Po útěku z ostrova se Telemach ocitá v idylické zemi, které vládne král Idomeneos. Zatímco Telemach pobývá u Idomenea, zdá se mu, že Ullis je mrtvý a je třeba ho hledat v říši mrtvých. Po sestupu do Tartaru se Telemach od svého pradědečka dozvídá, že jeho otec je stále naživu. Po návratu do

¹⁴⁹ Elektronická biblioteka IF RAN (ИФ РАН): Novaja filosofskaja enciklopedija: Fenelon [27.03.2021] - <<https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASH01e1ff0a835920f0c6bae3e1>>; Fundamentalnaja elektronická biblioteka: Russkaja literatura i folklor: Fenelon [27.03.2021] - <<http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/ke7/ke7-9322.htm>>

světa živých se Telemach setkává s Ullisem na Ithace, ale nepoznává ho. Bohyně Minerva sejme masku Mentora a oznámí, že od této chvíle je Telemach hoden královského jména svého otce. A tak se děj posouvá k událostem Homérovy *Odyssey*, kdy se otec a syn společně chystají vyhnat Penelopiny nápadníky.

Přesné datum napsání románu neexistuje. Hned první vydání části románu vyvolalo skandál, protože byl ukraden a publikován bez vědomí autora, ale navzdory tomuto incidentu, nebo možná díky němu, dosáhl velkého úspěchu. Neméně úspěšné byly u čtenářů i následné plné publikace.

Vasilij Kirillovič Trediakovskij, 1703–1768, ruský básník, překladatel a filolog. Narodil se v rodině astrachánského faráře. První vzdělání získal v Astrachani na latinské škole založené katolickými kapucínskými mnichy. Poté Trediakovsky vstoupil na moskevskou slovansko-řecko-latinskou akademii. Vzdělávání zakončil ročním pobytem v Haagu a dalšími třemi lety v Paříži, kde Vasilij Kirillovič dokonale zvládl francouzský jazyk a literaturu. Po návratu do Petrohradu působil jako překladatel na Akademii věd, kde později dosáhl zaslouženého titulu profesora. Nejdůležitější díla Vasilije Kirilloviče jsou: počáteční metrická reforma, kterou pak dokončil Lomonosov; základ ruské sylabotnické versifikace; překlady *Argenis* Johna Barclaye, *Příhod Telemachových Fenelona* a všech 30 svazků *Dějiny starověkých, římských a dějin římských císařů* Charlese Rollina.¹⁵⁰

Akademickou dráhu ale zastínilo několik událostí, které radikálně ovlivnily hodnocení celé Trediakovského vědecké práce. Za prvé: spor¹⁵¹ s Lomonosovem a Sumarokovem. Podstatou konfliktu byla metrická reforma. Do té doby neměla v dějinách ruské literatury taková vědecká polemika obdoby, protože spisovatelé se poprvé obrátili na soud veřejnosti a vedli otevřenou publikační “literární válku”, ve které se Trediakovskij musel obhajovat na dvě fronty najednou. Výsledkem bylo, že Vasilij Kirillovič prohrál, a protože vítězové nejsou souzeni, veškerá kritika reformy metriky dopadne na poraženého. Je ironií, že Lomonosov, opírající se o díla Trediakovského, dokončí reformu, ale zásluhy Vasilije Kirilloviče budou na dlouhou dobu zapomenuty.

Za druhé: komplexní osobnost Trediakovského. Jemu, rodákovi z nešlechtické rodiny, se díky nadané a bystré mysli dostalo velmi dobrého vzdělání doma i v zahraničí, čímž se vyrovnal šlechtě. Plebejský vědec vzbudil nechtěnou pozornost na jedné straně brilantními

¹⁵⁰ PUMPJANSKIJ, K.V. *Istorija ruskoj literatury v 10 tomah*. Moskva, Leningrad: Akademija Nauk SSSR, 1941-1956, Tom III.: Literatura XVIII veka, část 1, 1941, s.215-251.

¹⁵¹ Více informací o tomto literárním sporu viz.: GUKOVSKIJ, G.A. Trediakovskij kak teoretik literatury. *Russkaja literatura XVIII veka: Epoha klasicizma (XVIII vek)* 1964, Vyp. 6., s.43-72; TIMOFEJEV, L.I. *Trediakovskij V.K.: Izbrannije proizvedenija*. Moskva, Leningrad: Sovetskij pisatel, 1963, s.5-52.

překlady a hlubokými znalostmi v oblasti filologie a literatury, na druhé straně položebravou existencí, neboť kromě knih nevladl nic hmotného. Trediakovský navíc během svého života přežil několik požárů, v jejichž důsledku byly jeho knihovny zcela zničeny. Neustálý posměch nad jeho fascinací “archaické” francouzské a ruské literatury, prohra ve sporu s Lomonosovem a Sumarokovem, chudoba,- to vše z něj udělalo personu non grata mezi jeho kolegy v Akademii věd a v kruzích vzdělané společnosti jako celku.

Za třetí: Trediakovský se díky svému prozaickému překladu *Příhod Telemachových* dostal do osobní nemilosti carevny Kateřiny II. Přetisk Trediakovského začal přitahovat pozornost antimonarchistů. Kateřina II., původem Němka, která obsadila ruský trůn v důsledku palácového převratu, potřebovala zabránit možnému politickému vlivu básně.¹⁵² Skutečně napsala do sbírky vnitřních řád Ermitáže vtipné pravidlo, že za špatné chování se mělo za trest naučit pár veršů z *Telemachidy* Trediakovského. Karamzin převyprávěl tuto anekdotu ve svém *Pantheonu ruských autorů*¹⁵³. Po něm bude tento příběh převyprávěn ještě mnohokrát ve vědeckých kruzích a ve společnosti. Ve výsledku se tato nelichotivá anekdota zafixovala se jménem Trediakovského, zopakoval ji nejen Schliemann¹⁵⁴, když při zmínce *Telemachidy*, okamžitě píše, že “překlad je špatný”. Spravedlnost ve vztahu k Trediakovskému se začala obnovovat až ve 20. století.

Překlad *Telemachidy* vlastně není špatný – je spíše revoluční. Trediakovskij bude prodchnut homérskou hrdinskou atmosférou, kterou Fenelon použil v próze, a převedl francouzský román do veršů. Trediakovskij přitom půjde ještě dál a pro zachování vznešeného Homérova stylu, ukrytého podle jeho názoru ve francouzském originále, nabídne nový rytmus, v ruských verších dříve nepoužitý. Vasilij Kirillovič se dlouho zabýval otázkami teorie versifikace a jako první vyvinul a zavedl hexametr do ruského jazyka. A aby se překlad ještě více podobal antickému ideálu, vložil Trediakovskij do textu části hexametru rovnou z Homérových *Iliady*. Až do tohoto bodu byly všechny pokusy o překlad Homérových básní prováděny pouze v próze.

Telemachida byla vydána v roce 1765 a od Radiščeva se jí dostalo zaslouženého uznání. Jeho názor ale bude znamenat velmi málo, protože po vydání *Cesty z Petrohradu do Moskvy* v roce 1790 poslala císařovna Radiščeva do exilu. Trediakovského současníci jeho dílo

¹⁵² PUMPJANSKIJ, K.V. *Istorija ruskoj literatury v 10 tomah*, s.246-248.

¹⁵³ KARAMZIN, Nikolaj Michajlovič. *Panteon rossijskich avtorov*. Moskva: Senatskaja tipografija u Selivanovskogo, 1801-1802, s.40-42 - <<https://www.prlib.ru/item/436375>>

¹⁵⁴ Ale bohužel i autor této diplomové práce. Dříve jsem ve své bakalářské práci, aniž bych hlouběji pochopila situaci a opíraje se o směrodatnou encyklopedii Brockhause a Effrona, odcitovala tuto anekdotu. Nyní jsem však tuto problematiku prostudovala pečlivěji a opravuji chybu, kterou jsem dříve udělala ohledně Vasilije Kirilloviče Trediakovského.

neocenili. Experimentálnímu hexametri se ale bude věnovat další generace spisovatelů, na kterou navážou dva nejslavnější ruské překlady Homérových básní od Gnediče a Žukovského.

Kromě toho v předmluvě k *Telemachidě* zanechal Trediakovský cenné komentáře k překladům *Příhod Telemachových*, podrobně rozebral *Iliadu* a zahrnul také rozbor *Aeneidy* a původního románu Fenelona, vše spojil dohromady a jako by udělal čáru za výzkumy prováděné před ním.

Co si Schliemann z těchto dvou děl vypůjčil?

Tak jako Telemacha doprovází na jeho cestě Athéna (teď se záměrně držím řeckých jmen) v podobě Mentora, tak od jisté chvíle Heinricha doprovází i Štěstěna, která dá první znamení, a dokonce si promluví se Schliemannem na ostrově Texel. Tak jako Telemach na své cestě k cíli, při hledání svého otce, překonává mnoho překážek různého druhu, které hrdinu, někdy na dlouhou dobu, zdrží od sledování hlavního cíle; tak i Heinrich popisuje svůj život,- cíl vykopat Tróju se objevil téměř okamžitě po narození Hrdiny, a pak, jak sám popisuje ve své autobiografii, překonal překážky, které ho brzdily na cestě k cíli: záhadný rodinný bojkot a finanční potíže; v důsledku toho nedostatek vzdělání a následné samovzdělávání Schliemanna v Amsterdamu a poté na Sorbonně; chudoba také potřebovala být napravena, a pak se ukázalo, že Heinricha doprovázelo štěstí a talent v obchodě a využil toho, aby nahromadil dost prostředků na vykopávky v Tróji, Mykénách, Orchomenu, Tírynsu.

Je zajímavé, že Schliemann byl také v Egyptě, a to podle autobiografií několikrát. Pravdou je, že mramorovou ženskou hlavu nalezenou při jednodenních amatérských vykopávkách z neznámé rozbité sochy, nejspíš římskou kopii z nějakého řeckého originálu, odtamtud nelegálně převezenou do Athén, v cestovním deníku popsal určitě ne jinak než jako hlavu Afrodity.

A samozřejmě jako Telemach, který v románu sám napodoboval Apollóna v Egyptě v zajetí, když pásal malý dobytek, četl dlouhé básně a písně a všichni obyčejní lidé obdivovali jeho umění. Schliemann tedy na svých cestách po Egyptě, Sýrii, Kykladách, Malé Asii a při vykopávkách v Tróji četl po večerech z paměti prostému lidu Homéra nebo Korán.

Bernardin de Saint-Pierre, Paul a Virginie. Paul a Virginie je podobenstvím didaktického románu pastoračního charakteru, které vypráví o životě a smrti dvou mladých lidí. Román napsal Jacques-Henri Bernardin de Saint-Pierre a poprvé vyšel v roce 1788 jako součást filozofického pojednání *Études de la nature*.

4.3.3.4.3. *Paul a Virginie*, Bernardin de Saint-Pierre.

Bernardin de Saint-Pierre se narodil v roce 1737 v Le Havru. V dětství byla jeho oblíbenou knihou *Život a zvláštní podivná dobrodružství Robinsona Crusoa, námořníka z Yorku*. Vyučoval u jezuitů v Caen, nakonec získal titul inženýra se specializací na stavbu silnic a mostů. V dospělosti se zúčastnil sedmileté války, působil na Maltě, u dvora Kateřiny II. v Rusku, v Polsku a Německu. V roce 1767 byl Bernardin jmenován inženýrem na Madagaskaru a cestou na nové služební stanoviště strávil nějaký čas kvůli bouři na ostrově Il de France, kam později umístil postavy svého budoucího románu. Zkušenosti, které získal na cestách a za života na obou ostrovech, pak popsal v deníku, jehož materiály poslouží k vydání *Voyage à l'île de France*. Tyto záznamy se budou hodit ještě jednou, když de Saint-Pierre napsal román *Paul a Virginie*. Po vydání měl román okamžitě obrovský úspěch nejen u francouzské veřejnosti, ale v celé Evropě. V roce 1806 byly známy překlady *Paula a Virginie* do angličtiny, italštiny, němčiny, holandštiny a polštiny. Úspěch se mimo jiné projevil obrovským množstvím divadelních her podle příběhu a tím, že nejoblíbenějšími jmény se staly Paul a Virginia, a dokonce tak pojmenoval své děti i sám Bernardin.¹⁵⁵

Obrovský vliv na vznik románu mělo přátelství mezi Bernardinem a Jean-Jacquesem Rousseauem. Je známo, že se setkali v roce 1772 a tato známost nakonec sehrála klíčovou roli při vzniku *Paula a Virginie*.¹⁵⁶ Nebudeme hluboce studovat povahu tohoto přátelství a rozsah Rousseauova vlivu na de Saint-Pierra; Bernardin sám měl jako člověk spíše romantický, sentimentální charakter a jako autor ztělesňuje tehdejší pastorační a didaktické nálady společnosti.

Pro nás je nyní důležitější, že vznik *Paula a Virginie* ovlivnil i Fenelonův didaktický román *Příhody Telemachovy*.¹⁵⁷ Toto do jisté míry vysvětluje zmínku Schliemanna o románu v jeho autobiografii.

Román–podobenství je založeno na dvou postavách, jejichž jména jsou uvedena v názvu. Paul a Virginia jsou oba “parchanti”, společnost odmítla jejich matky, a proto ženy musely opustit Francii a přestěhovali se na koloniální ostrov Il de France. Děti se narodily a vyrůstaly na ostrově, nevěděly absolutně nic o sekulárním životě a spokojily se pouze s osamělým idylickým tropicko-pastoračním životem křesťanů. Aby tuto odloučenost zdůraznil, Bernardin je sice usadil na skutečném geografickém místě, ale rajskou zahradu, kterou autor hrdiny obklopil, i ve skutečném světě, umístil od koloniálního osídlení ostrova maximálně

¹⁵⁵ ŠPLÍCHAL, Josef. *Zapomenutý román Pavel a Virginie a jeho česká recepce*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra české literatury, 2019, s.9-13.

¹⁵⁶ Tamtéž, s.14.

¹⁵⁷ Tamtéž, s.15.

odděleně. Paul a Virginie, připomínající Adama a Evu, žili šťastně vedle sebe, obdělávali zahrady kolem a nakonec dětská náklonnost přerostla v hlubokou vzájemnou lásku. Idylku zničil nečekaný dopis z Francie od aristokratické příbuzné matky Virginie, ve kterém se náhle rozhodla Virginii pozvat k sobě. Záminkou byla předtucha blízké smrti aristokratky a přání, aby se dívka stala dědičkou jejího bohatství. Slib svede matku Virginie a ta pošle svou dceru do Francie. Mladí lidé budou trpět odloučením, a aby se jejich bolest zmírnila, naučí se číst a psát, aby si mohli mezi sebou vyměňovat alespoň dopisy. Musím říct, že předtím oba tyto dovednosti neměli, protože je nepotřebovali, Svaté písmo znali nazpaměť od svých matek. Virginii se život ve Francii nevydařil, navždy zůstala pro společnost vyvrhelkou, proto ji aristokratická příbuzná pošle zpět. Když Virginia téměř dosáhne ostrova, dojde k bouři a loď ztroskotá. Paul, který tragédii sledoval ze břehu, se vrhne do rozbouřeného moře a pokusí se zachránit Virginii, ta však zemře dřív, než ji Paul stihne vytáhnout na břeh. O dva měsíce později Paul zemřel touhou po Virginii.

Pastýřský příběh popisuje idylické postavy a způsob života, který zčásti zničí vnější světský vliv z Francie v osobě aristokratické příbuzné a přírodní katastrofa. Nechybí ale ani autorská kritika, která demonstruje rozpor mezi slovy hlavních postav a jejich činy. Román v sobě spojuje populární tragédii odloučení a smrti, i krásný, téměř edenský ráj a život v této zahradě.

Podívejme se, jaké paralely najdeme v autobiografii Schliemanna s francouzským románem.

Román začíná vyprávěním v první osobě ústy bezejmenného starce s výbornou pamětí, který přímo vyslovuje výklad, přičemž jeho řeč je bohatá na jména a odkazy na starořecké hrdiny. Společně se čtenářem se mentálně vrací v čase, aby vyprávěl tragický a lyrický milostný příběh. Tentýž starý muž, ale mladší, jednou sledoval, jak děti vyrůstají, a učil Paula číst a psát. Postavou je místní podoba Homéra, je starý a slabý, ale jeho mysl je stále stejně bystrá a je připraven kdykoli vyprávět příběh Paula a Virginie.

Dále všechny scény, které popisují dětství a dospívání Paula a Virginie, stejně jako zranění a odhalení jejich vzájemné lásky, celý tento pastorační příběh je podle mého názoru základem dětského přátelství a lyrické lásky mezi Heinrichem a Minnou Meinke.

V dalším okamžiku, kdy byl Paul obzvláště smutný z odloučení od Virginie, jde si pohovořit za bezejmenným staříkem. Paul oznámí, že má v úmyslu odplout do Francie, aby se připojil k armádě a byl tak blíž své milované. Stařec ho od tohoto nápadu odradí, ale pak Paul nabídne nový nápad s hledáním patrona. Tuto šablonu s povinnou cestou přes moře za štěstím a povinným patronem za sebou Schliemann vnese do své autobiografie. Lodní makléř

Wendt se v každé autobiografii objevuje s jinými detaily, ale vždy plní funkci jakési “kmoťičky”: nečekaně se objeví v nejdůležitější chvíli na začátku příběhu, a když je přesvědčen, že hrdina je zachráněn, zmizí a už se neobjeví.

Dále romantický a naivní obraz Paula Schliemann, popisující sám sebe ve své autobiografii, se v jistém smyslu spojuje s Paulem. Rozdíl je v tom, že v románu právě Virginia odešla za svým dědictvím, zatímco ve Schliemannově životě to byl on, kdo byl nucen odejít a rozloučit se s Minnou. A přesto, že se Schliemann ve svých autobiografiích, skoro jako Paul, znovu učí číst a psát, s Minnou bohužel neudrhuje kontakt. Velmi brzy ale zbohatne, přestane být nikým, zorganizuje si život a napíše první dopis Minně, ve kterém ji okamžitě požádá o ruku. Odpověď na dopis udělá tragickou tečku za touto láskou: Minna nezemře jako Virginie; ale Heinrichovy sny a naděje, které – jak sám tvrdí – nesl, pečoval a opatroval celých 16 let, zemřou. Podrobný popis zlomeného srdce zabere skoro stránku¹⁵⁸. Teprve nyní je známo, že o rok později Schliemann znovu nabídl ruku a srdce další dívce – Sophii Hecker. V autobiografiích tato informace samozřejmě není.

Schliemann se znovu vrátil k románu *Paul and Virginia* v letech 1855-56, kdy začal studovat novo- a starořečtinu. Pomocí francouzského originálu si přečte řecký román bez slovníku a rychle a poměrně snadno si tak doplní slovní zásobu.

Kupodivu ale z románu sira Waltera Scotta *Ivanhoe*, klasiky dobrodružné literatury, novogotického románu, který vyšel v roce 1819 a okamžitě získal obrovský čtenářský úspěch, Schliemann nic explicitního nevzal. Dokonce i spojení s hlavním hrdinou se zdá nepravděpodobné, protože Heinrich Minnu “nedobyl” a dvě známé manželky dostal Schliemann za zcela jiných okolností a ve své autobiografii z *Ilionu* to vůbec nepopisuje.

4.3.3.5. Ruské období.

Celé dlouhé ruské období zahrnuje dobu od ledna 1846 do 9. ledna 1869. Celé toto 23leté období jsem prostudovala ve své bakalářské práci. Proto si nyní dovoluji shrnout podrobnosti a objasnit pouze to, co o sobě Schliemann napsal v *Ilionu*.

Ruská léta v rámci uvažované autobiografie zabírají necelých sedm stran¹⁵⁹. Vše začíná krátkou zprávou, že Schliemann byl poslán do Ruské říše jako firemní agent Schröderů. Následuje téměř na celou stránku popis zármutku způsobeného Minniným sňatkem. Ale jak jsme se již touto otázkou zabývali o něco dříve, jde o nadsázku.

¹⁵⁸ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.11-12.

¹⁵⁹ Tamtéž, p.11-18.

Schliemann píše, že jeho roční práce byla tak úspěšná, že byl zapsán do cechu. Důraz je kladen na to, že Schliemann pracoval dobře a za to byl odměněn vstupem do cechu – není tomu tak. Během roku stráveného v nové zemi sebral Heinrich odvahu a udělal vše pro to, aby se oddělil od Schröderů a začal samostatně podnikat. 15. února 1847 Schliemann oficiálně obdržel občanství v Ruské říši, a aby mohl obchodovat a neporušovat zákony, musel být registrován v cechu. Nejde tedy o povzbuzení, ale o účelový Schliemannův čin.

Dále ve své autobiografii Schliemann, pominouc všechny podrobnosti obecně, přistoupil ke zprávě o smrti svého bratra:

Not having heard of my brother, Louis Schliemann, who in the beginning of 1849 had emigrated to California, I went thither in the spring of 1850, and found that he was dead. Happening, therefore, to be in California when, on the 4th of July, 1850, it was made a State, and all those then resident in the country became by that very fact naturalized Americans, I joyfully embraced the opportunity of becoming a citizen of the United States.¹⁶⁰

Schliemann v roce 1850 nikam neemigroval a zůstal občanem Ruské říše až do roku 1869. O smrti svého bratra se dozvěděl z dopisu i výstřižku z novin, který mu byl zaslán. Rozhodnutí odjet do Ameriky bylo s největší pravděpodobností způsobeno zájmem o návštěvu Nového světa a zpoždění v Sacramentu – účasti na Zlaté horečce. Schliemann se také oficiálně stal americkým občanem později, v roce 1869.

Po návratu do Ruska Schliemann zcela vynechal svůj sňatek. Kateřina Lyžina v jeho autobiografii vůbec neexistuje. Existenci jisté ženy, od níž má Schliemann tři děti s ruskými jmény, lze jen tušit z informací v poznámce pod čarou na samém konci úvodu. Naprostá absence jakýchkoli osobních informací o Kateřině, což je mimochodem pro Schliemanna extrémně netypické, zdůrazňuje zejména obtížný vztah mezi manžely, protože ve skutečnosti se Heinrich s Kateřinou nikdy nerozvedl a zároveň byl ženatý se Sophií, s níž měl ještě další dvě děti.

Zmínka o jistém Juščenkovi, do jehož osudu se Schliemann tolik zavázal, je čiré vychloubání.

Další „*Božská prozřetelnost*”¹⁶¹ zachránila Schliemanna tentokrát před úplným ožebračením. Důraz je kladen na šťastnou náhodu. Ale přesto šlo ve skutečnosti o nelegální přepravu zboží přes blokováné hranice během krymské války. Tyto události Schliemann popisuje nikoli jako svůj osobní podnik, jímž ale byl, ale jako svou zprostředkovatelskou práci pro Schröderovy.

¹⁶⁰ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.12.

¹⁶¹ Tamtéž, p.12.

Teprve ale až nyní obchodoval a přepravoval Schliemann pod svým jménem. Od Schröderů nakupoval pouze ve velkém a pak je sám prodával.

Scéna s požárem ve skladech v Memelu je velmi barvitá s mnoha detaily, s krásným prorockým citátem, a dokonce přímou řečí. Požár v Memelu je svým provedením velmi podobný ranému popisu ztroskotání lodi “Dorothea”, pouze vodní přírodní živel je nahrazen ohněm a sám Schliemann opět uvádí narážku na trójský oheň. A vůbec – v rámci Schliemannových autobiografií si myslím, že o požárech a ztroskotání se dá mluvit jako o autobiografických toposech.

Následuje třetí část popisující Schliemannovu metodiku učení jazyků, která se tentokrát dotkne řečtiny a latiny. Schliemannova věta, že se “*dva roky zabýval výhradně literaturou starověkého Řecka*”¹⁶² přitahuje pozornost. Pokud měl Schliemann tímto slovním spojením na mysli čtení, opakované čtení a biflování pasáží Homéra, pak nelze říci, že jde o úplnou lež. Ale co by zde nemělo být naznačeno, je Schliemannův čistý vědecký zájem, nebo alespoň Heinrichův horlivý filistinský zájem o starověké autory. Schliemann fascinuje a mate čtenáře tím, že popisuje svou metodologii studia starověkých jazyků, a ukazuje, jak a kde si můžete usnadnit život – místo učit se nazpaměť gramatická pravidla a konstrukce se můžete s potěšením a minimem chyb učit od klasických autorů. Všechno je tak, ale za vysvětlením osobních vyučovacích metod, za velkými jmény učených přátel a patetickými útoky směrem k systematickému školnímu a univerzitnímu vzdělávání se Schliemann snaží skrýt, že řečtina i latina, které studoval v období 1856–1858, byly jeho koníčkem.

Ve zmíněných skutečných, nikoliv autobiografických dvou letech Schliemann nijak nepřemýšlel a s největší pravděpodobností skutečně nic nevěděl o Tróji. Na konci Krymské války Schliemann nadále aktivně obchodoval, neustále jezdil na veletrhy v Rusku a Evropě, uzavíral nové obchody a rozšiřoval své podnikání. V roce 1856 navíc začal spor se Solovjovem – v oficiálních zdrojích bude soudní proces trvat od 1857 do 1861. Kromě toho měl Schliemann v tomto období mnoho nevyřešených problémů s Kateřinou: “uteče” z Petrohradu na dlouho do služebních cest, nepodílí se na životě manželky a malých dětí a veškerý svůj volný čas věnuje studiu stále nových a nových cizích jazyků.¹⁶³

Dále ve své autobiografii Schliemann schematicky a pod rouškou své touhy opustit obchodování poskytuje informace o své cestě do Egypta, Sýrie a na Kyklady a o studiu

¹⁶² SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.14-16.

¹⁶³ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.64-84.

arabštiny. Také “*rychle*” řeší soudní spor se Solovjovem, jako by ve skutečnosti netrval pět let.¹⁶⁴

V rámci této autobiografie se cesta přes Blízký východ a Kyklady stává dalším milníkem na Schliemannově cestě k objevení Tróje. Nemoc a soudní spor ale přinutí Heinricha vrátit se k obchodování. Schliemann přidá krátký popis novinek a trhů, kde se mu opět neuvěřitelně daří.

Heaven continued to bless all my mercantile undertakings in a wonderful manner, so that at the end of 1863 I found myself in possession of a fortune such as my ambition had never ventured to aspire to. But in the midst of the bustle of business I never forgot Troy, or the agreement I had made with my father and Minna in 1830 to excavate it. I loved money indeed, but solely as the means of realizing this great idea of my life.¹⁶⁵

To je vlastně krédo nejen celé autobiografie, ale Schliemann tím chce přesvědčit sebe i všechny, kdo budou o něm či o starobylém městě hledat informace: Trója je jeho osud. Ale než se hrdina zcela poddá vůli osudu, chce si ještě chvíli naposledy hrát. To je zákon žánru – hrdina musí strávit trochu víc času, aby se konečně smířil s tím, co mu bylo souzeno, pořádně se rozloučil, nebo konečně udělat to, co neustále na neurčito odkládal.

But before devoting myself entirely to archaeology, and to the realization of the dream of my life, I wished to see a little more of the world.¹⁶⁶

Schliemann tedy svou cestu kolem světa prezentuje ve stejném duchu jako “poslední přání” a poté je připraven naplno se věnovat Tróji. Heinrich se mimochodem zmiňuje o své první publikaci a nakonec “*in the spring of 1866 settled down in Paris to study archaeology*”¹⁶⁷. Jen já musím znovu zasáhnout: Schliemann na Sorbonně, kterou tu vůbec nezmiňuje, studoval hlavně literaturu, trochu filozofie a jen jeden předmět se týkal egyptské archeologie.

4.3.3.6. Na cestě do Tróji.

Schliemann se vydal na cestu do Tróji a v jeho autobiografii příběh zabírá celý druhý paragraf s nadpisem “*První návštěvy Ithaky, Peloponésu a Tróje: 1869, 1870*”. Heinrich zvolí cestu zajižďkou a před příjezdem do Bunarbashi nejprve navštíví mnoho starověkých míst v Evropě a Malé Asii. Schliemann se obšírně pomocí citací z Homera a měření teploty vody v

¹⁶⁴ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.16-17.

¹⁶⁵ Tamtéž, p.17.

¹⁶⁶ Tamtéž, p.18.

¹⁶⁷ Tamtéž, p.18.

místních zdrojích snaží vysvětlit, proč je Burnarbashi chybné místo. A pak obrátí svou pozornost k Novému Ilionu Strabóna. Schliemann doslovně vyjmenovává předchozích hledačů Tróji a nedává si tu práci s podrobnějším pochopením teorií a děl svých předchůdců, ale okamžitě přistupuje k aktivní činnosti:

I at once decided to commence excavations here, and announced this intention in the work *Ithnque, le Peloponnese et Troie*, which I published at the end of 1868. Having sent a copy of this work, together with a dissertation in ancient Greek, to the University of Rostock, that learned body honoured me with the diploma of Doctor of Philosophy.¹⁶⁸

Podotýkám, že Schliemanna k tak sebevědomým činům nepřiměla náhoda shody citátů antických autorů i současné oblasti, ale pečlivá archeologická práce Franka Calverta, o které se zde jen tak mimochodem zmiňuje Schliemann. Potom slovem “*disertace*” Schliemann rozumí překlad autobiografie celkově převzatý ze zmíněné knihy, jejíž překlad z latiny jsem umístila do přílohy č.1. této práce. Traill¹⁶⁹ navíc našel důkazy, že řecká “*disertace*” vykazuje špatnou znalost řeckého jazyka jejího autora a že Schliemann záměrně uvádí čtenáře v omyl, když slovo “*disertace*” používá pro obyčejnou životopisnou poznámku. Přesto se Schliemann 12. března 1869 s pomocí svého příbuzného Adolfa Schliemanna uchází na univerzitě v Rostocku o titul doktora filozofie.

A nyní, když už byl Schliemann tak blízko Hisarliku, kde byla ukryta Trója, “*okolnosti*” přinutily Schliemanna opustit Malou Asii a strávit celý rok 1869 v USA. Teprve v roce 1870 se Schliemann mohl vrátit a zahájit vykopávky v Hisarliku. Schliemannova obvykle příliš informačně bohatá období jsou přetížena jmény měst, bouřlivými obchodními záležitostmi, vychloubáním se zisky a vším ostatním, ale zrovna tady Heinrich nekomentuje, co dělal po celý rok v Americe. Protože ve skutečnosti si pomocí mezer v americkém právu koupil občanství a rozvod, což nebylo platné ani v Evropě, ani v Rusku. A protože věděl o ošklivosti těchto činů, Schliemann prozíravě mlčel. Dokonce vypustil z roku 1869 z názvu odstavce. Ale usilovně dál mluví o vykopávkách v Hisarliku. Tím se končí druhý paragraf, stejně jako autobiografie samotná, protože jak jsem psala výše, dál bude následovat více či méně podrobný popis postupu vykopávek, a to už s biografií nemá moc společného – tohle je podrobný deník období vykopávek.

Ve druhém paragrafu přijde předvrchol – Schliemann konečně dorazí na kopec a začne si uskutečňovat dětský sen či vykopávky, ale k plnohodnotné katarzi dojde až koncem pátého

¹⁶⁸ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.20.

¹⁶⁹ TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*, p.64-65.

paragrafu¹⁷⁰, kde Schliemann popíše, jak se svou druhou manželkou Sophií údajně našli takzvaný Priamův poklad.

4.3.4. Obraz autora, hlavních a vedlejších postav.

Schliemann je hlavní a absolutní hrdina – všichni ostatní jen zdůrazňují jeho prvenství a jsou trochu pozadu. Není jediná vedlejší postava, která by stála vedle Schliemanna.

Postavy z dětských pověstí jsou všechny stejně pohádkově kouzelné, ale malý Heinrich nikdy neměl šanci nikoho potkat. Těmito pohádkami pro děti zastíní a lehce zdůrazní svůj údajně raný zájem o archeologii, literaturu a skutečné archeologické vykopávky, aby posílil motiv Osudu, který tu a tam nahlíží mezi řádky. Ve výsledku, když se postava Osudu začne v textu otevřeně objevovat, její role nevypadá tak přemrštěně, čtenář je na ni připraven. Vidím tady dvě možnosti: buď je to šťastná náhoda, kdy autor nechtěně napsal na první pohled hlouposti, které se nakonec proměnily v úžasnou a logickou autobiografii; nebo šlo o promyšlenou narážku na dvojí svět postav v Iliadě, jakousi hru se skleněnými perlami, ze které Schliemann vyšel na dlouho jako vítěz.

O Schliemannově zálibě přidávat do svých autobiografií velká jména konzulů, politiků a vědců již bylo řečeno mnoho. Častěji se jedná o záměrnou nadsázku. Pokud jde o uvedení skutečných lidí jako postav do autobiografie, zde Schliemann stejně často uvádí určitou přemíru informací. Poznámky pod čarou obsahují mnoho podrobností: data narození, úmrtí, věk, povolání, s kým je osoba vdaná a kde nyní žije.

V tomto ohledu jsou v autobiografii dvě polární postavy: Minna Mainke, o které je známo až nepřiměřeně velké množství osobních informací, a Kateřina Lyžina, o níž není nic než ubohý přízračný náznak v poznámce pod čarou, že v osudu Schliemanna byla nějaká žena, která mu porodila první tři děti.

Dále chci poznamenat, že velká část postav má ve svém jádru skutečný prototyp, ale když je Schliemann zahrnuje do autobiografie, přepisuje skutečného člověka na postavu plně odpovídající jeho vlastním cílům a představám o sobě. Ve větší či menší míře, ale naprosto všechny postavy této autobiografie byly změněny, a to od nejmenších hrdinů, jako je bezejmenný Žid nebo hrdina profesora Muralta¹⁷¹, vytvořený ze dvou skutečných lidí, až po ty nejdůležitější – Heinricha Schliemanna. Mimochodem skutečný Eduard Muralt (1808-1895), k němuž Schliemann skutečně chodil na hodiny latiny, byl přítelem rodiny Lyžinových. Protože ale Schliemann v této autobiografii sleduje mimo jiné cíl zcela vyloučit ze svého

¹⁷⁰ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.40-43.

¹⁷¹ MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*, s.68.

života, byť na papíře, jakoukoli zmínku o Lyžinových, přepisuje i profesora Muralta tak, jak to potřebuje. Přidejme také Schliemannovu vášeň pro numismatiku, kterou s největší pravděpodobností převzal od profesora Muralta, jednoho ze zakladatelů Petrohradské Společnosti pro archeologii a numismatiku.

A ještě jeden detail, který je poněkud zarážející, je vykreslení všech postav. Kromě Schliemanna spolu nejsou nijak spojeny a každá se objevuje pouze ve své vlastní geografické a někdy i časové rovině. Všechny oddělují jasné úseky Schliemannova života.

A co je nejdůležitější, v této konkrétní autobiografii postava nejen Osudu, který má tentokrát dokonce i vlastní hlas, ale i Homera – vystupují zřetelněji, se spoustou parafrází a narážek, hlavního hrdinu vedou a neviditelně podporují, až si Heinrich konečně splnil dětský sen a otevřel Tróju celému světu.

4.3.5. Umělecké detaily textu.

Přemíra jmen vedlejších postav, ale ještě větší přemíra informací v poznámkách pod čarou o těchto lidech čtenáře unavují a doslova od samého začátku autobiografie rozptylují čtenářovu pozornost.

Hodně cen a peněz, ale co je překvapivé, není tam ve srovnání s jinými autobiografiemi tolik dat na takové množství uměleckého textu.

Vyznění textu předstírá hovorovou autobiografii, ale nejsou zde žádná opakování charakteristická pro živou autobiografii. Někdy je text záměrně obrazný, někdy až příliš suchý, všim prniká autorova póza. Vyprávění na sebe strhává pozornost svou strukturou, promyšlenou do nejmenších detailů.

Všechny dětské pověsti a pohádky jsou koncipovány tak, aby vytvořily pestrý horizont a krajinu dějin, přidaly naivní barvy a doteky Heinrichovu ranému dětství, o kterém si sám autor zdánlivě nic nepamatuje. A zároveň je Schliemann využívá jako základ pro budování hoaxy o konjugaci jeho osobnosti a Tróji. A ještě jeden zajímavý detail: kosmopolita – Schliemann kolem své osoby – malého naivního pruského kluka z vnitrozemí – propojil pohádky a legendy různých zemí a národů.

Zřejmě stejné cíle sledoval Schliemann, když představil příběh krejčího Wellerta, který připomíná pruskou narážku na Homera. Jednoho dne se negramotný Wellert rozhodl zjistit, kam čápi létají zimovat. K tomu přivázal na nohu jednoho z ptáků lístek s prosbou, kterou napsal jistý kostelník Prange. Na jaře se pták vrátil s odpovědí v němčině:

Schwerin Mecklenburg ist uns nich bekannt,
Das Land wo sich der Storch befand
Nennt sich Sankt Johannes-Land.¹⁷²

Ostrov svatého Jana skutečně existuje – je to ostrov Zabargad ve Foul Bay v Rudém moři v Egyptě. Na ostrově hnízdí mnoho druhů ptáků, jsou zde i vzácné korálové útesy a nyní je ostrov součástí chráněné národní rezervace Gabal Elba. Ostrov byl zmíněn Pliniem v *Přírodopisu* v knize XXXV, kapitola XXII¹⁷³, jako důl a místo těžby topazu, a ve starověku se proto ostrov sv. Jana nazýval “Topaz v Rudém moři”. Schliemann se v žádné ze svých autobiografií nezmiňuje, zda četl Plinia, ale osobně mám podezření, že Heinrich o něčem takovém slyšel nebo četl, a proto přidal do svého dětství barvitý detail, aniž by v poznámce uvedl zdroj nebo jinou informaci.

Naplno projevuje v autobiografii z *Iliionu* typický Schliemannův topos přírodních katastrof, které se staly přímo hlavnímu hrdinovi. Mezi tyto topoi patří: ztroskotání lodi Dorothea (což připomíná příběh o Odysseovi plujícím mezi Skyllou a Charybdou) a tři požáry, ke kterým došlo v San Franciscu (Schliemann tam ve skutečnosti nebyl¹⁷⁴), Memel (zázračné spasení před zkázou a následně ještě větší obohacení díky ohni) a Homérova Trója (právě to byly stopy velkého požáru, které Schliemann hledal v prvních letech při vykopávkách na Hisarliku, aby prokázal určitou archeologickou vrstvu jako starověké město). Před úplným rozvinutím tohoto osobního toposu prošel Schliemann velkou spisovatelskou prací skrz osobní dopisy a deníky a prepisováním článků a různých textů z novin, brožur, časopisů a možná i knih. Výchozím bodem tohoto procesu lze nazvat dopis sestrám, kde Heinrich poprvé popisuje ztroskotání “Dorothee”.

Když mluvil o požáru v Memelu, Schliemann si dovolil pro tento příběh až dvě přímé řeči. Heinrich drama eskaluje tím, že nejprve dovolí jistému panu Meyerovi a poté nejmenovanému řediteli firmy Meyer pronést pár slov, aby zdůraznil tragédii a pak neuvěřitelné štěstí, které potkalo Schliemanna a jeho zboží. Neustálé zmínky o firmě Meyer a jejích zaměstnancích Schliemann spojuje s tím, že požár začal v jejich skladech, a text vypadá, jako by se Heinrich mezi řádky snažil obvinít Meyerovy ze žhářství.

¹⁷² SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.5.

¹⁷³ <<https://archive.org/details/naturalhistory09plinuoft/page/290/mode/2up?view=theater>>

¹⁷⁴ Ve skutečnosti došlo k několika požárům a podle mého názoru při porovnání dat Heinrichových časových linií, Schliemann nebyl přítomen ani u jediného. Thanos a Arentzen zase našli, kde mohl Schliemann číst a opisovat různé podrobnosti o požáru a pak zpětně začlenit zápletku do své autobiografie: THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*, 84-94.

Pokud jde o prorocký citát, který Schliemann uvádí, toto je další prvek určený k ozdobení textu a zdůraznění dobrodružného a zázračného motivu požáru v Memelu:

Vultus fortunae variatur imagine lunae,
Crescit decrescit, constans persistere nescit¹⁷⁵

Panuje názor¹⁷⁶, že se jedná o latinskou parafrázi řeckého verše ze Sofokla, sbírka *Tragoediae*, fragment 506(871)¹⁷⁷ – jsou to fragmenty dochované bez názvů dramát. Myslím, že ve skutečnosti takový nápis neexistoval. A sám Schliemann chtěl ještě jednou zdůraznit svou všestrannou znalost jazyků a starověké literatury a přílišnou dramatičnost toho, co se stalo.

Sečteno a podtrženo, oba autobiografické paragrafy úvodu jsou prodchnuty odvážným duchem sentimentálního romantického ducha ve stylu Peera Gynta. Jako první si toho všimli profesori Joachim Wohleben a William Calder III.¹⁷⁸ a naprosto souhlasím s jejich názorem v tom, jak je Schliemann arogantně hrdý na to, že bez systematického školního a univerzitního vzdělání se sám vše naučil v praxi, jeho model chování se velmi podobá hlavní postavě hry Henrika Ibsena.

4. DĚJSTVÍ - PÝCHA

[...]

VON EBERKOPF

Stát sám sebou. Vy zříté život úplně a cele,

jak patří se na myslitele.

Vy, že jste nikdy nestudoval?

PEER GYNT

Jak už jsem dříve řekl vám,

naučil jsem se všemu sám.

Nač hltat knihy, spíš bych řekl,

že máme z nich mít užitek –¹⁷⁹

[...]

¹⁷⁵ SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*, p.13.

¹⁷⁶ CALDER III, William. An Unpublished Latin “Vita”. *The Classical World* 1974, Mar., Vol. 67, №5, p.272.

¹⁷⁷ SOPHOCLES. *Tragoediae*, <http://lib.ru/POEEAST/SOFOKL/sofokl3_9.txt>.

¹⁷⁸ CALDER III, William. Schliemann on Schliemann: a Study in the Use of Sources, *Greek, Roman and Byzantie Studies* 1972, № 13, pp.352-353.

¹⁷⁹ IBSEN, Henrik. *Peer Gynt*, s.104,

<https://www.ndm.cz/userfiles/archiv_priloh/divadelni-archiv/programy/2017-2018/peer-gynt-text-1515399361.pdf>.

PEER GYNT

Pravda, jsem Nor sice,
však světoobčan zároveň,
vždyť za svou skvělou úroveň
především vděčím Americe.
Police mám zas plné knih
autorů nejmladších škol německých,
vesty jsem získal ve Francii,
též eleganci, snad i vtip.
Dík Anglii se vyznám líp
v prospěchu, který nepomíjí.
Když na to přijde, umím být
i trpělivý jako Žid,
či jako Ital lenošit. –
Jednou jsem zachránil si koži,
právě díky švýcarskému noži.¹⁸⁰

4.4. Souhrn.

Schliemann nenapsal tuto konkrétní autobiografii od nuly, použil dříve publikovaný text z *Ithaky* a svou deníkovou verzi. Na základě tohoto materiálu rozšířil na žádost fanoušků, přátel a vydavatelů autobiografii z *Ilionu*. Jako vždy se Schliemann pustil do práce s nadšením a plným nasazením.

Autobiografie obsahuje příběh o nalezení Tróji a velmi důsledně se zaměřuje na dosažení dětského snu. Kompozice je skvěle postavena na snu o Tróji – autobiografie důsledně přesvědčuje čtenáře o tom, že se Schliemann narodil proto, aby našel a odkryl Tróju. To je osud hlavního hrdiny a všechno, co Heinrich vykonal a podnikl, se řídilo tímto cílem a a napomáhalo pouze jeho naplnění.

Přetížení textu osobními informacemi, mini příběhy, legendami, velkými jmény a vedlejšími informacemi o lidech čtenáře unavuje a rozptyluje jeho pozornost. Na druhou stranu Schliemann podává spoustu informací o sobě a lidech, se kterými ho život svedl dohromady. Ale kvantita neznamená vždy kvalitu, a proto je třeba každé jméno, každou událost, každou poznámku kontrolovat. Zejména kvůli tomu začíná trpět kritické myšlení a existuje nebezpečí, že se změní v otevřené rozhořčení vůči Schliemannovi.

¹⁸⁰ IBSEN, Henrik. *Peer Gynt*, s.106,
<https://www.ndm.cz/userfiles/archiv_priloh/divadelni-archiv/programy/2017-2018/peer-gynt-text-1515399361.pdf>.

Hlavním a absolutním hrdinou autobiografie je Heinrich Schliemann. V tomto textu jsou nejzřetelněji znázorněny Schliemannovy standardní motivy, které lze bezpečně nazvat topoj: ztroskotání lodi Dorothea, požáry v Sacramentu, Memelu a Homérova Trója. Některé epizody biografie nesou živý otisk *Odyssey* a *Telemachidy*, a dokonce i Schliemann je tak někdy jako hlavní postava v souladu se starověkými řeckými hrdiny, jak je to jen možné. V této autobiografii se výrazněji projevuje i zásah božských a nadpřirozených sil, k hlavní postavě osobně promluví dokonce i Štěstěna. Navzdory skutečnosti, že je víra pro Schliemanna důležitá a že se tu a tam obrací k Bohu, ale i k Fortuně, ve skutečnosti věří pouze ve svou vlastní sílu, ve svou tvrdou práci a pevný charakter.

Konečně nejen autobiografie zařazená v úvodu, ale celá kniha *Ilion* je pomníkem Schliemannovi samotnému. Stejně jako se v dávných dobách zvěčňovali v mramoru na stejné úrovni jako bohové vynikající sportovci, básníci, politici a hrdinové, tak se Heinrich Schliemann zvěčnil knihou.

Kapitola 5. Autobiografie po redakci Sophií Schliemannové.

5.1. Obecná charakteristika textu.

*Heinrich Schliemann: Autobiografie*¹⁸¹ – kniha představuje poslední ze Schliemannových “osobních” autobiografií. Jako samostatná kniha vyšla posmrtně v roce 1892 v nakladatelství Brockhaus pod vedením Heinrichovy druhé manželky Sophie. Jazykem knihy je němčina, objem textu je sto stran. Kromě hlavního textu má kniha předmluvu od Sophie, obsah, jedenáct ilustrací a seznam Schliemannových německých publikací o archeologii ve starověkých řeckých městech a místech.

Autobiografie je rozdělena do sedmi kapitol, přičemž od druhé do šesté kapitoly je zaměřena na Schliemannovy archeologické vykopávky, skutečných biografických údajů je v nich velmi málo. Poslední kapitola shrnuje Schliemannův život.

Autobiografie je novinářská a na některých místech spíše populární a zábavná. O vědecké hodnotě knihy lze podle mého názoru hovořit s nadsázkou, neboť podle již dřívějších zkušeností se Schliemannovými autobiografiemi je třeba fakta popsaná v biografii znovu ověřovat. Pokud jde o kapitoly věnované vykopávkám, informace uvedené v knize přebíral a zpracovával Schliemann, poté i redaktoři, z vlastních osobních deníků, o nichž je známo, že byly vedeny jako podvojný účetnictví – ne všechny nálezy byly zaznamenány v “denících”, některé byly speciálně duplikovány, všechny záznamy byly provedeny zpětně. Schliemann navíc dlouho nezaznamenával, v jaké hloubce nebo v jaké archeologické vrstvě nacházel předměty, což maximálně ztěžovalo atribuci předmětů nejen jemu a jeho kolegům, ale i všem následujícím vědcům.

Schliemann navíc kopal nesystematicky, křečovitě a na více místech zároveň. Multitasking není zlovyk, ale i když si Schliemann nechal pomoci a delegoval část práce na vedení toho či onoho místa vykopávek, jeho pozornost byla stále rozptýlena. To ve spojení se systémem zpětného pořizování záznamů nakonec vedlo ke ztrátě podrobností o vykopávkách, protože na ně jednoduše zapomněl jak sám Heinrich, tak jeho kolegové.

Rovněž Schliemannova argumentace, která měla dokazovat polohu toho či onoho starověkého města, které vykopával, již v době prvních zpráv vyvolala ve vědeckém světě rozhořčení a kontroverze. O Schliemannově slepé víře v Homérovy hexametry již bylo napsáno mnoho, tato problematika byla prostudována – ano, Schliemann použil extrémně

¹⁸¹ <https://archive.org/details/heinrichschliema00schl_1/page/n5/mode/2up>.

pohyblivý zdroj a přidal se k hrstce vědců s krajně nepopulárním názorem a k překvapení všech neprohrál.

5.2. Historický a biografický kontext.

Heinrich Schliemann zemřel 26. prosince 1890 v Neapoli, 4. ledna 1891 byl pohřben v Athénách na prvním městském hřbitově. Podle poslední verze závěti¹⁸², kterou Heinrich pořídil 10. ledna 1889, rozdělil Schliemann svůj majetek mezi dvě manželky a čtyři děti. Starší Sergej dostal dva domy v Paříži a 50 tisíc franků. Naděžda dostala jeden dům v Paříži, jeden dům v Indianapolis a 50 000 franků. Kateřina obdržela částku 100 tisíc franků.

Andromacha a Agamemnon dostali zbytek amerického a pařížského majetku a až do dosažení plnoletosti dostávali každý rok částku sedm tisíc franků. Sophia obdržela athénské sídlo *Iliou Melathron* spolu se zahradami, knihovnou a uměleckými sbírkami a všemi zbývajících penězi, se kterými však podle podmínek závěti a dalších dříve vypracovaných dokumentů, nemohla disponovat samostatně, ale prostřednictvím zprostředkovatelů předepsaných v dokumentech.

V době vydání německé autobiografie bylo Sophii Schliemannové 41 let, nadále vydávala peníze na vykopávky Tróje a podporovala práci Wilhelma Dörpfelda, i když sama se již na vykopávkách přímo nepodílela. Většinu sbírky starožitností paní Schliemannová následně předala do Národního archeologického muzea v Athénách. Na počátku 20. století utratila Sophia Schliemannová velké sumy peněz na založení prvního tuberkulózního špitálu v Řecku “Σωτηρία/Spasení”. Dnes je špitál součástí moderní nemocnice, ve které je také malé muzeum na počest filantropky Sophie Schliemannové. V roce 1926 paní Schliemannová prodala sídlo *Iliou Melathron* řecké vládě a budova na začátku sloužila jako soud a poté se proměnila v numismatické muzeum.¹⁸³

Jak bylo napsáno přímo v úvodním projevu, návrh na opětovné vydání *Autobiografie* přišel jen pár týdnů po Heinrichově smrti. Úpravu v němčině provedli pánové F. A. Brockhaus a Dr. Alfred Brückner. Sophii Schliemannové tak s největší pravděpodobností nakonec stačilo jen přečíst hotovou verzi, podepsat potřebné dokumenty, zaplatit některé související výdaje a následně obdržet dlužný poplatek po prodeji nákladu. *Autobiografie*, která vyšla dva roky po smrti Heinricha Schliemanna, je ve skutečnosti běžným příkladem toho, jak dědici a

¹⁸² LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*, 69-71.

¹⁸³ GAZI, Andromache. Ο κύριος Σλήμαν δεν είναι εδώ: Μια νεανική ματιά στο Ιλίου Μέλαθρον 2011, International Scientific Electronic Journal, Issue 6, pp.42-63 - <https://www.academia.edu/4641626/%CE%9F_%CE%BA%CF%8D%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82_%CE%A3%CE%BB%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CE%BD_%CE%B4%CE%B5%CE%BD_%CE%B5%CE%AF%CE%BD%CE%B1%CE%B9_%CE%B5%CE%B4%CF%8E>

vydavatelé chtějí vydělat peníze na jménu slavné a nedávno zesnulé osoby, dokud je v povědomí lidí.

Globálně svět počátku 90. let 19. století prožívá období, které se v historii a umění běžně nazývá Krásná éra/La Belle Époque. Trvá relativní mír a ekonomická stabilita ve vyspělých zemích Evropy a Ameriky, k vojenským konfliktům a katastrofám dochází jen okrajově. V polovině 90. let se svět začne postupně měnit a světové dějiny přejdou do období úpadku, dekadence, Fin de siècle.

5.3. Analýza textu.

Jen první kapitolu knihy lze skutečně nazvat autobiografií. Poslední kapitola je potom skutečně životopisná, protože byla nejen značně přepracovaná nakladatelem, většina textu pokračuje ve zkráceném převyprávění vykopávek, které Schliemann vedl doslova až do své smrti, ale již ve třetí osobě. Poslední části kapitoly, které se zabývají smrtí a zbývajícím odkazem Heinricha, byly z pochopitelných důvodů dokončeny někým jiným. Je zcela logické, že na konci poslední kapitoly je jakýsi výčet lidí v “řadě k rakvi”, kteří Schliemannovi vyjadřují svou vděčnost. Kapitoly dvě až šest, jak jsem psala výše, jsou upravené deníky archeologických vykopávek, ale skutečných biografických údajů je zde velmi málo.

Důležitá poznámka: většina textu německé *Autobiografie* byla převzata z knihy *Ilion*, jak poznamenala Sophia v předmluvě. Anglický nebo německý původní text prošel pečlivou redakční korekturou. Redakční škrty se dotkly všeho, i těch nejmenších drsností, podivných či nejednoznačných momentů a výběru slov. A jsou tam i vsuvky textu, které se mi zatím nepodařilo identifikovat, nebo jsou to prostě přepsané revize redaktorů nakladatelství.

5.3.1. Redakční změny.

Zdá se, že to první, co redakce odstranila, byly absolutně všechny poznámky pod čarou stejně jako doprovodné informace o lidech, které Schliemann v textu zmiňuje.

Text na různých místech je dále rozdělen do odstavců novým způsobem, což umožňuje, aby některé informace “nepropadly” do celkového toku. Zde je několik příkladů:

- s. 8: text o smrti Heinrichovy matky začíná na novém řádku;
- s. 15: Schliemannův přechod od Quien k práci pro Schröderovy je rozdělen do odstavců;
- s. 17: Heinrichovo studium ruského jazyka a literatury vůbec je zvýrazněno v samostatném odstavci;
- s. 20: požár v Memelu a znovuobjevení zboží jsou rozděleny do samostatných odstavců.

Použit byl i opačný postup – některé odstavce byly propojeny:

- s. 13: ztroskotání a příběh o přečtení Schliemannova žalostného dopisu na Wendtově večeři;

- s. 18: cesta do Ameriky v roce 1850 je spojena s cestou do Moskvy v roce 1852, díky tomu obě cesty vypadají jako více pracovní, podnikatelské.

Další na řadě jsou mezery v textu:

- s. 12: v příběhu o ztroskotání a dočasné zastávce na ostrově Texel odstraněna přezdívka Iona, kterou si Heinrich osobně připsal, a v souladu s tím je veškerý nejednoznačný negativní podtext epizody o záchraně z textu vyloučen;

- s. 18: Schliemannův roční příjem a úroky ze zisku jsou vypuštěny – ve skutečnosti to jen zahltilo text, protože to jsou opravdu nadbytečné informace;

- s. 19: vynechané podrobnosti a jména Schliemannových dodavatelů během jeho obchodu v průběhu Krymské války, kdy pašoval zboží přes uzavřené hranice mezi Evropou a Ruskem;

- s. 23: chybí text, ve kterém Schliemann popisoval, jak je podle něj nejlepší naučit se řečtinu, a kde jsou uvedeny jeho nelichotivé výroky o systémech školního a univerzitního vzdělávání;

- s. 24: vypuštěny Schliemannovy úvahy o tom, co, komu a kdy prodal v 60. letech.

Zajímavá úprava se nachází na s. 18 v popisu Schliemannova získání amerického občanství na základě jeho pobytu v Kalifornii: text je elegantně opraven a získání občanství je charakterizováno jako “*ipso facto*”.

Dodatek k autobiografické části jsem našla na jednom místě: s. 26–27, začátek druhé kapitoly. Vložený text byl převzat z autobiografie z *Ithaky*, byl revidován, parafrázován a přidán pro hladký přechod od autobiografického vyprávění k textu o archeologických vykopávkách.

A poslední poznámka – v celém textu dochází ke zmatkům s uváděním peněžních částek a převodem guldenů, franků, liber na německé marky. Někdy je množství peněz odebraných z *Ilionu* ponecháno tak, jak je, a někdy je měna převedena na “moderní” marky. Proč se tak stalo, není známo.

5.4. Souhrn.

Uvažovaná autobiografie je nejméně autobiografická ze všech prozkoumaných textů. Název knihy přímo napovídá, že se jedná o autobiografii, ale po pečlivém prostudování textu je jasné, že se v podstatě jedná o dotisk s vynechávkami, jenž byl připravený u příležitosti úmrtí světoznámého Heinricha Schliemanna: archeologa-samouka a objevitele Tróje a Mykén.

Vzhledem k tomu, že jádro textu bylo vypůjčeno z *Iliou*, struktura textu, kompozice, dějové linie – nic se zásadně nezměnilo.

Obraz autora se trochu změnil, některé skandální momenty byly zmírněny a v *Autobiografii* se Heinrich objevuje jako stejný snílek, úspěšný obchodník, objevitel, ale již více jako “zušlechtěný” muž s téměř bezúhonným a zároveň mimořádným životopisem, jak se na velkého muže po smrti sluší.

Kapitola 6. Co vlastně víme o Heinrichu Schliemannovi?

Pojďme si projít autobiografické události a zápletky, fikce, výpůjčky a fakta. K tomu jsem seřadila Schliemannovy autobiografie podle chronologie tvorby, rozebrala je na jednotlivé části a pro pohodlnější orientaci jsem je umístila do přehledné tabulky. První sloupec nabízí všechny fakty a události ze života Heinricha, které byly nalezeny ve všech verzích autobiografií. I když je třeba poznamenat, že v případě Schliemanna jsou některé z nich samy o sobě nadsázkou, přikrášlením nebo výpůjkou. Sloupce autobiografie poskytují komentáře k tomu, jak byla konkrétní událost prezentována v každé jednotlivé autobiografii. Poslední sloupec obsahuje doprovodné a/nebo shrnující komentáře.

Ještě dodám, že zde máme co do činění s různými typy autobiografií: jednoduchým záznamem vlastního života, který zapadá do každodenní módy 19. století; dále celkem krátká autobiografie, která byla napsána jako doprovod k vydání cestovního deníku; poté rozšířená a téměř megalomanská autobiografie, která zakrývá skutečnou osobnost autora; a nakonec posmrtný tisk s redakčními úpravami.

Událost, zápletka nebo prohlášení.	Deník: mezi květnem 1850 a březnem 1851.	Francouzská a německá <i>Ithaca</i> spolu s latinskou “disertací”: 1869.	Britský a americký <i>Ilion</i>: 1880.	Posmrtná německá: 1892.	Co nakonec zbylo.
Datum narození a místo.	Dvojité datování: gregoriánský a juliánský kalendář, Ankershagen.	–	6. ledna 1822, Neubukov.	— „ —	+ Existuje matrice.
Informace o otci, matce, bratřech a sestřích.	Strohé, všichni jsou bezejmenní: otec – kněz bez upřesnění, matka zemřela, devět bratrů a sester.	Žádné informace. Otec existuje jen proto, že je příjemcem eseje. Matka, bratři a sestry nejsou zmíněni.	Poprvé zmínil svého otce jménem – Ernest a upřesnil, že je protestantským knězem. Matka beze jména, bratři a sestry na periferii beze jmen.	— „ —	+ Matrika a úřední papír s rodokmenem z archivu Gennadion.
Příjem knihy <i>Univerzální historie</i> Dr. Jererra k Vánocům 1829.	–	–	+	+	Pochybné.
Esej o Tróji, Odysseovi, Agamemnonovi o Vánocích 1832 ve špatné latině.	–	V 10 letech jako dárek otci.	+	+	Subjektivně.

Otcovy příběhy o Homérových hrdinech.	–	+	+	+	Subjektivně.
Jako dítě běhal po kraji a viděl možná pravěké hroby a zříceninu hradu, kde se podle legendy pohřbívalo zlato a stříbro.	–	–	+	+	Subjektivně.
Historie Henninga Bradenkirla.	–	–	+	+	Subjektivní a pochybné.
Sud s římským pivem.	–	–	+	+	Pochybné.
Otec sní o cestě do Pompejí a Herculanea a vypráví o tom svému citlivému synovi.	–	–	+	+	Subjektivně.
Vesnický vtípálek Völlert je narážkou na Homéra.	–	–	+	+	Subjektivně.

Dětská zamilovanost do Minny.	–	–	+	+	Od Schliemanna to nebyl dobrý nápad. Nyní, když uplynula staletí, vypadá tento jednostranný milostný příběh méně drásavě, ale v 19. století, kdy všichni účastníci příběhu byli naživu a zdraví a Heinrich byl slavný po celém světě – zveřejnit toto bylo příliš upřímné a příliš intimní.
Otec je odvolán kvůli skandálu se služkou.	Příběh se přetavil v podvod podvodníků a krádeže důchodu – otec nebyl odvolán, kvůli zdraví a pokročilému věku odešel do důchodu.	–	Rodinu potkalo nějaké neštěstí, v jehož důsledku obyvatelé Ankershagenu vyhlásili úplný bojkot všech členů rodiny Schliemannů.	— „ —	Rozporuplné a skandální. Skandál se zřejmě nepodařilo nijak ututlat, a proto se příběh mění a čtenáře autobiografie mate.

Gymnázium, lyceum, Realschule.	Chodil do vesnické školy.	–	Heinrich nastoupil na gymnázium, odkud po třech měsících dobrovolně odešel kvůli finančním problémům rodiny a touze pomoci svému otci, který mu vzdělání platil. Přestoupil na Realschule, ukončil školu ve věku 14 let.	— „ —	Ze všeho vyplývá, že Schliemann získal velmi útržkovité, krajně nesystematické a zřejmě neúplné základní vzdělání.
Obchod s potravinami ve Fürstenbergu.	Schliemanna tam poslal jeho otec. Heinrichovi bylo 13 let. Vedoucí obchodu je uveden samostatně a beze jména.	Jak se tam ve 14 letech dostal, není známo. Holtz a Hückstedt jsou zmíněni poprvé.	Sám se rozhodl pracovat ve 14 letech ihned po škole. Holtz a Hückstedt jsou v textu i v poznámkách pod čarou uváděni celými jmény a doplňujícími informacemi. Denní příjem – 2 libry; roční – 3 tisíce tolarů nebo 450 liber.	— „ —	Věk nástupu do práce v obchodě s potravinami je jiný. Těžko říct, jestli jde o lapsus memoriae, nebo falšování faktů.

Velký pátek 1836 – poslední setkání s Minnou.	–	–	+	+	Poprvé se Minna objevuje pouze v <i>Ilionu</i> .
Opilý Hermann Niederhoffer čte Homéra.	–	Bezejmenný muž, ale přesto je scéna popsána poměrně podrobně.	Vše je velmi detailní a barvité.	— „ —	Docela možné, že k takové situaci došlo. Možná to bylo mnohem méně romantické, ale básně se daly číst a poslouchat.
Propuštěn kvůli hemoptyze.	+	Schliemann to nazval “zázrakem”.	Také “zázrak”, ale ne nemoc, ale důsledek, že mohl opustit obchod.	— „ —	Prvek z Dickensova románu?
Cesta do Hamburku.	Pěšky.	Není známo jak.	Není známo jak.	— „ —	(?)
Rybí trh.	V Altoně ho neberou ze zdravotních důvodů, další důvod – je nevzdělaný (neumí ani napsat vlastní jméno).	–	Rybí trh Alton: Lindemann-ml. a obchod Deycke-ml. Propuštěn pro špatný zdravotní stav.	— „ —	+
Lodní makléř Wendt	Schliemann si na něj vzpomene a záměrně zjistí – Wendt je bývalý žák Heinrichová otce.	–	Z ničeho nic se objeví Wendt – kdysi byl vychováván spolu s Heinrichovou matkou.	— „ —	O existenci makléře Wendta existují určité pochybnosti. I když na druhou stranu by skutečně mohl existovat.

“Dorothea”.	Wendt pomáhá s nalezením místa: nejprve jako plavčík, ale ze zdravotních důvodů Heinricha nepřijmou a Wendt se dohodne na jízdenku, kterou si Schliemann zaplatí sám.	Schliemannsi domluví práci na nejmenované lodi.	Wendt doporučil Schliemanna na práci na lodi a poskytl mu doporučující dopisy. Heinrich si najde místo na palubě “Dorothee” sám.	— „ —	Lod' existovala a skutečně se ztroskotala.
Ztroskotání lodi.	Velmi podrobné (jako Odysseus mezi Skyllou a Charybdou), zachránilo se 14 lidí.	Posádka zachráněna (vypadá to, že všichni přežili), žádné podrobnosti nebyly uvedeny.	S minimálními detaily.	— „ —	Existuje určitá pochybnost. Příběh by si mohl Schliemann vypůjčit. “Dorothee” seznam cestujících neexistuje.
Ostrov Texel.	Jan Brans Heinricha ukryl, nakrmil, oblékl ho a dal mu boty.	Přesně jedno slovo – název ostrova.	Heinrich – Jonáš Zachránily se pouze jeho osobní věci. Spousta velkých jmen.	V textu chybí dvojsmyslné jméno Jonáš.	Způsob, jakým se příběh pokaždé tolik mění, jen přispívá k pochybnostem, že Schliemann skutečně přežil ztroskotání “Dorothee”.
Amsterdam.	Odmítl se vrátit do Hamburku, trval na přeložení do Amsterdamu, byl vybaven dopisem	Rozhodl se, že jeho osudem bylo zůstat v Holandsku a odešel do Amsterdamu, aby se stal vojákem.	Trval na tom, že konzulové mají zaplatit jeho cestu do Amsterdamu.	— „ —	At' už se vše událo jakkoliv, hlavní je, že Schliemann dorazil do Amsterdamu.

	mecklenburskému konzulu Quakovi.				
Nemocnice.	Konzulova služebná ho nepustila ani na práh domu. Schliemann žil v krčmě vdovy Graalman. Peníze docházely, a aby ho vdova nepředala policii, předstíral nemoc a tím se dostal do nemocnice.	Prostě peníze docházely, a aby se dostal z ulice, předstíral, že je nemocný.	Nebyly absolutně žádné peníze, a tak předstíral, že je nemocný, aby si zajistil ubytování a jídlo.	— „ —	Možná se ten příběh odehrál právě tak, možná ne.
Znovu se objeví Wendt.	Schliemann mu psal předem z o. Texel (tady to byl jen dopis, který dlouho cestoval) – Wendt poslal přes konzula doporučující dopisy a peníze pro Heinricha. Slíbený peněžní příspěvek ve výši 240 florinů musel také zaplatit Hoyack. Schliemann dostal díky doporučujícím dopisům okamžitě	Wendtse nečekaně objevil, nějak se doslechl o Schliemannových potížích a poslal mu <i>malý</i> dar spolu s doporučujícími dopisy pro konzula Hepnera s nabídkou práce Quienovi.	Schliemann Wendtovi napsal dříve, dopis dorazil Wendtovi během velké večeře s přáteli a všichni se okamžitě připojili, aby Heinrichovi pomohli. Wendt nařídil konzulům, aby předali 240 florinů a pomohli Schliemannovi získat práci.	— „ —	Samotná existence osoby Wendta je pochybná. Částka 240 florinů se čas od času opakuje – peníze jsou s malou pravděpodobností skutečné. Způsob jejich získání ale zůstává nevyřešený.

	od Schröderových práci.				
Amsterodamské firmy.	Hned Schröderovi.	Quien: orazítkování bankovek a práce se šeky; propuštěn kvůli sebevzdělávání v pracovní době. Poté se stal za přispění přátel Stolla a Balaufa správcem knih u Schröderových.	Quien: pracoval jako dopisní kurýr. Propuštěn z důvodu sebevzdělávání v pracovní době. S pomocí přátel Stolla a Balaufa získal práci dopisovatele a účetního u Schröderových.	— „ —	Práce u Quiena a Schröderů je pravdivá. Dva přátelé jsou neznámí.
Schröderovi.	Zaplatili kaligrafa pro Heinricha, podporovali jeho sebevzdělávání v jazycích, každé dva měsíce mu zvýšili plat, v roce 1846 z něj udělali osobního agenta v Rusku.	V roce 1846 ho poslali Schröderovi jako osobního agenta do Ruska.	— „ —	— „ —	Schliemann byl skutečně jmenován agentem Schröderových v Rusku, alespoň po dobu jednoho roku.

Sebevzdělávání.	Kaligraf Magnée, lekce placené Schröderovými. Sekvence výuky jazyků: němčina-holandština-francouzština-angličtina-španělština, italština, portugalština (vše bez časových údajů) – ruština za 6 týdnů, aby byl Heinrich pro Schröderovy užitečný. Žádné zmínky o metodách samostudia. Poprvé napsal, že nenašel nikoho, kdo by byl jeho “repetitor”.	Angličtina za 6 měsíců – začal vyvíjet vlastní metodiku; francouzština za 6 měsíců - nizozemština, španělština, italština, portugalština: každý jazyk za 6 týdnů; ruštinu se učil po dobu 6 týdnů, aby byl užitečný pro Schröderovy (učí se gramatiku, slovní zásobu a <i>Telemachidu</i> , nemůže najít učitele, najímá si Žida, píše rusky). Vážně uvažoval o studiu literatury.	20 lekcí od Magnée, které si sám zaplatil. Angličtina za 6 měsíců a poprvé je zmíněno jméno repetitora Taylora. Francouzština za 6 měsíců - nizozemština, španělština, italština a portugalština: za 6 týdnů. Ruština za 6 týdnů: dělá to pro Schröderovy. Vicekonzul Tannenberg odmítl být Heinrichovým repetitorem a jako posluchač byl přijat Žid.	— „ —	Existují pochybnosti o lekcích – konkrétně od kaligrafa Magnée, protože ten byl nejen populární, ale také sloužil na královském dvoře. Je možné, že Schliemann chodil na lekce obyčejného kaligrafa, platil si lekce, nejspíš také ze svých prostředků, a jméno Magnée dodal jen kvůli solidnosti. Důležité: 800 franků / 32 liber roční plat; 8 franků měsíčně za ubytování v podkroví; 2 pense pro oběd = +Ithaca, +Ilion, v díáři absolutně nic.
1846: Rusko –vlastní obchodní dům.	“ <i>Nepodařilo se mu prosadit se jako velkoobchodník.</i> ”	“ <i>O rok později si otevřel vlastní obchodní dům.</i> ”	“ <i>Dosáhl prakticky nezávislé pozice.</i> ”	— „ —	Na základě prostudované korespondence ke své bakalářské práci si dovolím shrnout: Schliemann se pokusil oddělit se od Schröderů, ale činil to poněkud arogantně.

					O Schliemannově skutečné nezávislosti v obchodu můžeme mluvit od roku 1847.
Požádá Minnu o ruku.	–	–	+ a stránka s popisem zlomeného srdce.	+	Běžný čtenář by o těchto osobních a obrovských mukách neměl vědět. Nebo alespoň jméno Minny mělo být skryto.
Tvrdá práce v Rusku.	+ a pravidelné služební cesty: 5×do Moskvy – první(?) turné po Evropě (Lublek)	8 nebo 9 let žil a pracoval tvrdě, byl přepracovaný a z toho důvodu se nemohl učit cizí jazyky.	Bez detailů, ale tvrdá práce, která byla popsána jen pár slovy.	Žádné podrobnosti.	Zde mohl Schliemann svým obvyklým rozvláčným způsobem uvést jasná data, kdy získal ruské občanství, o zápisech do kupeckých cechů atd., ale neudělal to.
1848: Nachladil se na výletě do Moskvy (5.) v otevřených saních.	Byl nemocný 4 měsíce.	–	–	–	Možná je to pravda, možná – topos.
1849: Byl přepracovaný a onemocněl.	Nervové onemocnění, byl nemocný 1 měsíc.	–	–	–	(?)

1849: Zpráva o Ludwigovi, že se účastnil Zlaté horečky, o něco později se Heinrich dozvídá o jeho smrti.	–	–	Heinrich měl obavy, že od <u>Louise</u> dlouho nic nebylo slyšet, a proto se rozhodl emigrovat do Kalifornie, kde se šťastnou náhodou stal americkým občanem.	Důraz na cestu do Ameriky, je potěšen podnikatelskou povahou. Získání amerického občanství je přepsáno a charakterizováno jako “ipso facto”.	Heinrichova cesta do Sacramento a smrt jeho bratra jsou skutečná fakta. Získání občanství tím, že v té době pobýval v Kalifornii, je fikce. Navíc se zde příliš neshodují termíny zájezdu a deníkové záznamy.
Osobní setkání s 13. americkým prezidentem Fillmorem	–	–	–	–	Obezřetně chybí v autobiografiích.
Únor 1850: 6. cesta do Moskvy a Schliemann poprvé navštívil Anglii.	+ KONEC AUTOBIOGRAFIE	–	–	–	Místo toho Schliemann píše, že v roce 1850 obdržel americké občanství.
1852: Návrat do Ruska, požár v Memelu.		–	Barevné, s detaily, prorockými citáty na stěnách věže a přímou řečí vedlejších postav.	Text byl zkrácen, jména byla odstraněna, protože se Schliemann ve skutečnosti zabýval pašováním.	K požáru skutečně došlo, ale Schliemannovo zboží se zachránilo, ale způsob, jakým Heinrich popisovanou událost přikrášlil, znehodnocuje skutečná fakta.

1854: Sny o učení řečtiny.		Učí se švédsky a polsky.	Krymská válka zabránila realizaci touhy, začal s jazykem v roce 1856.	— „ —	Na základě materiálu mé bakalářské práce se domnívám, že studium řečtiny je zde prezentováno ve špatném světle, jako velmi žádoucí, ale těžko dosažitelný sen. Skutečně talentovanému polyglotovi Heinrichovi ve skutečnosti nic nebránilo naučit se nový jazyk za 6 týdnů, zvláště když Schliemann obchodoval s místními “ruskými” Řeky.
1856: Učí se řečtinu.		V lednu s Pappadakisem a poté s Vimposem, pokračuje v metodě: 6 týdnů na novou a 3 měsíce na starou řečtinu – čtení starých autorů a opětovné čtení Homéra. Tvrdí, že se dva roky věnoval	+ Vše stejné a s přidáním sáhodlouhé diskuze na téma metodiky a negativního hodnocení systematického vzdělávání.	Text je upraven, chybí metodika, protože text obsahuje útoky na školní a univerzitní vzdělávací systém.	Schliemannův komplex z jeho nevzdělanosti se v textu projevoval již dříve, ale zde je to podle mého názoru vidět nejzřetelněji.

		výhradně starověké řecké literatuře.			
1858: Učí se latinu.		–	Profesor Ludwig von Muralt je postavou vytvořenou ze dvou skutečných lidí.	— „ —	Protože skutečný profesor Muralt byl přítelem rodiny Lyžinů, Schliemann jeho postavu přepracoval, aby Lyžiny zcela vyloučil ze svého života.
1858: První cesta do Egypta.		Švédsko– Dánsko– Německo– Itálie– Egypt– návrat ještě jednou k řece Nil– Petra– Sýrie– Athény – naučí se arabsky.	+ A přesto se přidá Káhira a Jeruzalém.	— „ —	
Onemocněl a vrátil se do Ruska.		+ jel na Ithaku, ale onemocněl, proto se vrátil.	+ ale hlavním důvodem návratu je soud se Solovjovem.	— „ —	Schliemann jako by nechtěl přerušovat své cesty a mířil k milovanému ostrovu Ithaka, ale nemoc nebo soud ho donutily vrátit se. Mezitím v Rusku na Schliemanna čekaly jeho manželka a dvě malé děti, od kterých Heinrich tak pilně utíkal na cesty

					a o nichž v hlavním textu není ani slovo.
1863: Náhle zjistil, že je bohatý.		+ Rozhodne se, že by mohl opustit obchod a věnovat se výzkumu (nepíše konkrétně jakým, ale existují náznaky a jsou příliš vágní: buď literatura, nebo cestování –ani slovo o vykopávkách a archeologii, i když jsou také nejasně naznačeny). Vše je napsáno tak vágně, že si to lze vyložit všelijak.	+ V přímém textu píše, že na tento slib daný svému otci, Minně a sobě samotnému nikdy nezapomněl. Stále žaluje Solovjova. Než se ale Schliemann konečně pustil do archeologie, rozhodl se vydat na cestu kolem světa.	— „ —	Schliemann totiž v 60. letech procházel krizí středního věku. Vybudoval si docela pěkný osobní život v Rusku, ale stále si nemohl začít užívat domova, manželky, dětí, přátel.

<p>1864: Cesta kolem světa.</p>		<p>Je to psáno tak, že doslova odjel do vlasti Odyssea a Tróji, ale skončil v Indii a nějak samo od sebe se ukázalo, že procestoval svět.</p>	<p>Cílem bylo původně vykonat si pro sebe cestu kolem světa, než se plně oddá Tróji.</p>	<p>— „ —</p>	<p>Na jednu stranu to vypadá divně, že Schliemann tak oddaluje uskutečnění nejdůležitějšího snu svého života. Na druhou stranu se s největší pravděpodobností snaží přesvědčit čtenáře i sebe, že sen o vykopání Troje v zásadě existoval již v 60. letech. Protože pokud z konkrétní pasáže textu autobiografie odstraníte nadšené sliby a pózy, pak se celá struktura se snem z dětství zhroutí a opravdová cesta kolem světa vypadá jako rozmar boháče.</p>
---------------------------------	--	---	--	--------------	--

<p>1866: Paříž a Sorbonna.</p>		<p>Jako by se navždy usadil v Paříži, aby “zasvětil svůj život <i>dopisům a archeologii</i>”.</p>	<p>Usadil se v Paříži, aby zde “<i>studoval archeologii</i>”. Ale hned je uvedeno, že tato práce byla přerušena cestami do Ameriky.</p>	<p>— „ —</p>	<p>V zákulisí byly rodinné hádky, v nichž snažil donutit Kateřinu opustit vlast a navždy se přestěhovat s dětmi do Evropy. V Paříži Schliemann pracoval na svém nedostatku univerzitního vzdělání a navštěvoval placené kurzy na Sorbonně dle vlastního výběru.</p>
<p>1867: Cesta přes Ithaku, Peloponés, Malou Asii.</p>		<p>+ A také přepracoval deníkové záznamy pro svou druhou publikaci.</p>	<p>Cesta se přesouvá do roku 1868 a důraz se co nejvíce přesouvá na Tróju.</p>	<p>— „ —</p>	<p>V kontextu skutečného stavu věcí byla cesta s největší pravděpodobností způsobena krizí středního věku. A právě na této cestě se Schliemann setkal s Frankem Calvertem, který Heinricha upozornil na Troju.</p>

<p>Prosinec 1868: Schliemann dokončil <i>Ithaku</i> s autobiografií, vydal knihu v roce 1869 a poté získal titul Ph.D.</p>		<p>+ KONEC AUTOBIOGRAFIE</p>	<p>+ Přímá autobiografie končí a plynule přechází ve vyprávění v první osobě o tom, jak Schliemann hledal Tróju. Schliemann také poznamenal, že naléhavé záležitosti ho donutily zůstat téměř rok v Americe. Ale již v roce 1870 provede první zkušební vykopávky na Hisarliku. KONEC AUTOBIOGRAFIE</p>	<p>— „ —</p>	<p>Schliemann zcela pomíjí takové osobní detaily, jako jsou skandály se svou ruskou manželkou; koupě amerického občanství za účelem dosažení rozvodu s první manželkou, což v 19. století nemělo na území Ruské říše právní moc; hledání nové ženy a druhý sňatek se 17letou Řekyní; a smrt jeho nejmladší dcery Nataši.</p>
--	--	--------------------------------------	---	--------------	--

Hlavním problémem autobiografie jsou otázky pravdivosti a toho, jak by badatel a čtenář neměl ztratit objektivní kritický pohled na Schlimannovy texty.

Asi za nejpravdivější lze považovat deníkovou autobiografii. Přes přemíru informací, které jsou pro Heinricha přeslušné, jsou zde podvody méně agresivní. Zcela chybí mýtus o dětském snu o odkrytí Troje, který v podobě neviditelného a nevyhnutelného osudu pronásledoval Schliemanna po celý život. A pak se to v *Ithace a Ilionu* projeví jako plnohodnotný mýtus, k němuž se přidají typické prvky Schliemannova toposu, který si podle všeho Heinrich vytvořil sám.

Termín topos ve vztahu k Schliemannovi poprvé použil Calder¹⁸⁴ ve svém článku. Pokud jde například o dětské legendy, pramen příběhu o Henningu Brandenkierdovi pochází, jak Calder¹⁸⁵ zjistil, ze sběrné knihy od faráře Niederhöffera, který se také objeví v Heinrichově autobiografii jako opilý mlynář. Meyer¹⁸⁶ to považuje za pouhou náhodu, jmenovce, ale souhlasím s Calderem, který to považuje spíše za obratné žonglování s fakty. Ještě připomenu, že Schliemann zaplatil za korekturu textu knihovníkovi Carlu Andressovi,- a podle Heinricha jeho dětského repetitora; mnoho dětských pohádek, postaviček a dobrodružství v dospělosti bylo převzato od třetí strany, opsáno z novin nebo přepracováno pomocí narážek z románů. Heinrich Schliemann měl i přes nedostatek systematického vzdělání a kromě jiných přirozených vloh nepochybně i talent interpretační. A jeho jasná kreativní povaha se souborem komplexů se projevila v přetrvávající touze zapůsobit na maximální počet lidí kolem sebe. A jakmile se Schliemann skutečně projevil jako kosmopolita, jeho potřeba zapůsobit na jeho okolí přenesla do celého světa.

Mimochodem maska kosmopolita spojená s talentem obchodníka vedla k tomu, že ve chvíli, kdy Schliemann plně uspokojil potřebu slávy tím, že celému světu oznámil objevení tzv. Priamova pokladu, chtěl přirozeně opakovat a zvětšovat svůj úspěch. Tehdy se však poklad stal jakýmsi “vyjednávacím čipem” a Schliemann zahájil novou hru a zorganizoval svůj nejneobvyklejší obchodní projekt na prodej starověkých pokladů. Obchod se starožitnostmi není novinkou, ale obchod s historií a legendami spojenými se světovou prestiží z držení archeologického zlata byl novým a dosud neprobádaným trhem. Kromě toho Schliemann obchodoval nejen s aristokraty a králi, ale s celými zeměmi.

Ctižádost a ješitnost zabránily Schliemannovi stát se mecenášem skutečných vědců, nemohl jen tak rozdávat peníze a šlápnout vedle, nemohl poslouchat Calverta, Stamatakise a

¹⁸⁴ CALDER III, William. Schliemann on Schliemann: a Study in the Use of Sources. *Greek, Roman and Byzantine Studies* 1972, № 13, pp.341, 343.

¹⁸⁵ Tamtéž, pp.343.

¹⁸⁶ MEYER, Ernst. *Heinrich Schliemann: Briefwechsel. II. Band: Von 1876 bis 1890*, s.43.

Dörpfelda. Stejně jako se v životě nedokázal zastavit v hyperbole, zdržet se přehánění směrem ke známým a ještě více se zkrotit ve vykopávkách a touze říct celému světu, kdo je a co našel. A také nezmírnil svůj egocentrismus, jehož extrémní projev je vidět na náhrobku matky – jak správně poznamenal Calder¹⁸⁷, nahoře je na prvním místě poangličtěné jméno Henry Schliemann s jeho poctami a teprve potom jméno matky. Schliemann měl také extrémně málo přátel. S jistotou můžeme mluvit jen o Rudolfu Virchowovi, ale i s ním se Heinrich dokázal pohádat tak, že v určitém okamžiku ztratil i tohoto posledního přítele.

Na druhou stranu v autobiografiích panuje extrémní míra opatrnosti v tom, že se Heinrich některým skutečnostem co nejvíce vyhýbal, mlčel o nich a vůbec je nelíčil – je to pozoruhodné až přehnané Schliemannovo mlčení. Heinrich hlasitě mlčí o své první manželce Kateřině a jejich dětech, o absolutně nelegální koupi amerického občanství a rozvodu.

Taková polární biografická data vedou k otázkám a závěrům, kdy je extrémně obtížné udržet si objektivní vědecký přístup při studiu historické postavy a její autobiografie.

¹⁸⁷ CALDER III, William. Schliemann on Schliemann: a Study in the Use of Sources. *Greek, Roman and Byzantine Studies* 1972, № 13, pp.349.

Závěr.

V 19. století neuvěřitelně rychle vzrostl zájem o autobiografie. Lidé se zajímali o lidi kolem – to se stalo nedílnou součástí světa kolem nich. Dozvědět se ale z první ruky různé podrobnosti o slavné osobnosti, to byla novinka. S rostoucím zájmem a poptávkou přišla nabídka, ale intenzita psaní autobiografií vedla k problému stanovení pravidel pro tento typ psaní. Jestliže u jiných typů literatury bylo jasné, že se v beletrii nemají hledat pravdivá vědecká fakta, ta lze najít v odborné literatuře orientované na vědu, autobiografie si dlouho hledala místo. Kromě toho zde hrála důležitou roli lidská přirozenost: mám o sobě říci celou pravdu, mám odhalit všechna svá tajemství? Nebo možná trochu přikrášlit svůj příběh? V rozhovorech a dopisech to totiž občas děláme, vynecháváme o sobě některé nepěkné detaily, naopak zdůrazňujeme vše špatné na protivníkovi.

Otázka pravdivosti autobiografie vždy byla, je a bude. A v případě Heinricha Schliemanna se otázka pravdivosti, dalo by se říci, dostává na novou úroveň.

Autobiografie z *Iliou* měla obrovský úspěch: poutavě napsaná, živá, dobrodružná autobiografie od muže, který si doslova vlastní tvrdou prací vydělal impozantní jmění a dosáhl slávy. Autobiografie z *Iliou* dodnes působí na čtenáře skutečně magicky. A proto když se čtenář nebo vědec pokusí kriticky nahlédnout na fakta uvedená v autobiografii, začne rozplétat spleť hoaxů a přehánění, noří se stále více do materiálu skutečného a fiktivního, před výzkumníkem vyvstává problém, kdy kritické myšlení začíná postupně selhávat; kdy se najednou jeden úžasný příběh za druhým ukáže být buď fikcí, nebo nerealizovaným snem, nebo ve velkém měřítku ozdobeným obyčejným příběhem, a nahradí ho překvapení a rozhořčení.

Když se podíváme na další Schliemannovy autobiografie, rozsah fikcí, přehánění a výpůjček jen roste a nutně vyvstává otázka pravdivosti tak důležitých dějů, jako jsou vykopávky v Tróji a Mykénách, nálezy tzv. Priamova pokladu a zlaté masky Agamemnona. Člověk si mimoděk klade otázku: pokud Schliemann ve svých autobiografiích tolik přikrášloval a vymýšlel, co by mohl připsat dokumentům vykopávek a oficiálním archeologickým zprávám? Kam až mohl zajít a jak odvážně mohl jednat v touze zařadit své jméno vedle jména nesmrtelného Homéra?

Pokud odstraníme všechny subjektivní, pochybné a fiktivní události a prohlášení a ponecháme jen to, co bylo potvrzeno pomocí jiných cizích zdrojů, archivů, dopisů druhé strany atd., pak Schliemannův životopisný portrét vyjde poněkud fragmentární a nelichotivý.

Máme tu poněkud výstředního kosmopolitu, přirozeně talentovaného polyglota, bigamistu, Němce s dvojím občanstvím Ruského impéria a Spojených států, který také nežil tak docela v souladu se současným rámcem zákona. Schliemann odstartuje svou kariéru na poli obchodu a odhalí v sobě další aspekt talentu – výkonného a obratného velkoobchodníka, který navzdory válkám, ekonomickým krizím a dalším životním peripetiím dokázal dát dohromady impozantní jmění z počáteční nuly. Ve 48 letech se Schliemann rozhodne radikálně změnit svůj život: nové občanství, nová manželka, nový životní cíl. Ale zároveň se v archeologii a vědě Heinrich nadále choval jako obchodník. Ke konci života byl Schliemann členem mnoha vědeckých společností, byl oceněn cenami a medailemi, korunou této sbírky zásluh je široké uznání veřejnosti při objevování starověkých měst světa: Trója, Mykény, Tíryns, Orchomenos.

V tomto ohledu se ukazuje, že ani nejneobvyklejší životopis velkoobchodníka neodpovídal měřítku Schliemannovy osobnosti jako archeologa-objevitele Homérový Tróje. V autobiografiích proto dochází k syntéze hoaxů, nadsázky a komplexů, znásobené originalitou osobnosti Heinricha Schliemanna.

A konečně, autobiografie vytvořená Schliemannem určila jeho postavení v životě a historii: peníze, štěstí, vykopávky a objevy jsou nástroje, které byly v autobiografiích popsány krok za krokem. Hlavním cílem autobiografií bylo zvěčnit památku na Heinricha Schliemanna, stejně jako Homérový básně přenesené na papír zvěčnily básníka a Trójany. Z toho plyne poslední otázka: kdyby nebylo Schliemanna, našla by se homérovská Trója? Podle mého názoru ano, Trója a Mykény a další starověká města by byla nalezena i bez Heinricha Schliemanna, sice později, ale rozhodně by byla nalezena a vykopána jinak, než to učinil Schliemann.

Příloha č.1. Překlad latinské autobiografie.

[s.1.]

V Kalhorstu, oblast Mecklenburg-Šverin, když mi bylo deset let, k Vánocům roku 1832 jsem jako dárek předložil svému otci esej ve špatné latině o nejnezapomenutelnějších událostech Trojské války, a o různých dobrodružstvích Odyssea a Agamemnona, ve kterých se zmítali; byl jsem velmi daleko od toho, abych si pomyslel, že o třicet šest let později navrhnu knihu se stejným tématem, když jsem měl to štěstí vidět na vlastní oči dějiště války a rodiště hrdinů, jejichž jména Homér zvěčnil ve svých básních.

Když jsem poprvé ovládl svou řeč, můj otec mi vyprávěl o velkých činech homérských hrdinů. Miloval jsem tyto příběhy, zaujaly mě, rozpálily mou mysl. První dojmy, které dítě získá jako kojeneček, zanechávají hlubokou stopu a zůstanou v něm po celý život. Ačkoli ve vztahu ke mně to bylo myšleno tak, abych si, když mi bylo čtrnáct let, připomněl v E. Ludvíkovi Holtzově obchodě s potravinami v malém městečku Fürstenbergu v Mecklenburgu, kde jsem tvrdě pracoval, tyto události a abych chránil lásku k antice, kterou jsem měl už od dětství. Bylo to v malém krámku, kde jsem pět a půl roku pracoval nejprve s panem Holtzem a poté s jeho nástupcem, vynikajícím panem Hückstedtem. Mými povinnostmi byl maloobchodní prodej sledů, másla, mléka, soli, bramborové pálenky atd. Vždy jsem přicházel do kontaktu pouze s lidmi z nižší třídy. Pracoval jsem od páté hodiny ráno do jedenácté hodiny večerní,...

[s.2.]

...výsledkem bylo, že mi těch pár věcí, které jsem se jako kluk naučil, rychle zmizely z paměti, ale touha učit se nevyprchala, chuť učit se jsem rozhodně neztratil. A dokud budu žít, budu si vzpomínat na ten den, jak jednoho večera přišel do krámu opilý mlynářský učeň. Byl synem evangelického kněze, narodil se ve vesnici poblíž města Teterow a téměř dokončil studium na gymnáziu, ale byl vyloučen kvůli špatnému chování. Otec ho za trest dal za učně mlynáři. Mladý muž, nespokojený se svým údělem, podlehl pití, ale ani tato neřest mu nedovolila zapomenout na Homéra, protože mi přednesl téměř sto veršů, což je pozoruhodný počet. Přestože jsem nerozuměl ani slovo, sladkost znějícího jazyka udělala na mě velký dojem, takže jsem proléval hořké slzy nad svým ubohým osudem. Třikrát jsem mu přikazoval opakovat tyto božské verše a třikrát jsem mu podal alkohol jako odměnu, kterou jsem zaplatil za vlastní groše, ze kterých se skládalo všechno moje bohatství. Od té chvíle jsem se nepřetržitě modlil k Bohu, aby mi dal milost, abych se jednoho dne naučil řecky.

Ale nesvítala mi žádná naděje, že bych mohl vybřednout ze smutného a skromného stavu, ve kterém jsem žil. Zachránil mě však zázrak. Při zvedání těžkého sudu se moje hrud' tak vážně poškodila, že mi začalo chrlení krve a nemohl jsem již dále pracovat. V zoufalství jsem se vydal do Hamburku, kde se mi podařilo dostat na palubu lodi směřující do venezuelského přístavu La Guayra. Do Hamburku jsme odjeli 28. listopadu, ale 12. prosince jsme s naší lodí ztroskotali v hrozně bouři na pobřeží ostrova Texel, i když nás potkalo tisíc nebezpečí,...

[s.3.]

...všichni, kdo byli na lodi, se zachránili. Tehdy jsem si říkal, že mým osudem je zůstat v Holandsku, a proto jsem se rozhodl odjet do Amsterdamu, abych vstoupil do armády. Ale nepostupovalo to tak rychle, jak jsem doufal. Po zakoupení oblečení za pár guldenů, které se mi podařilo dát dohromady na ostrově Texel, peníze došly. Trpěl jsem extrémním nedostatkem, předstíral jsem nemoc, abych byl převezen do nemocnice. Z tohoto hrozného stavu mě zachránil čestný lodní makléř J.F. Wendt z Hamburku, který mi, když zjistil můj smutný stav, poslal malý dar, který pro mě vybral. Zároveň mě doporučil vynikajícímu panu W. Hepnerovi, generálnímu konzulovi Amsterdamské severní konfederace, který mi zajistil místo asistenta sekretáře u pana F.C. Quiena.

Na svém novém pracovišti mi bylo svěřeno razítkování směnek a nosil jsem na poštu dopisy a druhé jsem vyzvedával. Toto povolání se mi na začátku líbilo, protože mi dávalo čas přemýšlet o svém zanedbaném vzdělání.

Nejprve jsem se snažil naučit srozumitelně psát a začal jsem studovat moderní jazyky, abych svou situaci zlepšil. Můj roční plat nepřesáhl 800 franků, ale houževnatě jsem se snažil přežít.

Bydlel jsem podkroví bez balkonu za osm franků měsíčně, kde mi v zimě byla zima a v létě jsem se potil; můj oběd se skládal z kaše z žitné mouky a moje večere nikdy nestála víc než čtyři halíře. Ale nic nevzbuzuje větší nadšení pro vzdělávání, než když se podaří uspět vůči protivenství a objeví se naděje, že se ze své tíživé situace dostaneme.

[s.4.]

Nejprve jsem se s neskutečným zápalem pustil do studia anglického jazyka. Nutnost mi odhalila metodu, která značně usnadňuje studium jazyků. Tato metoda spočívala v tom, že hodně čteme nahlas, nikdy nepřekládáme, každý den si doplňujeme slovní zásobu, píšeme eseje na témata, abychom se uměli vždy vyjádřit k věcem, které nás těší, opravujeme je pod dohledem učitele, pak se je učíme nazpaměť a následujícího dne je doslovně převyprávíme. Moje paměť nebyla dobrá, protože jsem ji od dětství nepoužíval, ale pokaždé jsem využil každý okamžik, abych se něco naučil; nikdy jsem nešel nakupovat nebo s nějakým úkolem

bez sešitu v rukou; nikdy jsem nestál ve frontě bez čtení. Tak jsem si kousek po kousku posílil paměť a podařilo se mi, že jsem se za šest měsíců dokázal důkladně naučit anglicky. Poté jsem svou metodu aplikoval na studium francouzského jazyka, při němž jsem za dobu šesti měsíců překonal několik potíží. Tato vynucená a přehnaná cvičení posílila mou paměť natolik, že studia nizozemštiny, španělštiny, italštiny a portugalštiny se mi zdála snazší, takže mi netrvalo déle než šest týdnů, než jsem se každým z těchto jazyků plynule domluvil. Ale moje horlivost při studiu mě přiměla zanedbát práci úřednickou a začal jsem ji pro sebe považovat za nedůstojnou. Avšak můj zaměstnavatel nebyl ochoten mě povýšit, protože se domníval, že člověk, který není schopen pracovat jako úředník v kanceláři, nemůže plnit náročnější povinnosti, naopak by měl být zcela vyloučen.

Ale na přímlovu mých upřímných přátel L. Stollia Mannheimensi a Balauflo Bremensi jsem úspěšně získal místo kancelářského kurýra a účetního u B.H. Schrödera a jeho spolupracovníků v Amsterdamu, najali mě za honorář 1200...

[s.5.]

...franků; a když viděli moji horlivost, zvýšili mi plat na 2000 franků, aby podnítili a povzbudili mé nadšení. Touto štědrostí, za niž budu vždy vděčný, jsem se stal zakladatelem svého jmění. Poté jsem uvěřil, že se znalostmi ruského jazyka se budu lépe hodit pro podnikání, a proto jsem se ho chtěl urychleně naučit. Ale ukázalo se, že to není tak jednoduché: v ruských knihách jsem našel starou gramatiku, slovník a špatný překlad Telemacha. Přes všechna moje hledání jsem nenašel učitele ruštiny, protože v Amsterdamu nebyl nikdo, kdo by rozuměl byť jen slovo rusky. Ruštinu jsem začal studovat sám a s pomocí gramatiky jsem se za pár dní naučil ruská písmena a jejich výslovnost. Potom jsem podle své vlastní metody psal eseje v ruštině na témata, která mě zajímají. A protože nebyl nikdo, kdo by mohl opravit moje cvičení, pokusil jsem se zároveň sám o čtení Telemacha nahlas. Myslel jsem si, že největší pokrok udělám, když to budu někomu říkat, když mě někdo bude poslouchat, jak vyprávím o dobrodružstvích Telemacha. Proto jsem si najal chudého Žida za čtyři franky týdně, který musel každý večer přijít a dvě hodiny poslouchat moji ruštinu, které nerozuměl vůbec nic, ani slovo.

Vzhledem k tomu, že stropy v Holandsku jsou tenké, skládají se z jedné vrstvy desek, slyšeli mě až v prvním patře, když jsem mluvil ze třetího. Moje hlasité převyprávění rušilo ostatní nájemníky, stěžovali si majiteli a já jsem se během studia ruského jazyka musel dvakrát stěhovat. Ale tyto potíže nezmenšily můj zápal, takže po uplynutí tří týdnů jsem napsal svůj první dopis v ruštině ruskému...

[s.6.]

...agentovi do Londýna, v té době už jsem byl schopen vést ruskou konverzaci s ruskými obchodníky, kteří přijeli do Amsterodamu na aukci indiga.

Když jsem dokončil studium ruštiny, začal jsem se vážně věnovat památkám těch jazyků, které jsem znal.

Začátkem roku 1846 mě moji vážení zaměstnavatelé poslali jako agenta do Petrohradu a o rok později jsem založil vlastní obchodní dům; ale během prvních osmi nebo devíti let, kdy jsem žil v Rusku, jsem byl tak značně přepracovaný, že jsem se nemohl věnovat studiu jazyků, a teprve v roce 1854 mi už nic nebránilo v tom, abych se naučil švédštinu a polštinu.

Jakkoli jsem byl fascinován touhou naučit se řečtinu, neodvážil jsem se ji studovat, dokud jsem nezískal určité jmění, protože jsem se obával, aby mě tento jazyk příliš neuspokojil a neodváděl mě od obchodu. Když jsem však již nemohl odolávat touze učit se tento jazyk, v lednu 1856 jsem se do toho statečně pustil, nejprve to bylo s N. Pappadakisem a poté s panem Th. Vimposem z Athén, přičemž jsem stále pokračoval svou metodou. Nestrávil jsem déle než šest týdnů překonáváním obtíží novořeckého jazyka, a poté jsem se věnoval studiu starého jazyka, a za tři měsíce jsem se naučil dost na to, že jsem byl schopen porozumět některým ze starověkých spisovatelů, zejména Homérovi, jehož jsem četl s nadšením opakovaně. Poté jsem dva roky studoval výhradně starořeckou literaturu, prostudoval jsem v té době téměř všechny starověké autory a opakovaně Iliadu a Odysseu.

V roce 1858 jsem se vydal do Švédska, Dánska, Německa, Itálie a Egypta, kam jsem se později vrátil do své cesty podél Nilu až k druhým největším monumentům v Núbii. Využil jsem této příležitosti, abych se naučil arabsky, poté jsem se toulal káhirskou pouští do Jeruzaléma, navštívil jsem Peru, prošel celou...

[s.7.]

...Sýrii a získal jsem tak docela dost praxe v arabštině, abych si ji později mohl prohloubit v Petrohradě. Když jsem opustil Sýrii, navštívil jsem v létě 1859 Athény a chystal se odjet na ostrov Ithaka. Protože jsem ale onemocněl, musel jsem se vrátit do Petrohradu.

Nebe dopřálo mým obchodním záležitostem podivuhodnou míru úspěchu, takže na konci roku 1863 jsem zjistil, že jsem vlastníkem jmění, o kterém se mé ctižádosti ani nesnilo. Obchodování jsem pak vzdal, abych měl příležitost věnovat se výzkumu, který mě lákal ze všeho nejvíc.

V roce 1864 jsem byl na cestě do vlasti Odyssea a do Trójské pláně, dostal jsem se do Indie, Číny, Japonska a procestoval jsem celý svět. Strávil jsem na této cestě dva roky a po

návratu v roce 1866 jsem se usadil v Paříži, abych se po zbytek života věnoval studiu literatury, zejména archeologie, tedy vědy, která mě nejvíce fascinovala.

Konečně jsem si mohl splnit životní sen a mohl jsem v klidu navštívit divadlo událostí, které mě tolik zajímaly, zemi hrdinů, jejichž dobrodružství mě jako kluka tolik fascinovala a těšila. Loni v létě jsem postupně navštívil místa, která jsou v poetické paměti starověku stále živá.

Neměl jsem ale ambice publikovat svou práci, jež by opakovala chyby téměř všech archeologů-cestovatelů o stájích Homérovy Ithaky, usedlostech Eumea, ostrově Asteris, starověké Tróji, mohylách Baticei a Aesyeta, hrobky Hektora atd.

Což je důležitější, kromě toho, v co doufám, že vyvrátím falešné názory,...

[s.8.]

...které považuji za mylné, a rád bych v intelektuální francouzské veřejnosti rozšířil touhu po krásných a ušlechtilých studiích, která mi dodávala odvahu v těžkých životních zkouškách a která budou naplňovat můj volný čas až do konce mých dnů.

Napsano v Paříži, 11. března: 1869

H. Schliemann.

Příloha č. 2: Krátká chronologie některých událostí v životě Heinricha Schliemanna.

Periodizace označuje hlavní data událostí v životě Heinricha Schliemanna a je sestavena jako pomůcka k této práci, proto zde nejsou uvedena všechna data. Kompletnější verzi spolu s alternativními chronologiemi lze nalézt u Tobiase Mühlenbrucha *Heinrich Schliemann: Ein Itinerar*. Chronologie a data uvedená v této konkrétní periodizaci částečně vycházejí z dat z osobních deníků, dopisů a autobiografií Heinricha Schliemanna. Podotýkám, že když byl Schliemann na území Ruské říše dlouhou dobu, datoval s největší pravděpodobností své poznámky podle juliánského kalendáře. Přesto zůstává nevyřešeným problémem otázka převodu některých dat z juliánského do gregoriánského kalendáře a také některých dopisů.

6. ledna 1822, Neubukow, velkovévodství (Grhzm.) Mecklenburg-Schwerin, Německý spolek (Deutscher Bund): den narození Johanna Ludwiga Heinricha Juliusa Schliemanna.

květen 1823: celá rodina Schliemannových se přestěhovala do Ankershagenu.

22. března 1831: smrt matky a propuštění otce kvůli zpronevěře církevních peněz a milostnému skandálu se služebnou. V roce 1838 se Ernst Schliemann oženil se služebnou, s níž bude mít další dvě děti.

konec roku 1831 – začátek 1832, 1833: Heinrich se přestěhoval do Kalkhorstu v Mecklenburgu ke svému strýci Friedrichu Schliemannovi, kde se s pomocí vychovatele Karla Andrese pokusil zaplnit mezery ve znalostech a nastoupil do školy. Poté byl přeřazen na gymnázium.

jaro (po Velikonocích) 1836, Fürstenberg: Schliemann pracuje v dílně pro E. L. Holtze, poté po jeho smrti pro T. Hückstädta ve stejném obchodě.

konec prosince 1841, Amsterdam, Nizozemsko: Schliemann pracuje jako kurýr pro Hoyack & Co.

1. března 1844, Amsterdam: Heinrich je najat rodinnou firmou Schröder & Co.

leden–únor 1846: jako zástupce společnosti Schröder & Co přijíždí Schliemann do Petrohradu, Ruské impérium.

září – prosinec 1846: Schliemannova první evropská plavba: obchodní a „vzdělávací“:
Moskva - Saint Petersburg - Kronštadt - Lübeck - Hamburg - Bremen - Amsterdam - Rotterdam - London - Liverpool - Manchester - Birmingham - Windsor castle - London - Brighton - Dieppe - Le Havre - Rouen - Paris - Versailles - Paris - Brüssel - Antwerpen - Köln - Koblenz - Düsseldorf - Krefeld - Amsterdam - Hamburg - Berlin - Saint Petersburg.

prosinec 1846 – březen 1850, Rusko: během tohoto období Schliemann podnikne šest služebních cest z Petrohradu do Moskvy a jednou do Oděsy.

S největší pravděpodobností Heinrich vstoupil na území Ruské říše 11. února.

15. února 1847 se Schliemann oficiálně stal poddaným Ruské říše.

březen – květen 1850: druhá evropská cesta Heinricha Schliemanna:

Moskva - Kowno (Kaunas) - Gumbinnen (Gusew) - Königsberg (Kalinigrad) - Berlin - Amsterdam - London - Edinburgh - Glasgow - Greenock - Liverpool - Chester - Bangor - London - Le Havre - Paris - Amsterdam - Hamburg - Lübeck - Saint Petersburg.

prosinec 1850 – únor 1851: Schliemannova první cesta do Severní Ameriky.

únor – květen 1851: Schliemannova cesta po Severní Americe a Panamské šíji:

New York - Philadelphia - Baltimore - Washington - Baltimore - Philadelphia - New York - Chagres - Panama - Gatun - Gorgona (Nueva Gorgona) - Panama - Acapulco, Estados Unidos Mexicanos - San Diego - San Francisco - Sacramento - Nevada City - Sacramento - San Francisco

květen 1852: konec osobní zlaté horečky Heinricha Schliemanna. Schliemann opouští tichomořské břehy Severní Ameriky a je v New Yorku nebo Londýně – není zcela ujasněno.

12./24. květen – srpen 1852: Schliemann se pomalu vrací do Ruska přes Francii a Německo.

říjen 1852, Petrohrad: svatba Heinricha Schliemanna s Kateřinou Lyžinou.

konec srpna - začátek října 1854: Kovno - Koenigsberg - Berlín - Amsterdam - Londýn - Drážďany - Lipsko - Memel - Petersburg.

16. září 1855: narodil se prvorozený syn Sergej.

listopad 1858 – říjen 1859: cesta po Evropě a Blízkém východě: Švédsko - Dánsko - Německo - Itálie - Egypt - Jeruzalém - Jordánsko - Sýrie - Smyrna - Kyklady - Athény.

12. ledna 1859: narodila se nejstarší dcera Natalia.

21. července 1861: narodila se druhá dcera Naděžda.

duben 1864 – prosinec 1865/leden 1866: cestování po celém světě.

leden – únor 1866: Schliemann si volí za své trvalé bydliště Paříž, navštěvuje placené přednášky na Sorbonně.

březen 1866: Schliemann se vrací do Ruska, ale brzy je opět na cestách – jede se léčit do Samary a poté se přes Taganrog a Oděsu vrací do Paříže.

1867: vydání Schliemannovy první knihy: *La Chine et le Japon au temps présent*

duben – prosinec 1868: Schliemann cestuje po italských antických místech: Řím, Pompeje; poté navštíví několik ostrovů – řecká pevninská města – Konstantinopol – několik tureckých míst – Bunarbashi - přes Dardanely se vrací do Paříže.

1869: Schliemannova čtvrtá cesta do Ameriky.

Duben–květen: Schliemann si v Indianapolis koupil americké občanství a rozvedl se s Kateřinou Schliemannovou.

23. září: Heinrich se oženil se Sophií Engastromenou a natrvalo se stěhuje do Athén.

Druhá kniha: *Ithaque, le Peloponnese, Troie: Recherches archeologiques.*

1871

14. května: narodila se třetí dcera Andromacha.

Září–listopad: první vykopávky v Hisarliku.

14. června 1873: nalezen tzv. Priamův poklad.

1874: třetí kniha: *Trojanische Alterthümer: Bericht über die Ausgrabungen in Troja.*

1875: vykopávky na Sicílii.

1876: vykopávky v Mykénách

16. března 1878: narodil se druhý syn Agamemnon.

Čtvrtá kniha: *Mycenae: a narrative of researches and discoveries of Mycenae and Tiryns.*

1880: vykopávky v Orchomenu.

1881: Schliemann se stal čestným občanem Berlína.

Pátá kniha: *Orchomenos: Bericht über meine Ausgrabungen im böotischen Orchomenos.*

Šestá kniha: *Reise in der Troas in Mai 1881.*

Sedmá kniha: *Ilios: The City and Country of the Trojans: the Results of Researches.*

1884: vykopávky v Nauplionu a Tiryns.

Osmá kniha: *Troja: Ergebnisse meiner neuesten Ausgrabungen auf der Baustelle von Troja, in den Heldengräbern, Bunarbaschi und anderen Orten der Troas im Jahre 1882.*

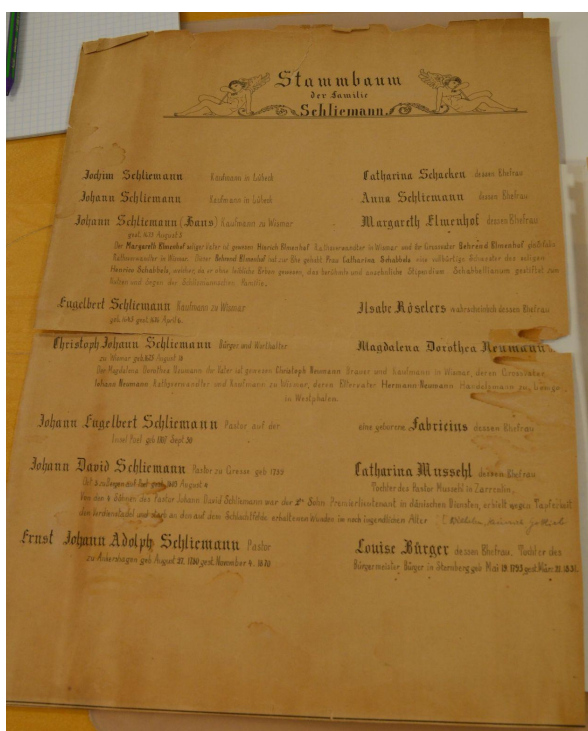
1886: vykopávky v Orchomenu. Cestování po Egyptu s Virchovem.

Devátá kniha: *Tiryns der prähistorische palast der könige von Tiryns, ergebnisse der neuesten ausgrabungen.*

26. prosince 1890, Neapol: Heinrich Schliemann zemřel.

Knihy desátá, vydaná posmrtně: *Bericht über die Ausgrabungen in Troja im Jahre 1890.*

Příloha č.3. Rodina a potomci Heinricha Schliemanna.

Rodokmen.¹⁸⁸

Ernst a Louise (?) Schliemann se dvěma svými dětmi - Schwerin¹⁸⁹

Otec: Ernest Johann Adolf Schliemann: 27.8.1780 - 4.11.1870.

Matka: Louise Tereza Sophia Schliemann - rozená Bürger: 19.5.1793 - 21.3.1831.

Bratři a sestry následovně:

Eliza, Dorothea, Wilhelmina a Louise;

Údajně první starší bratr jménem Heinrich zemřel v dětství před narozením nebo bezprostředně před ním; Johann Ludwig Heinrich Julius mohl být pojmenován po zesnulém starším bratrovi;

¹⁸⁸ The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Other Family Papers: Series A: Original Family Documents, box 1, folder 1.1, doc.№ 1. Osobní foto.

¹⁸⁹ The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Series J: Photographs, 21. Ernst and Louise (?) Schliemann with two of their children-Schwerin.

Mladší bratr Ludwig - zemřel na tyfus v Sacramentu, 1850;

Nejmladší bratr Paul - spáchal sebevraždu v roce 1851.

A další dvě děti, nevlastní sourozenci, z druhého manželství Ernesta Schliemanna se služebnou; datum narození a pohlaví potomků je z dochovaných materiálů obtížné určit.

I. První manželka - Kateřina Petrovna Schliemann, rozená Lyžina.

7. září 1826 - 1896, byla pohřbena na Volkovském hřbitově¹⁹⁰, Sankt-Petěrburg, Rusko, vedle své dcery Natálie. Oba hroby jsou se ztratily.

1) Sergej Andrejevič (Ruská varianta jména Heinrich) Schliemann.

16. září 1855, Sankt-Petěrburg - zemřel přibližně po roce 1934 v naprosté chudobě v Leningradu, místo pohřbu není známo.

Studoval na gymnáziu v Petrohradě, poté na Galasanově College v Kyjevě. V

roce 1875 vstoupil na Fakultu přírodních věd Moskevské univerzity, poté přestoupil na Právnickou fakultu, kterou ukončil v roce 1881. Od roku 1882 zastával malé administrativní pozice v Kyjevě, Lucku a městě Gorochov. Od roku 1885 byl jmenován vyšetřovatelem provincie Vilna.

Byl ženatý s Anastasií Georgijevnou Demčenko.

1860(?) - přibližně po r. 1920.

Syn Andrej: 1890-1920.

Voják Rudé armády, zemřel během Občanské války 1917-1922.

Nejsou žádní další potomci.¹⁹¹

Kateřina a Sergej, Nataša a Naděžda.¹⁹²

2) Natálie (Andrejevna) Schliemann.

12. ledna 1859, Sankt-Petěrburg - 28. listopadu 1869. Byla pohřbena na Volkovském hřbitově¹⁹³ vedle své matky.

¹⁹⁰ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 85.

¹⁹¹ BOGDANOV, Igor. *Dolgaja doroga v Troju. Genrih Šliman v Peterburge*, s.163-178.

¹⁹² VANDENBERG, Philipp. *Trojský poklad*. Praha: nakladatelství Alpress, s.r.o., Frýdek-Místek, 2009.

¹⁹³ GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*, s. 85.

3) Naděžda (Andrejevna) (Schliemann) Andrusová.

¹⁹⁴ 21. července 1861, Petrodvorec - 1935,

Lausanne.

Nataša studovala na gymnáziích v Petrohradě a Kyjevě. Poté v r.1879 vystudovala 1. Alferovovo ženské gymnázium v Moskvě, a mezi 1880-1885 Vyšší ženské kurzy v Petrohradě - přírodní oddělení, směr chemie. Plynule ovládala němčinu, francouzštinu a italštinu.

Provdala se za Nikolaje Ivanoviče Andrusova: 1861, Oděsa - 1924, Olšanské hřbitovy, pravoslavná část, Praha.

Předpokládá se¹⁹⁵, že příjmení Andrusov (původní příjmení Andrews) pocházelo ze Skandinávie a

příslušníci tohoto příjmení emigrovali do Ruska v 18. století.

Nikolaj Ivanovič Andrusov byl geolog, paleontolog, člen Ruské akademie věd, působil na Univerzitě Karlově.

V roce 1920 uprchli Andrusové přes Sevastopol a Konstantinopol do Paříže. V roce 1922 se rodina přestěhovala do Prahy.

Děti Naděždy Andrusové¹⁹⁶:

- 1) Leonid Nikolaevič: 1891, Oděsa - září/říjen? 1919, zemřel poblíž Archangelska v Občanské válce 1917-1922. Zoolog, spolu se svým otcem prozkoumal faunu Černého moře.
- 2) Věra Nikolajevna (Andrusová) Somova: 1. března 1893, Vídeň - 1975, Československo.

V r.1924 provdala se za stavebního inženýra P.A. Somova: 1892-1979.

¹⁹⁴ The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Other Family Papers: Series A: Original Family Documents, box 1, folder 6, 1.2, doc.№ 2. Nadezhda Genrichovna Schliemann, St.Petersburg, 1887?. Osobní foto.

¹⁹⁵ BOGDANOV, Igor. *Genrih Šliman: Toržestvo mifa*, s.299; EJNOR, O.L. *Andrusov Nikolaj Ivanovič*. Kijev: 1990

¹⁹⁶ ANDRUSOVA-VLČEKOVA, Galina. Heinrich Schliemann a jeho Ruski potomkovia. *Genealogicko-heraldický hlas* 1993, ročník III., 1., s.3-17

Dcera (vnučka Naděždy) - Irina Somova: 1925-1979. Byla dvakrát
vdaná: 1- 1921-? architekt Jan Skolánek; 2- 1923-? Josef Pavlík.

Děti Iriny:

- Helena: 1949, provdala se za Vlastimila Viskočaki (1948).
- Natálie: 1952, provdala se za Hikmata al-Hakima (1945).
- Vladimír: 1953, ženatý s Hannou Ptáčkovou.

Vnoučata Iriny (není známo z jakých manželství):

- Vlastimil: 1977.
- Naděžda: 1980.

3) Vadim: 1895, Sankt-Petěrburg - 1975, Paříž.

V 1915 byl mobilizován a sloužil u Pavlovského pluku. Od 1922 až do
své smrti žil v Paříži. Studoval u sochaře Emila Antoina Bourdella, byl
sochař, keramik, tvůrce basreliéfů. Prototyp postavy ze Solženicynova
románu 17. března.

Byl třikrát ženatý: 1- Kat' a Metel'nikova, 2- Eugenie Gluckmann, 3-
Élisabeth Germain (1914-1962)

Syn od Élisabeth - Patrice: 1942-?

Patrice byl ženatý s Catherine Dupouy: 1942-?

Děti (vnoučata Vadima): Nathalie (1976) a Vadim (1978)

4) Dimitrij Nikolajevič Andrusov: 26. října (7. listopadu) 1897, Jurjev
(dnes Tartu, Estonsko) - 1. dubna 1976, Bratislava.

Akademik Slovenské akademie věd, profesor, geolog.

První manželka: Valentina Alschwangova (1869-1989).

Druhá manželka: Vanda Kollárová (1921-?).

Děti od Valentiny:

1) Galina (Dmitrijevna) Andrusovová-Vlčeková.

1928-?, byla dvakrát vdaná.

První manžel: Martin Halahyj.

Děti Galiny a Martina (vnoučata Dmitria Andrusova):

- Alexandr (1956); ženatý s Mariou Minčíkovou (1958)

Děti (vnoučata Galiny):

- Tereza (1984)

- Katarina (1985)

- Juraj (1961)

Druhý manžel: Ladislav Vlček (1920-1984), Slovensko.

2) Nina (1933-?);

3) Dcera od Vandy - Tatiana (1954-?), manžel František Burian.

Děti:

- Marek (1977)

- Jiří (1981)

5) Marianna: 13. října 1899, Jurjev (dnes Tartu, Estonsko) - 1979, Paříž. Vystudovala filologickou fakultu Sorbonny. Byla provdána za Nikolaje Nikolajeviče Afanasieva: 1893-1966, profesora na pařížské pravoslavně-filologické fakultě.

Děti: Anatol (1930-?), oženil se s Geneviévou Michau (1933-?)

Vnoučata Marianny: Nicolas (1966), Anne-Claire (1968), Damien (1969), Beatrice (1971).

II. Druhá manželka - Sophia Schliemann, rozená Engastroménou.

12. ledna 1852, Athény - 27. října 1932, Athény.

Dcera řeckého obchodníka Georgiose (nebo Konstantina) Engastroménos a Viktorii, rozená Geladaki, neteřka biskupa z Mantiny a profesora Aténské Univerzity Theokleta Vimposa.

1) Andromacha (Schliemann) Melas.

14. května 1871-1962.

Provdala se za Leona Melose: 1872-1905, právník a diplomat.

197

198

Děti Andromahy:

- 1) Michael: 1893-1924 - bezdětný.
- 2) Alex: 1897-1969 - adoptovaná dcera.
- 3) Leon: 1899-1964 - bezdětný.

2) Agamemnon Schliemann.

¹⁹⁹ 16. března 1878-1954, Paříž.

Diplomat.

Byl dvakrát ženatý, bezdětný.

¹⁹⁷ The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Series J: Photographs, 9. Andromache-Athens, 1888-A (17 years old).

¹⁹⁸ The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Series J: Photographs, 19. Sophia with grandsons, Alex [L] and Michael [R] Melas-Athens.

¹⁹⁹ The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers, Series J: Photographs, 24. Agamemnon Schliemann-Paris

Obrazová příloha.

Obr. 1. Heinrich-Breslau.

Obr.2. Andromache [L] and Sophia [R]
-Schwanenplatz.

Obr.3. Agamemnon and Sophia
-Baden Baden (39 years old).

Obr.4. Heinrich with scholars at Troy.
(Voják), Rudolf Virchow, Wilhelm Grempler, Ghalil Bey, H.Schliemann, Edit Calvert, W. Dörpfeld,
Mme Babin, Charles Babin, Friedrich von Duhn, Karl Humann.
Frank Calvert, Hamdy Bey, Charles Waldstein. 1890.

Obr.5. Heinrich returning from Mecca (pen by Andromache?).

Obr.6. Two men, Syria, 19th century.

Obr.7. Dans le village de Ghazir, Liban.

Obr.8. The holy caravan in the Şem. Caravan on its way to Mecca for the Hajj, after leaving Damascus. Soldiers and dignitaries with camel carrying the palanquin (Mahmal), the emblem of the Ottoman sultan.

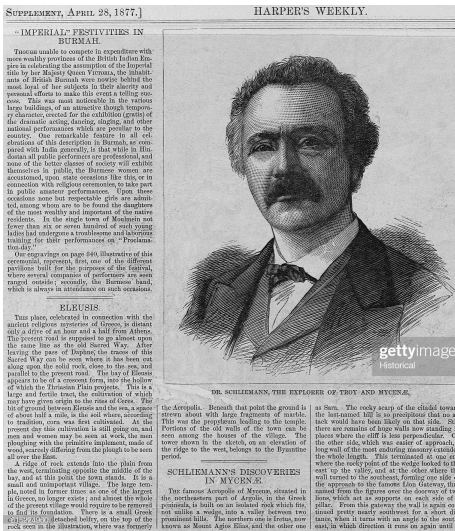

Obr.9. Dr. Heinrich Schliemann, 1880.

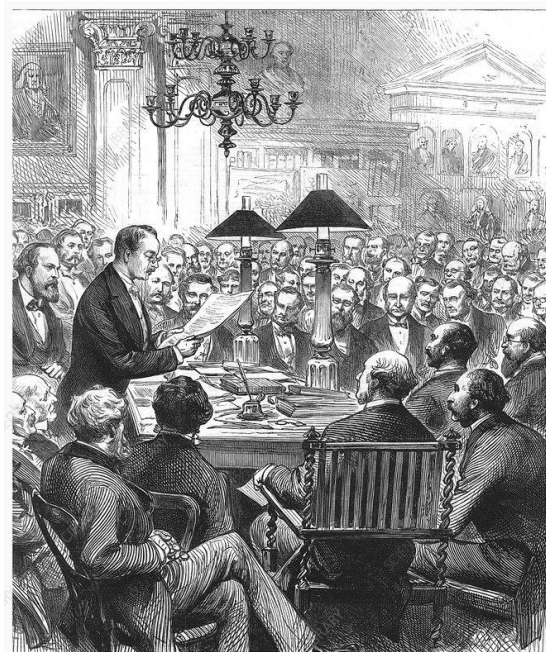

MDME. SCHLIEMANN, IN THE PARURE OF HELEN OF TROY

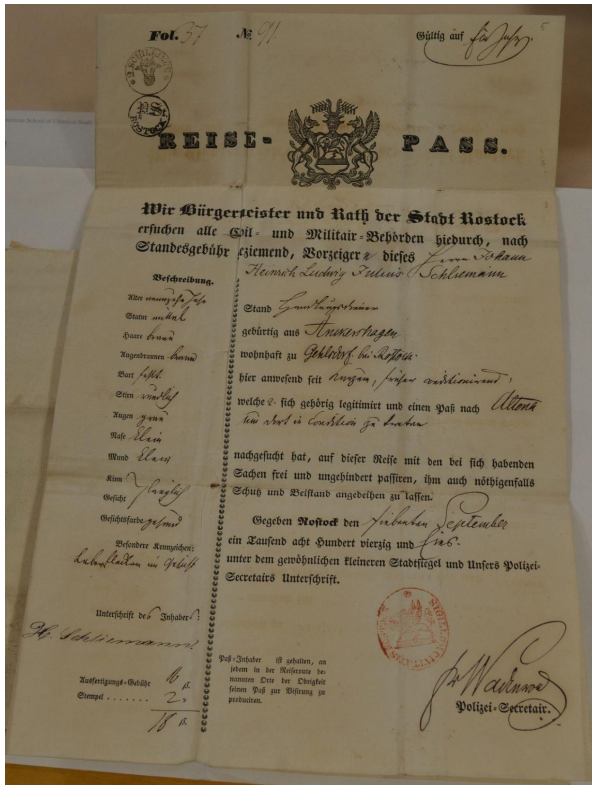
Obr.10. Madame Sophie Schliemann, 1877, The Graphic.

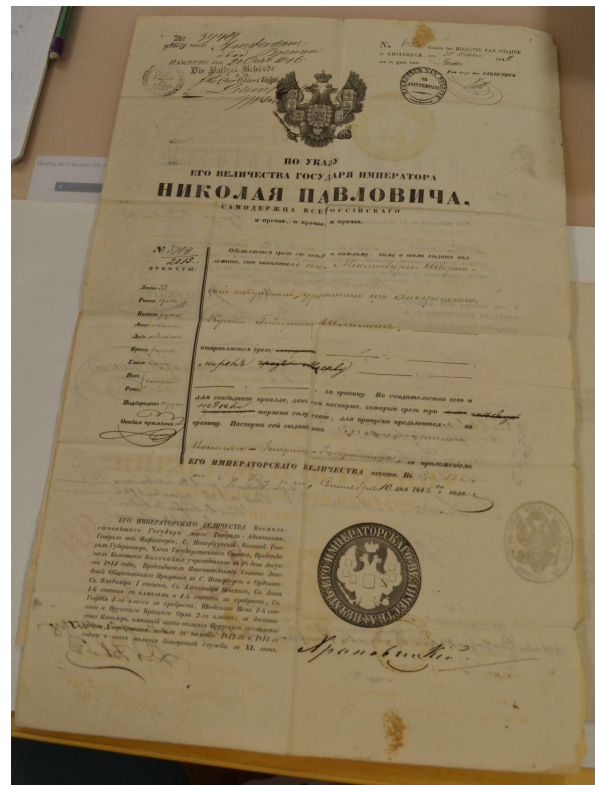
Obr.11. Dr. Heinrich Schliemann, the explorer of Troy and Mycenae.

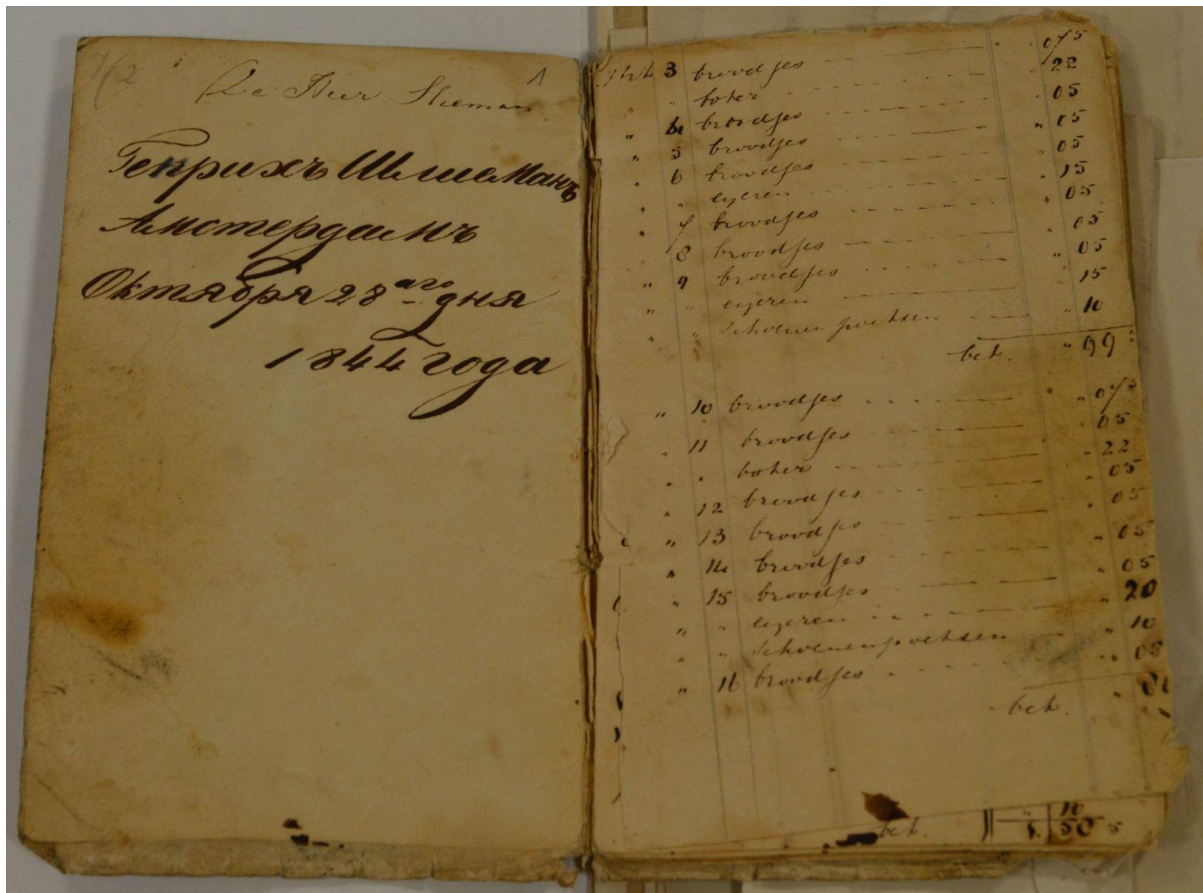
Obr.12. Heinrich Schliemann lecturing in London, 1877, The Illustrated London News.

Obr.14. Pruský pas.

Obr.15. Ruský cestovní pas.

Obr.16. Jeden z mnoha sešitů, kam si Schliemann zapisoval své finanční výdaje.

Obr.19. Ιλίου Μέλαθρον / Palác Ilion, domov Heinricha Schliemanna v Athénách, nyní Numismatic Museum of Athens, exteriér.

Obr.20. Ιλίου Μέλαθρον / Palác Ilion, domov Heinricha Schliemanna v Athénách, nyní Numismatic Museum of Athens, interiér č.1.

Obr.21. Ιλίου Μέλαθρον / Palác Ilion, domov Heinricha Schliemanna v Athénách, nyní Numismatic Museum of Athens, interiér č.2.

Obr.22. Ιλίου Μέλαθρον / Palác Ilion, domov Heinricha Schliemann v Aténách, nyní Numismatic Museum of Athens, interiér č.3. Kancelář Heinricha Schliemann ve 2. patře.

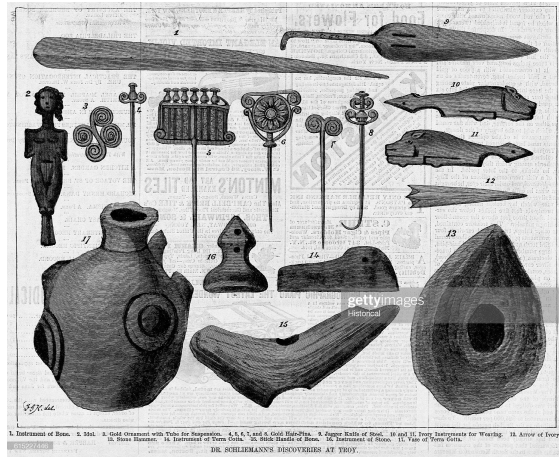
Obr.23. Ιλίου Μέλαθρον / Palác Ilion, domov Heinricha Schliemann v Aténách, nyní Numismatic Museum of Athens, interiér č.4. Kancelář Heinricha Schliemann.

Obr.24. Ancient archaeological artefacts, greek. Wood engraving, published in 1880.

Obr.25. Artefacts excavated at Troy, 1880s.

Obr.26. Dr. Heinrich Schliemann's Discoveries at Troy.

Obr.27. Treasure Of Priam, 1874.

Obr.28. Priam's Treasure, a cache of gold and other artefacts discovered by classical archaeologist Heinrich Schliemann (1822-1890)

Obr.29. U.S. mail steamship Atlantic.

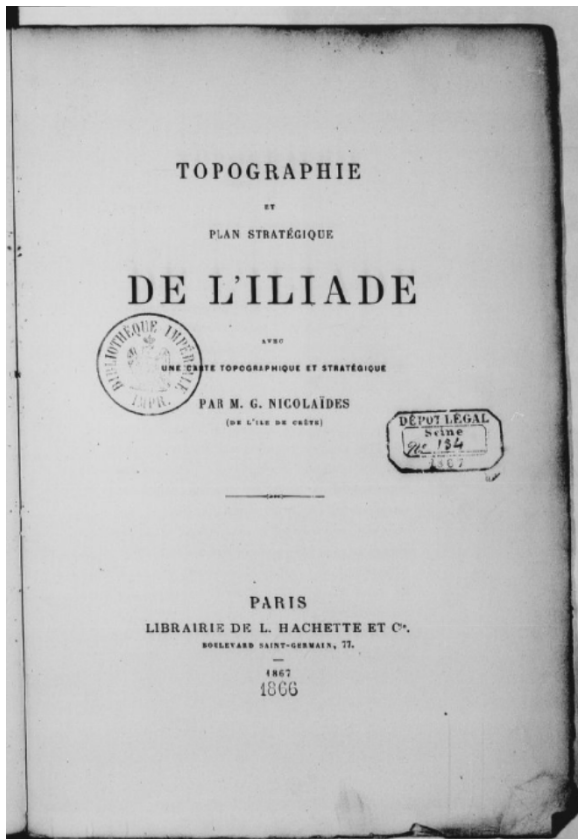
Obr.30. Tumulus of Aesyetes, and Naval Station of the Greeks.

Obr.31. Titulní strana knihy, o které Schliemann tvrdí, že inspirovala jeho hledání Tróje jako dítě.

Obr.32. Ilustrace, o které Schliemann tvrdí, že inspirovala jeho hledání Tróje jako dítě.

Obr.33. Titulní strana.

Obr.34. Schliemannovo mauzoleum, První hřbitov v Athénách.

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH.

A) Fotografie z archivů

The Gennadius Library, Heinrich Schliemann Papers

Series J: Photographs

<<https://www.ascsa.edu.gr/index.php/archives/heinrich-schliemann-finding-aid>>

- Heinrich - Breslau. Obr.1.
- Andromache [L] and Sophia [R - Schwanenplatz. Obr.2.
- Agamemnon and Sophia - Baden Baden (39 years old). Obr.3.
- Heinrich with scholars at Troy. Obr.4.
- Heinrich returning from Mecca (pen by Andromache?). Obr.5.

Series D: Personal Documents

- box 1, part 1, folder 1, doc.№ 5. Osobní foto. Obr.14.
- box 1, part 1, folder 1, doc.№ 3. Osobní foto. Obr.15.
- box 1, part 2, folder 1, doc.№ 1. Osobní foto. Obr.16.

National Archives and Records Service, Washington.

Passenger lists of vessels arriving at New York, 1820-1897 [microform]: December 20, 1850 - February 22, 1851 -

<<https://archive.org/details/passengerlistsoo0095unix/page/n719/mode/2up>> Obr.17.

Evangelische Kirche Neubukow, Mecklenburg-Schwerin.

Deutschland, ausgewählte evangelische Kirchenbücher 1500-1971 [database on-line], Filmnummer 69378. Lehi, UT, USA: Ancestry.com Operations, Inc., 2016. Obr.13.

B) Fotografie

Dr. Heinrich Schliemann, the explorer of Troy and Mycenae. Photo by © CORBIS/Corbis via Getty Images, 1990, Corbis Historical, object name: bk003437.jpg [28.12.2021] -

<<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/text-and-diagram-dr-heinrich-schliemann-trojan-explorer-of-news-photo/615224960>> Obr.11.

Dr. Heinrich Schliemann's Discoveries at Troy. Photo by © CORBIS/Corbis via Getty Images, 1990, Corbis Historical, object name: bk005705.jpg [28.12.2021] -

<<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/dr-heinrich-schliemanns-discoveries-at-troy-news-photo/615227446>> Obr.26.

Syrie. Dans le village de Ghazir (Liban) (11 h) / [photogr.] S[alles], André (1860-1929), 1893 [13.02.2022] -

<<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b531992273.r=La%20Syrie%20Le%20Liban%2019?rk=343349;2>> Obr.7.

Library of Congress. Control Number: 2004671967. Reproduction Number: LC-DIG-ppmsca-04467 (digital file from original). The holy caravan in the Şem. Caravan on its way to Mecca for the Hajj, after leaving Damascus. Soldiers and dignitaries with camel carrying the palanquin (Mahmal), the emblem of the Ottoman sultan. [between 1860 and 1900] Possibly taken by Tancred R. Dumas. [13.02.2022] -

<<https://www.loc.gov/resource/ppmsca.04467/>> Obr.8.

Madame Sophie Schliemann, 1877. Madame Schliemann wearing jewellery excavated by her husband Heinrich at Troy (in modern Turkey) in 1876. German archaeologist Heinrich Schliemann (1822-1890) believed that this jewellery had belonged to Helen of Troy. From The Graphic, (London, 1877). Photo by Oxford Science Archive/Print Collector/Getty Images, Hulton Archive, barcode: 460001630, object name: 1158920 [28.12.2021] - <<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/madame-sophie-schliemann-1877-madame-schliemann-wearing-news-photo/463923341>> Obr.10.

Treasure Of Priam. 1874: Treasures discovered by Heinrich Schliemann at Hisarlik and wrongly identified as belonging to Priam King of Troy. They actually came from an earlier, pre-Homeric site. Original Publication: Illustrated London News - pub 1874. Photo by Rischgitz/Getty Images, Hulton Archive, barcode: HL1524 [28.12.2021] - <<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/treasures-discovered-by-heinrich-schliemann-at-hisarlik-and-news-photo/3320479>> Obr.27.

Victoria and Albert Museum, London, HART, Ludovico Wolfgang. Two men. Syria, 19th century [13.02.2022] -

<http://media.vam.ac.uk/collections/img/2014/HF/2014HF6583_2500.jpg> Obr.6.

C) Reprodukce

Ancient archaeological artefacts, greek: 1) Column capital from the Artemision in Ephesus; 2-5) Vases from Cyprus, 6) Barber figurine (Terracotta) from Tanagra; 7+9) Death masks made of gold (Agamemnon) from Mycenae; 8) Gold plate with insect illustration (gold bee disk) from Mycenae; 10) Female figure (Terracotta) from Tanagra; 11) Relief of a column in Ephesus; 12) Vases shards (armored warrior); 13) Metope (Helios) from Hisarlik (Athena-Temple, Troy). Wood engraving, published in 1880. [28.12.2021] - <<https://www.gettyimages.com/detail/illustration/ancient-archaeological-artefacts-published-royalty-free-illustration/480515420>> Obr.24.

Artefacts excavated at Troy, 1880s. BILDAGENTUR-ONLINE / TH FOTO / SCIENCE PHOTO LIBRARY. 19th-century artwork of storage and drinking vessels, and other objects excavated at Troy by the German archaeologist Heinrich Schliemann (1822-1890). Troy is famous as the site of a legendary war described by the Ancient Greek poet Homer in his work the Iliad. It was in 1871 that Schliemann discovered ruins at Hisarlik, in Turkey, that he attributed to Homeric Troy, though it is now thought that he discovered the remains of an earlier Troy. Schliemann's four excavations at Troy all date to the period from 1871 to 1890. This woodcut dates from around 1880. [28.12.2021] - <<https://www.sciencephoto.com/media/461586/view>> Obr.25.

Dr. Heinrich Schliemann. Portrait of Dr. Heinrich Schliemann (1822-1890) German businessman and a pioneer of field archaeology. Dated 1880. Photo by: Photo12/Universal Images Group via Getty Images, object name: 960_05_arp18a28_131.jpg [28.12.2021] - <<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/portrait-of-dr-heinrich-schliemann-german-businessman-and-a-news-photo/1140115127>> Obr.9.

Heinrich Schliemann lecturing in London, 1877. OXFORD SCIENCE ARCHIVE / HERITAGE IMAGES / SCIENCE PHOTO LIBRARY. German archaeologist Schliemann (1822-1890), lecturing on his excavations at Mycenae in Greece during 1876 to the Society of Antiquaries in their rooms at Burlington House, London. Schliemann pioneered Greek prehistoric archaeology and, in addition to his excavations at Mycenae and a number of other sites, he excavated the traditional site of Troy four times between 1871 and 1890. From The Illustrated London News. (London, 31 March 1877). [28.12.2021] - <<https://www.sciencephoto.com/media/998439/view>> Obr.12.

Library of Congress. U.S. mail steamship Atlantic. Lith. By N. Currier, 1850.
Reproduction number: LC-USZ62-537 [15.10.2021] -
<<http://loc.gov/pictures/resource/cph.3a04465/>> Obr.29.

Priam's Treasure, a cache of gold and other artefacts discovered by classical archaeologist Heinrich Schliemann (1822-1890) a German pioneer in the field of archaeology. Photo by: Universal History Archive/Universal Images Group via Getty Images, Universal Images Group Editorial, object name: 917_05_WHA_076_0408 [28.12.2021] -
<<https://www.gettyimages.com/detail/news-photo/priams-treasure-a-cache-of-gold-and-other-artefacts-news-photo/629588109>> Obr.28.

D) Ostatní

Center for Bibliographical Studies and Research (CBSR): University of California, Riverside. *Daily Alta California*, Volume 1, Number 126, 25 May 1850. [7.09.2021] -
<<https://cdnc.ucr.edu/?a=d&d=DAC18500525.2.5&e=-----en--20--1--txt-txIN-----1%2f>>
Obr.18.

CLARKE, Edward Daniel. *Travels in various countries of Europe Asia and Africa. Part the First Russia Tartary and Turkey... Part the Second Greece Egypt and the Holy Land...*, vol I., London, R. Watts for Cadell and Davies, MDCCCXXIV [=1824]. [20.3.2022] -
<<https://eng.travelogues.gr/item.php?view=47174>> Obr.30.

Jerrer, Dr. Georg Ludwig. *Die Weltgeschichte für Kinder*. (d.i. Johann Heinrich Meynier) Nürnberg: 1828 [28.12.2021] -
<<https://ijbib.wordpress.com/2018/01/15/geschichte-um-ein-buch-i/>> Obr.31.,32.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

A) Nevydané prameny

Gennadius Library of the American School of Classical Studies at Athens

(Gennadeion).

Series A: Diaries (A)

Series B: Letters written to Schliemann (B)

Series BB: Original Letters sent by Schliemann (BB)

Series BBB: Copybooks of copies Schliemann made of his own outgoing correspondence from 1845 to 1890 (BBB)

Series D: Personal Documents

Series G: Miscellaneous

Series J: Photographs

Other Family Papers: Series A: Original Family Documents; Series B: Secondary Material

Evangelische Kirche Neubukow, Mecklenburg-Schwerin.

Deutschland, ausgewählte evangelische Kirchenbücher 1500-1971 [database on-line],
Filmnummer 69378. Lehi, UT, USA: Ancestry.com Operations, Inc., 2016

Российский государственный исторический архив (РГИА / Ruský Státní Historický Archiv), Sankt-Petersburg.

Фонд 1343, опись 39, дело 5560 - [Шлиман (археолог) Дело по прошению Петербургского 1-ой гильдии купца Г.Шлимана о возведении его с семейством в потомственное почетное дворянство].

National Library of Scotland, Edinburg.

Commission Book №3: MS.42765

National Archives and Records Service, Washington.

Passenger lists of vessels arriving at New York, 1820-1897 [microform]: December 20, 1850 - February 22, 1851

B) Vydané prameny institucionální provenience

BOGDANOV, Igor (ed.). *Ne privozi s soboju Gomera... Pisma E.P. Šliman Genrihu Šlimanu*. Sankt-Peterburg: izdatelstvo Dmitrij Bulanin, 1998

MURRAY, John IV. *John Murray III: 1808-1892: A Brief Memoir*. London: John Murray, Albemarle street, 1919 -

<<https://archive.org/details/johnmurrayiii18000murriala/page/n9/mode/2up>>

WEBER, Shirley H. *Schliemann's first visit to America*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1942

Le cinquantenaire de la librairie C. Reinwald, Schleicher frères éditeurs, neveux et successeurs, 15 rue des Saints-Pères, 15; Paris: 1849-1899. Paris: Schleicher frères.

Le Tresor de Troie: les Fouilles D'Heinrich Schliemann. Le catalogue a été rééalisé par les soins de l'équipe du musée des Beaux-Arts - Pouchkine. Moscou: 1996

Mitteilungen aus dem Heinrich-Schliemann-Museum Ankershagen 2016 Heft 10/11, Herausgeber: Dr. Reinhard Witte

Shedevry antichnogo iskusstva. Katalog sobranija GMII im. A.S. Pushkina (Státní muzeum výtvarných umění Puškina). Moskva: GMII im. Pushkina, 2011

C) Vydané prameny osobní povahy

SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. London: John Murray, Albemarle street, 1880

SCHLIEMANN, Henry Dr. *Ilios: The city and country of the Trojans*. New York: Harper & Brothers, Franklin square, 1881

SCHLIEMANN, Heinrich. *Ithaka, der Peloponnes und Troja: Archäologische Forschungen*. Leipzig: Commissions-Verlag von Geisecke & Devrient, 1869

SCHLIEMANN, Henry. *Ithaque, le Peloponnese, Troie: Recherches Archéologiques*. Paris: C. Reinwald, 1869

SCHLIEMANN, Henry. *La Chine et le Japon au temps présent*. Paris: Libraire centrale, Boulevard des Italiens 24, 1867

SCHLIEMANN, Heinrich. *Selbstbiographie: Bis zu seinem tode vervollständigt*. Leipzig: F.A. Brockhaus, 1892

D) Odborná literatura

- AL Aura, Silvia. *Austen Henry Layard and Archibald Henry Sayce. An Anatolian Perspective*. In S. Ermidoro – C. Riva (eds), in collaboration with L. Milano, *Rethinking Layard 1817-2017*, Venice 2020, pp. 25-61
- ALLEN, Susan Heuck. *Finding the Walls of Troy: Frank Calvert and Heinrich Schliemann at Hisarlik*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1999
- ARENTZEN, Wout. *Schliemann en Nederland: Een leven vol verhalen*. Leiden: Uitgegeven door Sidestone Press, 2012
- BLÁHOVÁ, Marie. *Historická chronologie*. Praha: Libri, 2011
- BOGDANOV, Igor. *Dolgaja doroga v Troju. Genrih Šliman v Peterburge*. 2 izdanie. Sankt-Peterburg: izdatelstvo Aleksandrovskij park, Korvus, 1994
- BOGDANOV, Igor. *Genrih Šliman: Russkaja avantura*. Moskva: AST Olimp, 2008
- BOGDANOV, Igor. *Genrih Šliman: Toržestvo mifa*. Moskva: AST Olimp, 2008
- BUKINA, A.G.- PETRAKOVA, A.E.- ALEKSINSKIJ, D.P. *Korinfskije vazy i ih antičnije imitacii*. Katalog kollekcii. Sankt-Peterburg: Izd-vo Gos. Ermitaža, 2015
- ČAPKA, František-SANTLEROVÁ, Květoslava. *Vývoj písma v kostce*. Brno: DATIS, 1994
- ČUBARJAN A.O. a koll. *Vsemirnaja istoria v 6 tomah. Tom 5: mir v 19 veke: na puti k industrializacii*. Moskva: Nauka, 2014
- EJNOR, O.L. *Andrusov Nikolaj Ivanovič*. Kijev: 1990
- GAVRILOV, A.K. *Peterburg v sud'bě Genriha Šlimana*. Sankt-Peterburg: izdatel'skij dom Kolo, 2006
- GORBUNOVA, K.S. *Černigigurnije attičeskije vazy v Ermitaže*. Leningrad: Iskusstvo, 1983
- GÜNAY, Uslu. *Homer, Troy and the Turks: Heritage and Identity in the Late Ottoman Empire, 1870-1915*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2017
- HÉRODOTOS z Halikarnássu. *Dějiny*. SPb: Azbuka, 2015
- HLAVÁČEK, Ivan - KAŠPAR, Jaroslav - NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany: H+H Vyšehradská, 2015
- HOMÉR. *Odyseia*. Přeložil Vladimír Šrámek. Praha: Plzákovo nakladatelství, 1945
- HOMÉR. *Ilias*. Přeložil Vladimír Šrámek. Praha: Academia, 2010
- IBSEN, Henrik. *Peer Gynt*. Překlad Josef Brukner a Josef Vohryzek. Ostrava: Národní divadlo moravskoslezské, 2018
- JOHNSON, Paul. *Dějiny Amerického národa*. Voznice: LEDA spol. s.r.o., 2014

- KARAMZIN, Nikolaj Michajlovič. *Panteon rossijskich avtorov*. Moskva: Senatskaja tipografija u Selivanovskogo, 1801-1802
- KL'UČEVSKIJ, Vasilij Osipovič. *Kurs russoj istorii*. Sankt-Peterburg: 1904
- LAVISSE, Ernest - RAMBAUD, Alfred Nicolas. *Histoire générale du IV siècle jusqu'à nos jours, 12 vol.*(rus 8+8 vol.) Moskva: Gosudarstvennoe socialno-ekonomičeskoje izdanie, 1938 - <<https://runivers.ru/lib/book3071/9679/>>
- LEHSTEN, Gustav von. *Der Adel Mecklenburgs seit dem landesgrundgesetzlichen Erbvergleiche (1755)*. Rostock: Druck und Verlag von J.G. Tiademann, 1864 - <<https://books.google.de/books?id=-PMqlxaypogC&pg=PA224&hl=ru#v=onepage&q&f=false>>
- LILLY, Eli. *Schliemann in Indianapolis*. Indianapolis: Indiana historical society, 1961
- LUDWIG, Emil. *Schliemann. The Story of a Gold-seeker*. Boston: Little, Brown and Company, 1932
- MAURAI, André. *Dějiny Anglie: dopněné o novější období Michelem Mohrtem*. Praha: Lidové noviny, 2000
- MEYER, Ernst. *Heinrich Schliemann*. Göttingen: Musterschmidt, 1969
- MEYER, Ernst. *Heinrich Schliemann: Briefwechsel. II. Band: Von 1876 bis 1890*. Berlin: Verlag Gebr. Mann, 1958
- MIREAUX, Emile. *Život v homérské době*. Praha: Odeon, 1980
- MORGAN, Kenneth O. *History of Britain*. Oxford, New York: OxfordUniversityPress, 1993
- MURZINA, Daria. *Život a práce Heinricha Schliemanna v Rusku*. Praha: UK, KTF, Ústav dějin křesťanského umění, 2019
- NICOLAIDES, M.G. *Topographie et plan stratégique de l'iliade*. Paris: Librairie de L. Hachette et Co, 1867
- OPATRŇY, Josaf. *Stručná historie státu: Kuba*. Praha: Nakladatelství Libri, 2017
- OPATRŇY, Josaf. *Stručná historie státu: Panama*. Praha: Nakladatelství Libri, 2019
- PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku*. Sankt-Petersburg: Aleteja, 1996
- PLINY. *Natural History*. With an English Translation in ten Volumes. Volume IX. Libri XXXIII-XXXV. By H. Rackhman, M.A. London: William Heinemann LTD, 1938
- PSEUDO-APOLLODÓROS. *Bibliothéka*. Přeložil a okomentoval V.G. Boruchovič, redaktor J.M. Borovskij. Lenigrad: izdatelstvo Nauka, Leningradskoje otdelenie, 1972
- PUMPJANSKIJ, K.V. *Istorija russoj literatury v 10 tomah*. Moskva, Leningrad: Akademija Nauk SSSR, 1941-1956, Tom III.: Literatura XVIII veka, část 1, 1941
- Sir SCOTT, Walter. *Ivanhoe*. <<http://www.lib.ru/PRIKL/SKOTT/ivangoe.txt>>

- SCHUCHRDT, Carl. *Schliemann's Excavations: an Archaeological and Historical Study*. London: Macmillan and Co., 1891
- SOPHOCLES. *Tragoediae*. Pod red. M.L. Gasparov. - V.N. Jarho. Serija Literaturnije pamatniki. Moskva: Nauka, 1990 <http://lib.ru/POEEAST/SOFOKL/sofokl3_9.txt>
- STRABÓN. *Geografika*. Reprint z roku 1964. Moskva: Lodomir, 1994
- ŠPLÍCHAL, Josef. *Zapomenutý román Pavel a Virginie a jeho česká recepce*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, katedra české literatury, 2019
- TARLE, Evgenij Viktorovič. *Sočiněnija v dvenadcati tomah*. Tom VIII i IX. Krymskaja vojna. Moskva: izdatěl'stvo Akademii nauk SSSR, 1959
- THANOS, Christo. - ARENTZEN, Wout. *Schliemann and the California Gold Rush*. Leiden: Sidestone Press, 2014
- THONOR, Hans-Ulrich. *Dějiny světa: globální dějiny od počátků do 21- století*. Díl 6. Praha: Vyšehrad, 2014
- TIMOFEJEV, L.I. *Trediakovskij V.K.: Izbrannije proizvedenija*. Moskva, Leningrad: Sovetskij pisatel, 1963
- TINDAL, George Brown. - SHI, David Emary. *America: a Narrative History*. Volume 1. New York-London: W.W. Norton & Co, 1999
- TRAILL, David A. *Schliemann of Troy: Treasure and Deceit*. New York: St. Martin's Griffin, 1995
- ТРЕДІАКОВСКИЙ, Васілій - ФЕНЕЛОНЪ, де-Саліньякъ де-ла-Мотъ. *Телемахіда или Странствование Тилемаха сына Одвссеева*. Томъ 1 и 2. Въ СанктПетербурѣ, 1766
- TRONSKIJ, I.M. *Istorija antičnoj literatury*. Moskva: Visšaja škola, 1988
- WINCKELMANN, Iogann I. *Istorija iskusstva drevnosti*. Sankt-peterburg: Pal'mira, 2017
- WOOD, Michael. *In Search of the Trojan War*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press, 1998
- ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Objevení Tróje*. Praha: Mladá fronta, 1963
- ZAVADIL, Michaela. *Ein trojanischer Federkrieg: die Auseinandersetzungen zwischen Ernst Boetticher und Heinrich Schliemann*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2009

E) Akademické časopisy

- AUSTIN, Norman. Homer Who? *Arion: A Journal of Humanities and the Classics* 2011, vol. 19, no.2, pp.121-53
- ANDRUSOVA-VLČEKOVA, Galina. Heinrich Schliemann a jeho Ruski potomkovia. *Genealogicko-heraldický hlas* 1993, ročník III., 1., s.3-17
- ANONYM. Raskopki Šlimana. *Istoričeskij Vestnik* 1880, god1., №4., aprel, s.888-889
- BARAGWANATH, E. Motivation and Narrative in Herodotus. *The Classical Review* 2010 Volume 60 , Issue 2 , October, pp.352-353
- BAYE, Michael R. – KOVENOCK, Dan – DE VRIES, Casper G. The Herodotos Paradox. *Games and economic behavior* 2012, Vol.74 (1), p.399-406
- BOJARKINA, A.V. Nemeckoje chastnoe pismo: k istorii zhanra. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta* 2010, Serija 9, Vyp.2, s.67-74
- BOURKE, Graeme. Strabo and the Epeians of the Iliad. *Greece, Roman and Byzantine Studies* 2020, Vol 60, No 1, pp.1-30
- BUHARKIN, Petr Evgenjevič. V.K. Trediakovskij: literaturnij oblik i literaturnaja reputacija. *Mir russkogo slova* 2013, №4, s.61-67
- BULGAKOV, F.I. Šlimann i ego arheologičeskaja dejatel'nost'. *Istoričeskij Vestnik* 1891, №2., s.414-415
- CALDER III, William. An Unpublished Latin "Vita". *The Classical World* 1974, Mar., Vol. 67, №5, pp.272-282
- CALDER III, William. Schliemann on Schliemann: a Study in the Use of Sources. *Greek, Roman and Byzantine Studies* 1972, № 13, pp.335-353
- CASTELLANI, Victor. What and Who Was "Homer"? *The European Legacy* 2019, 24:7-8, pp.854-859
- CONDIDO, Camila. Mito e história nas Histórias de Heródoto. *História da Historiografia* 2018-01-01 (26), p.13-39
- DUFFY, William S. The Necklace of Eriphyle and Pausanias' Approach to the Homeric Epics. *The Classical World* 2013, Vol. 107, No. 1, pp.35-47
- EASTON, D. The Schliemann Papers. *The Annual of the British School at Athens* 1982, Vol. 77, pp.93-110

EVSEEVA, I.S. Hudožestvennoe nasledie Olivera Goldsmita (“Vekfildskij svashennik”) v proze M.N. Muravijeva (“Obitatel predmestija”). *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta* 2008, №315, s.15-18

GAZI, Andromache. Ο κύριος Σλήμαν δεν είναι εδώ: Μια νεανική ματιά στο Ιλίου Μέλαθρον 2011, *International Scientific Electronic Journal*, Issue 6, pp.42-63

GUKOVSKIJ, G.A. Trediakovskij kak teoretik literatury. *Russkaja literatura XVIII veka: Epoha klassicizma (XVIII vek)* 1964, Vyp. 6., s.43-72

HARLOE, Katherine. Pausanias as historian in Winckelmann's History. *Classical receptions journal* 2010-11, Vol.2 (2), p.174-196

CHARARA, Y. pensée morale et transformations génériques dans “Paul et Virginie”. *Eighteenth century fiction: Hamilton* 2009, Vol.21, N.2, pp.283-308

JONG, de I. Homer: the First Tragedian. *Greece and Rome* 2016, 63(2), pp.149-162

JUNG, Matthias, - SAMID, Stefanie. Heros oder ‚Mad Scientist‘? Selbstheroisierungen von Amateurarchäologen im 19. Jahrhundert 2018, *E-Journal zu Kulturen des Heroischen*, No. 4, s.47-61

JURGEN, Jahn. A Self-Motivated and Self-Directed Second Language Learner: Heinrich Schliemann. *Modern Language Journal* 1979, Sep/Oct, Vol. 63 Issue 5/6, pp.273-276

KRATZ, Isabelle. Librairies et éditeurs allemands installés à Paris 1840-1914. *Revue de synthèse* 1992, January, 1/2, pp.99-108

KRUGER, G. Van W. Herodotus. *Akroterion* 1995 Vol. 40, No. 2, pp.93-94

LITVIJENKO, N.A. Roman Bernarda de Sen-Piera “Pol i Virzhini”: fenomen estetičeskoj perehodnosti. *Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta: Russkaja filologija* 2020, №5, s.100-108

MEYER, Ernst. Schliemann’s letters to Max Müller in Oxford. *The Journal of Hellenic Studies* 1962, Vol.82, pp.75-105

MIŠENKO, F. Recenzija na Ilios. *Zagraničnyj Vestnik* 1882, №3, s.109-112

MORENO, Leoni – ÁLVARO, M. Imperio romano, globalidad y localidad en la Periégesis de Pausanias. *Studia Historica: Historia Antigua* 2018, 36, pp.135-163

NIEDERLAND, William G., M.D. Das Schöpferische im Lebenswerk Heinrich Schliemanns im Lichte psychoanalytischer Forschung. *Carolinum* 1966/67, 32. Jg. - Nr. 46, Göttingen, pp.9-16

OCCHIPINTI, Egidia Herodotus' awareness of the Peloponnesian War. *Journal of ancient history* 2020-11-27, Vol.8 (2), p.152-174

- PFUNTNER, Laura. Death and Birth in the Urban Landscape: Strabo on Troy and Rome. *Classical Antiquity* 2017, Vol. 36, No. 1, April, pp.33-51
- POTHECARY, Sarah. A Road Trip with Strabo: Memory and Composition in the “Geography”. *Mnemosyne* 2016, Fourth Series, Vol. 69, Fasc. 2, pp.202-225
- RALEIGH, John Henry. “Ulysses” and Scott's “Ivanhoe”. *Studies in romanticism* 1983-12-01, Vol.22 (4), pp.569-586
- RINEHART, Keith. The Victorian Approach to Autobiography. *Modern Philology: The University of Chicago Press* 1954 Feb., Vol. 51, №. 3, pp.177-186
- ROY, J. Pausanias. *The Classical Review* 1999, 49(2), pp.371-372
- ŘEZNÍKOVÁ, Lenka. Biografie jako textová a sociální praxe: Ke konjunktuře žánru na prahu moderny. *Dějiny – teorie – kritika* 2015, N.12, 1, s.92–117
- SAYCE, A.H. - JEBB, R.C. The Ruins of Hissarlik. *The Journal of Hellenic Studies* 1883, Vol.4, pp.142-155+436
- SCOTT, Bennett. John Murray's Family Library and the Cheapening of Books in Early Nineteenth Century Britain, pp.139-166
- SCOTT, John A. Ludwig and Schliemann. *The Classical Journal. Published by: The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS)* 1931-1932, Vol. 27, pp.20-21
- SCOTT, John A. Schliemann and Indianapolis. *The Classical Journal. Published by: The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS)* 1922, Apr., Vol. 17, No. 7, pp.404-406
- SCHLIEMANN, Hans. Name und Wappen unserer Familie Schliemann. *Archaeology and Heinrich Schliemann. A Century after his Death. Assessments and Prospects. Myth – History – Science* 2012, Athens, pp.164-170
- SCHLIEMANN, Henri. Observation de M. Schliemann en Réponse a M. Vivien de Saint-Martin: M. Vivien da Saint-Martin et L'Ilium Homérique. *Revue Archéologique, Nouvelle Série* 1875, Vol.29, (Janvier a Juin), pp.332-339
- SKOULAKIS, Charalampos - PAPADAKIS, Chariton - STAVROULAKI, Pelagia - DRIVAS, Emmanouel - VALAGIANNIS, Dimitris. The otologic problem and death of Heinrich Schliemann. *European Archives of Oto-Rhino-Laryngology* 2008, May, Vol. 265, Issue 5, pp.575-580
- SKVORCOV, A.M. - ZAJCEVA, E.S. Antičnaja istorija na službě u britanskih konservatorov: O.Goldsmit i ego “Istorija Rima”. *Filologičeskije nauki* 2015, №4(33), s.49-56

SOMMER, Tim. Deceptive Signification: Walter Scott, Ivanhoe, and Eighteenth-Century Hermit Discourse. *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik* 2016, Leipzig Sv. 64, Čís. 4, pp.385-398

STEFANIE, A. H. Kennell. Schliemann and His Papers: A Tale from the Gennadeion Archives. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens* 2007, Oct. - Dec., Vol. 76, No. 4, pp.785-817

ŠTAIF, Jiří. Psaní biografie a autorská sebereflexe. *Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy* 2015 č.1, s.118-123

TAPASH, Rudra. Manifestation of 18th century literary movement through Sir Walter Scott's Ivanhoe: History has been rewritten. *International Journal of Language Teaching and Education* 2018-08-03, Vol.2 (2), pp.176-183

TEPLOV, V.A. Poezdka v Troadu: na raskopkah Šlimana. *Vestnik Evropy* 1889, G.24., T.IV., s.560-594; T.V., s.5-32

TRAILL, David A. Schliemann's Dream of Troy: the Making of a Legend. *The Classic Journal. Published by: The Classical Association of the Middle West and South, Inc. (CAMWS)* 1985, Oct. - Nov., Vol. 81, pp.13-24

VIDAL-LABLACHE, P. - VIDAL-LABLACHE, M. - D'EICHTHAL, G. Le site de Troie. *Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France* 1875, Vol.9., pp.405-412

VIRCHOW, Rudolf. Die Petersburger Angriffe gegen Hrn. Schliemann. *Zeitschrift für Ethnologie* 1880, Bd.12., s.195-205

VIRCHOW, Rudolf. Razvaliny Troi. *Istoričeskij Vestnik* 1880, god I., №2., s.415-430

WHITMARSH, T. Pausanias. *The Classical Review* 2002, 52(2), pp.271-273

WILHELM, John F. Heinrich Schliemann's Sacramento Connection. *California History. Published by: University of California Press in association with the California Historical Society* 1984, Summer, Vol. 63, No. 3, pp. 224-229

F) Ostatní

BÖTTICHER, Karl Ernst. *Der trojanische Humbug*. Berlin: im eigenen Verlag, 1911

EGOROV, Dmitrij Nikolaevič. *Genrich Šliman*. Petrograd: izd-vo Brokgauz-Efron, 1923

MEJEROVIČ, M.L. *Šliman*. Moskva: Dětskaja litěratūra, 1966

MURRAY, John III. *Handbook of Travellers in Greece*. London: John Murray, Albemarle street, 1854

PAYNE, Robert. *The Gold of Troy: Story of Heinrich Schliemann and the Buried Cities of Ancient Greece*. London: Robert Hale Limited, 1959

POOL, Lynn and Gray. *One passion, Two loves: The story of Heinrich and Sophia Schliemann, discoverers of Troy*. London: Victor Gollancz, 1967

STOLL, Heinrich Alexander. *Sen o Tróji*. Praha: Svoboda, 1983

STONE, Irving. *Řecký poklad*. Praha: Odeon, 1987

VANDENBERG, Philipp. *Trojský poklad*. Praha: nakladatelství Alpress, s.r.o., Frýdek-Místek, 2009

ZANGGER, Eberhard. *Nový boj o Troju*. Praha: Brána, 1995

G) Periodika

ANONYM. Dr. Schliemann, the explorer of Ilion. *The College Courant* 1873, Nov. 8

ANONYM. Schliemann's Trojan Discoveries. *The College Courant* 1874, March 28

BÖTTICHER, Karl. Die Feuer-Nekropole Hissarlik und Schliemanns Architekt Herr Dr. W. Dörpfeld. *Zeitschrift für Museologie und Antiquitätenkunde* 1884, Bd. 7, Nr. 24 (31. Dez.), s.189-191

BÖTTICHER, Karl. Hissarlik als Feuernekropole. *Zeitschrift für bildende Kunst N. F.* 1889/90, Bd. 1, Nr. 11 (August), s.333-339

BÖTTICHER, Karl. Tiryns und Hissarlik als Feuer-Nekropolen von terrassiertem Aufbau. *Zeitschrift für Museologie und Antiquitätenkunde* 1884, Bd. 7, Nr. 21 (15. Nov.), s.161-168

BÖTTICHER, Karl. Troja oder Feuernekropole. I. Babylonische Feuernekropolen. *Zeitschrift für Volkskunde* (Leipzig) 1890/91, Bd. 3., 61-74

BÖTTICHER, Karl. Schliemann's Troja eine urzeitliche Feuernekropole. *Das Ausland* 1883, Bd. 56, Nr. 51 (17. Dez.), s.1010-1015

BÖTTICHER, Karl. Schliemann's Troja eine urzeitliche Feuernekropole. *Das Ausland* 1883, Nr. 52 (24. Dez.), s.1028-1030

BÖTTICHER, Karl. Schliemann's Troja und Virchow's Forschung. *Der Stein der Weisen* (Wien) 1893, Bd. 9., s.199-209, 232-240, 266-274

MIŠENKO, F. Poslednie raskopki Šlimanna. *Kievskie Universalnije Izvestija* 1883, №1

SCHLIEMANN, Henry. Letter to Professor North of Hamilton College. *The College Courant* 1873, Feb. 8

H) Elektronické zdroje

Elektronnája biblioteka IF RAN (ИФ РАН): Novaja filosofskaja enciklopedija: Fenelon [27.03.2021] -

<<https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASH01e1ff0a835920f0c6bae3e1>>

Fundamentalnaja elektronnája biblioteka: Russkaja literatura i folklor: Fenelon [27.03.2021] - <<http://feb-web.ru/feb/kle/kle-abc/ke7/ke7-9322.htm>>

John Murray Press [15.12.2021] -

<<https://www.johnmurraypress.co.uk/imprint/john-murray/page/about-john-murray-press>>

Katalog der Deutschen Nationalbibliothek (DNB): Boetticher, Ernst [22.09.2021]

<<https://portal.dnb.de/opac.htm?method=simpleSearch&cqlMode=true&query=idn%3D116226498>>

MÜHLENBRUCH, Tobias. *Heinrich Schliemann: Ein Itinerar*. [3.2.2020] -

<<http://archiv.ub.uni-heidelberg.de/propylaeumdok/4358/>>

Státní muzeum výtvarných umění Alexandra Sergejeviče Puškina, Moskva, Rusko (ГМИИ им.Пушкина). Projekt: Zoloto Troi. [18.11.2021] -

<<http://museumconservation.ru/data/specprojects/the-gold-of-troy/#promo>>